

ବାତେର କୁଳ

ଆମତୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଶି ଦେବୀ

କି କଲିକାତା ଟ୍ରେଡିଂ କୋର୍
ପ୍ରିଣ୍ଟାସ'

୭୯-୯, ଲୋଯାର ସାର୍କୁଲାର ରୋଡ
କଲିକାତା

ଫୋନ୍ — କଲିକାତା, ୩୬୦୧

প্রকাশক — শ্রীঅনিলকুমাৰ দে
নি কলিকাতা ট্ৰেডিং কোং
১৯-৯, শোমোৱাৰ সার্কুলাৰ ৱোড
কলিকাতা

রাতেৰ ফুল

প্ৰথম সংস্কৰণ
১৮৪২ বৈশাখ, ১৩৪২

এক টাকা

নি কলিকাতা ট্ৰেডিং কোম্পানীৰ
প্ৰিণ্টিং প্ৰেস হইতে শ্ৰীবিনোদ দত্ত
কৰ্তৃক মুদ্রিত

উৎসর্গ পত্র

আমার এই ‘রাতের ফুল’ পুস্তকখানি অন্তরের
মেহ-নির্দশন স্বরূপ ‘বাণী’ পত্রিকার ভূতপূর্ব
সম্পাদক, উদীয়মান সাহিত্যিক শ্রীযুক্ত চিত্তরঞ্জন
বন্দ্যোপাধ্যায় এবং তাঁহার প্রতিষ্ঠিত কাশী ‘আরতি-
সাহিত্য-সম্মিলনী’র সাহিত্যিকবন্দের হস্তে অর্পিত
হইল ।

১লা বৈশাখ, ১৩৪২
৩৬-৫৫, অগস্ত্যকুণ্ড
কাশীধাম

শ্রীপূর্ণশঙ্কী দেবী

ରାତ୍ରେ କୁଳ

ପବିତ୍ର କଥା

କ୍ଲାନ୍ତିକ—ଏ ସେଇ ଏକ ସମସ୍ତା ହ'ରେ ଦାଡ଼ିଲେହେ ! ରଜନୀର
ପ୍ରତି ଆମାର ଏହି ସେ ଭାଲବାସା—ଏ ପ୍ରେମ, ଆସନ୍ତି ନା ମୋହ ?
ଆମାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଜ୍ୟୋତିଷଦା' ବଲେନ, ଶେଷେରଟାଇ' ନା କି ଟିକ୍
ଅର୍ଥାଂ ମୋହ !

କିନ୍ତୁ ତାଇ କି ?

ମୋହ କି ମାନୁଷେର ମନେ ଏମନ ହ୍ଵାମୀଭାବେ.....

ନିତାନ୍ତ ଅନ୍ତରିମ ତୋ ନୟ, ଦିନେର ପର ଦିନ କ'ରେ ଛ'ସାତ ଘାସ
ହ'ରେ ଗେଲ, ରଜନୀର ପ୍ରତି ଆମାର ଆକର୍ଷଣ ଏଥିନେ ଏତୁକୁ ଶିଥିଲ ହୁବୁ
ନି କେନେ ?

ତାର ରୂପେ, ଶିକ୍ଷାୟ, ହାବ-ଭାବ-ଭଙ୍ଗୀତେ ଏମନ କିଛି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଛିଲ
ନା, ସା' ଆମାର ମତୋ ଏକଜନ ଉଚ୍ଚ-ଶିକ୍ଷାଭିମାନୀ, ପର୍ବିତ, ଚପଳଚିନ୍ତି
ବୁଦ୍ଧକେ ଏହି ଦୀର୍ଘକାଳ ସମାନଭାବେ ମୁଖ, ମୋହବିଷ୍ଟ କ'ରେ ରାଖିତେ
ପାରେ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ଏ ସଦି ମୋହ ହସ, ଭାଲବାସା ତବେ କି ?
ଲେ ଦିନ ଜ୍ୟୋତିଷଦା'ର ବାସାୟ ଏଇ ନିଯମେ ଥୁବ ଧାନିକଟା ବଚ୍ଚା
ହ'ରେ ଗେଲ ।

ହ'ଜନେଇ ସମାନ ତାର୍କିକ, ହାର ମାନତେ କେଉ ଚାର ନା । ଅବଶ୍ତ
ଆମାର ଦିକ୍ଟାଇ କିଞ୍ଚିତ ହରଳ, ତା' ସ୍ଵ଀କାର କରି, ତ୍ୟ ସେଇ ହରଳତା-
ଟୁକୁ ବେଡ଼େ ଫେଲିବାର ଜଣେଇ ଆମି ଗଲାର ଜୋରେ, ମୁଖେର ତୋଡ଼େ ତର୍କଟା
ପୂରୋଦୟମେ ଚାଲିଯେ ନିଯମେ ସାହିଲୁମ । ଆରୋ କତ୍ତୁର ଚଳତ କି ଜାନି,
ସଦି 'ବ୍ୟୁଦି'—ଜ୍ୟୋତିଷଦା'ର ଅଙ୍କାଙ୍ଗିନୀ ନା ଏସେ ପଡ଼ତେନ !

—ତୋମାଦେର ଆଜ ହ'ଛେ କି ବଲୋ ଦେଖି ? ସେଇ ଥେକେ ଶୁଣ୍ଛି
ରାଜୀବର ଥେକେ—

'ବ୍ୟୁଦି' ଆମାଦେର ଉତ୍ତେଜିତ ମୁଖେର ପାନେ ତାକିଯେ ହାସତେ
ଲାଗଲେନ—ମୁଖ-ଚୋଥ ଏକେବାରେ ଶାଲ ହ'ରେ ଗେଛେ ! ବାବା ରେ ବାବା !
ଏ କି ଅନାହଟି ତର୍କ ?

‘ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ ବଲ୍ଲେନ — ଅନାହଟିଇ ବଟେ ! ତୁମି ଏତକ୍ଷଣ ନେପଥ୍ୟେ
ନା ଥେକେ ସାମନେ ଆସିଲେ ସଦି, ତା'ହଲେ ହସିଲେ ଆମାଦେର ଏ
ଭୋଗାନ୍ତିକ.....

ତାର ମୁଖେର କଥାଟା ଲୁକେ ନିଯମେ ଆମି ବଲିଲୁମ—ଠିକ୍ କଥା ! ଆଜ୍ଞା
ଆପନିଇ ଏଇ ମୌମାଂସା କରନ ବ୍ୟୁଦି', ଜ୍ୟୋତିଷଦା' ତୋ ଆମାକେ
ଏକେବାରେ ଉଡ଼ିଯେଇ ଦିଲେ ଚାନ ।

—ଆମି ଏ ସବେର କି ବୁଝି ଭାଇ ? ମୁର୍ଦ୍ଧ ମେରେମାହୁସ—

—ଓ କଥା ବ'ଲୋ ନା ଶତା ! ଏ ସବ ଅନାହଟି ବିଷର ମେରେହାଇ
ଶାଲ ବୁଝବେ ।

ରାତେର ଫୁଲ

—ହ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି, ଆପଣି ନେପଥ୍ୟେ ସବ ଗୁଣଛେନ ତୋ ? ଆଜା
ବଲୁନ ଦେଖି.....

—ର'ସୋ ତାଇ, ଆମି ଏଥନ କିଛି ବଲିବ ନା । ଆଗେ ଏକ କାଣ
ଚା ଥେବେ ଗଲା ଭିଜିରେ ନାହିଁ, ସେଇ କଥନ ଥେକେ ସକାବକି କରଇ, ଆର
ଏହି ମାଂସେର ସିଙ୍ଗାଡ଼ା କ'ଥାନା ଗରମ ଗରମ ଦେଖ ତୋ କେମନ
ହେବେ—

ବାନ୍ଧବିକ—ଗଲା ନା ଶୁକୋଲେଓ ତର୍କେର ବୌକେ କୁଧାର ଉଦ୍ଦେଶ ହେଲିଲ
ବିଲକ୍ଷଣ, ତାଇ ବିନା ପ୍ରତିବାଦେ ବୁଦ୍ଧି'ର ଆଦେଶ ପାଲନ କ'ରେ,
ଧର୍ମବାଦ ଜାନିଯେ ବଲ୍ଲମ—ହ୍ୟା, ଏହିବାର ଆପଣି ଭାଲ ହ'ଯେ ବଲୁନ ନା
ବୁଦ୍ଧି ! ଆପଣିଇ ହଲେନ ଆଜ ଆମାଦେର ବିଚାରକ—

‘ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ ହ'ଟୋ ପାନେର ଥିଲି ମୁଖେ ପୁରେ ଚିବୋତେ ଚିବୋତେ
ବଲିଲେନ—ବିଚାରଟା କିନ୍ତୁ ନିରପେକ୍ଷଭାବେ କରିତେ ହବେ, ବୁଲାଇ ଶୁଭା ?
‘ବେଚାରା ଠାକୁରପୋ’ ବ'ଲେ ତୁମି ସେ ଶୁଭ ଓର ଦିକେଇ ଟେଲେ.....

—ଶୁଳ୍ଗେନ ବୁଦ୍ଧି ? କି ରକମ ଗାତ୍ରଦାହ ! ଆପଣି ଆମାକେ
ଏକଟୁ ମେହେର ଚକ୍ଷେ ଦେଖେନ ବ'ଲେ—

—ମିଛେ କଥା ! ଆମି ଅମନ ହିଂସୁଟେ ନାହିଁ ସେ,.....ଆଜା, ଏହିବାର
ଜଜ୍ବାହେବ ବିଚାର ଆରଣ୍ଟ କରନ, କିନ୍ତୁ ମାମଳାଟା ଆଶ୍ରୋପାନ୍ତ ନା
ଭେଲେ.....

—ସବ ଜାନି ଗୋ !.....ତୁମି ଏକଟୁ ଚୁପ କରୋ ଦେଖି !

ବୁଦ୍ଧି ଆମାର ଦିକେ ଫିରେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ—ଏ କ'ହିଲେଇ କଥା
ଠାକୁରପୋ ? ରଜନୀକେ ତୁମି ପେରେଇଲେ...

—ଗତ କାହିଁନେ । ଏହି ସାତ ମାସ ହ'ଲ ଆର କି !

ରାତେର ଫୁଲ

—ଏତ ଦିନ ! ଏତ ଦିନ ଧ'ରେ ତୋମାଦେର କୋଟଶିପ୍ ଚଲିଛେ ? ଧନ୍ତ !

—କୋଟଶିପ୍ ! ବଲୋ କି ଗୁଡ଼ା ? ଏ ସଦି କୋଟଶିପ୍ ହୁଏ,
ତା'ହଲେ ବ୍ୟାଭିଚାର ଆର କା'କେ ବଲେ ?

—ଆଃ ! ତୁମି ଥାମୋ ନା ବାପୁ !

ବୁଦ୍ଧି'ର ଶାସ୍ତ୍ର, ଶୌମ୍ୟ ମୁଖେ ଜ୍ଞାନଟି ଜେଗେ ଉଠିଲା । ଉଭେଜିତ, ସତେଜ
ମନେ ଅର୍ଦ୍ଧିତେ ଏସେ-ପଡ଼ା ଦିଖା ବା ହର୍ବଳତାଟୁକୁ ସବଲେ ଝେଡ଼େ ଫେଲେ
ଆମି ବେଗରୋହା ଭାବେ ବଳ୍ଲୁମ—ବଳ୍ଲତେ ଦିନ ନା ବୁଦ୍ଧି ! ବ୍ୟାଭିଚାର,
ପାପାଚାର, ସେ ଯା' ବୁଝେ ଥାକେ ବଲୁକ — ଡୋଟ୍ କେହାର ! ଆମି
ନିଜେର ମନେ ତୋ ବେଶ ଜାନି, ଆମାର ଏ ଭାଲବାସା ନିଷଳୁସ, ପବିତ୍ର ।

—ବେଶ, ତାଇ ସଦି ହୁଏ, ତା'ହଲେ ରଙ୍ଜନୀକେ ତୁମି ବିଯେ କରୋ ନା
କେନ ? ଶୁକେ ବିଯେ କରନ୍ତେ ତୋମାର ଆପଣିଟା କି ?

—କିଛୁ ନା, ରଙ୍ଜନୀକେ ଆମି ପୂଜାର ଫୁଲଟୁକୁର ମତ ପବିତ୍ର ମନେ
କରି ବୁଦ୍ଧି ! ଆପନାର କାହେ ସତି : ବଳ୍ଚି, କିନ୍ତୁ.....ବିଯେ ତୋ
ଆମାଦେର ହ'ରେ ଗେଛେ ଅନେକ ଦିନ ।

—ମେ କି ଗୋ ? କବେ ? ଏତ ବଡ ଏକଜନ ଜମୀଦାରେର ବିଯେ
ହ'ଲ, କେଉ ଜାନୁଲେ ନା, କେଉ ଶୁନୁଲେ ନା—ଏ କି ରକମ ?

‘ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ ଆର ଚୁପ କ'ରେ ଥାକୁଣ୍ଡେ ନା ପେରେ^୧ ବ'ଲେ ଉଠିଲେନ—
କି କ'ରେ ଜାନୁବେ ? ଏ ତୋ ଆର ଆମାଦେର ଢାକ-ପେଟା ବିଯେ
ନୟ ? ଉପୋସ ଦିଲ୍ଲେ ଶୁକିଯେ, ଟୋପର ମାଥାର ହରୁମାନ୍ତୀ ସେଜେ, ସାତ
ରାଜ୍ୟେର ଲୋକ ଏକ କ'ରେ, ବୃପ୍ତ ରେ ବାପ ! ହୁଏରାନେର ଏକଶେଷ
ଆର କି ?

—ତା'ହଲେ, ଏ ସିଭିଲ ମ୍ୟାରେଜ୍ ବୁଝି ?

ରାତରେ ଫୁଲ

‘—ଉହଁ, ଲେ ତୋ ତବୁ ପଦେ ଛିଲ, ଏ ବିଯେ...କି ବଳ୍ବ ? ଗାନ୍ଧର୍-
ମତେ, ନିଭୃତେ, ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚରେ !

ବ୍ୟାଦି’ର ବିଶ୍ଵିତ ଦୃଷ୍ଟି ଏବାର ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ର ମୁଖ ଥେକେ ସ’ରେ ଆମାର
ଉପର ପଡ଼ିଲ, ଆମି ଥତ-ମତ ଭାବ ଗୋପନ କ’ରେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ବଲ୍ଲୁମ—
ତା’ତେଇ ବା କ୍ଷତି କି ବ୍ୟାଦି’ ? ସଟା କ’ରେ, ପୁରୁଷ ଡେକେ ଛ’ଟୋ
ମୁଖସ୍ଥ କରା ମନ୍ତ୍ର ନା ଆଓଡ଼ାଲେ ବିଯେ ବୁଝି ସିଦ୍ଧ ହୟ ନା ? ଏହି ବେ
ମିଳନ — ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ, ପ୍ରେମଇ ସାର ମୂଳ-ମନ୍ତ୍ର, ଅନ୍ତରେର ପ୍ରେରଣାଇ
ସାର ପୁରୋହିତ—

—ଥାମୋ ଠାକୁରପୋ ! ଅତ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା, ଆମାର ନିରେଟ ମାଥାର
ସହଜେ ଢୁକ୍ବେ ନା । ତାର ଚେଯେ ସୋଜା-ଶୁଜି...ଆଜ୍ଞା, ଏକଟା କଥା
ଠିକ କ’ରେ ବଲୋ ଦେଖି—ଏ ମିଳନେ ତୋମରା ସଥାର୍ଥି ଶୁଦ୍ଧି ହସେଇ କି ?

ଆମି ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ନିର୍ବାକ ଥେକେ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ କରେ ବଲ୍ଲୁମ—ନିଶ୍ଚର୍ଵ !
ଏ କଥା ଏକବାର ନୟ, ଏକଶୋବାର ବଲ୍ଲି, ଆମି ଶୁଦ୍ଧି, ପରମଶୁଦ୍ଧି !
ଆପନି ହସତୋ ବିଶ୍ଵାସ କରବେନ ନା, କିନ୍ତୁ...

—କେନ ବିଶ୍ଵାସ କରବ ନା ଭାଇ ? ରଜନୀର ମତ ମେଘେକେ ପେଣେ
ଶୁଦ୍ଧି ହସ୍ତାଇ ତୋ ଶ୍ଵାଭାବିକ । ଆମି ତାକେ ସତ୍ତ୍ଵକୁ ଦେଖେଛି.....

—ଆପନି ରଜନୀକେ ଦେଖେଛେନ ? କବେ ? କୋଥାର ବ୍ୟାଦି’ ?

—ବାଃ ରେ ! ଏହି ମଧ୍ୟେ ଭୁଲେ ଗେଲେ ? ମେଇ ସେ ଦିନ ସିନ୍ଧେ-
ମାସୁ...ମନେ ନେଇ ? ଆମାର କିନ୍ତୁ ସକଳ ସମସ୍ତ ମନେ ପଡ଼େ, ସଦିଓ ସେ
କଣିକେର ଦେଖା, ଏକଟୀ ବହ ଛ’ଟୀ କଥା ବଲ୍ଲତେ ସମସ୍ତ ପାଇ ନି, ତବୁ
ବେଶ ମେଘେଟୀ ! ମୁଖଥାନି ଦେଖିଲେଇ କେମନ ମାନ୍ଦା ହସି, ଆର କଥାବାର୍ତ୍ତାଓ
କି ମିଷ୍ଟି !

ରାତରେ ଫୁଲ

—ଏକେବାରେ ମୁଁ ! ମୁଁ ! ଓ ! ଆପନାର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି କି ତୀଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ! କୃଣିକେର ଦେଖାତେହୁ ଏତ ! ଭାଲ କ'ରେ ଦେଖଲେ ନା ଜାନି...

ଆମି ହାସ୍ତେ ଲାଗଲୁମ । ବୁଦ୍ଧି ବଲିଲେ — ଭାଲ କ'ରେ ଦେଖାର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଆର ଦିଲେ କହି ? ଏତ କ'ରେ ବଳି, ସଥନ ଆସିବେ ତଥନ ରଜନୀକେଓ ନିଯ୍ମେ ଏସୋ, ତା' ଆନ୍ତବେ ନା ତୋ !

—ମେ ଜଣେ ଆମାକେ ଦୋଷ ଦେବେନ ନା ବୁଦ୍ଧି, ଆମି ତୋ ସାଧାସାଧି କରି, ତବୁ ମେ ସେ ମୋଟେ ବେରୋତେହୁ ଚାହ ନା । ଏମନ 'କୁନୋ' ଦେଖି ନି । ବଲିଲେ ବଲେ, ଲଜ୍ଜା କରେ, କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜା ସେ କିମେର, ତା' ତୋ ବୁଝି ନା !

—ଆହା ! ତାହି ସଦି ବୁଝିଲେ, ତା'ହଲେ ଆର.....

ବୁଦ୍ଧି ହଠାତ୍ ଗଞ୍ଜୀର ହୁଏ ଗେଲେନ ।

—ସାକ୍, ତୋମାର ନିଜେର କଥାହି ତୋ ଶୁଣିଲୁମ, କିନ୍ତୁ ରଜନୀ—ମେ ମେଦ୍ରୋଟି ନିଜେର ଅବଶ୍ୟାର୍ ବେଶ କୁଥେ ଆହେ କି ନା, ତାର ଦିକ ଥେକେ ଅନୁଷ୍ଠୋଗ କରିବାର କିଛୁ ଆହେ କି ନା, ସେଟା ତଲିଯେ ଦେଖେଛ କି ?

—ଏର ଉତ୍ତର ଆମାର ମୁଖେ ଶୋନାର ଚେଯେ ଆପନି ସଦି ଏକବାରଟା ଦୟା କ'ରେ ଦୌନେର କୁଟୀରେ ଗିଯେ ସ୍ଵଚକ୍ଷେ ଦେଖେ ଆସେନ ବୁଦ୍ଧି, ତା'ହଲେହେ ଭାଲ ହସ । ନିଜେର ମୁଖେ ବଲିଲେ ଗର୍ବ କରା ହବେ, କିନ୍ତୁ ତାକେ ଆମି ସେ ଅବଶ୍ୟାର ରେଖେଛି, ତାର ଶୁଖ-ସ୍ଵାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟର ଜନ୍ମ ସେ ସକଳ ବ୍ୟବଶ୍ଳା କରେଛି, ତା'ତେଓ ସଦି ଅଭାବ-ଅଭିଷୋଗ କରିବାର କାରଣ କିଛୁ ସଟେ, ତା'ହଲେ ବଲିଲେ ହସ, ମେଯେଦେଇ ଧର୍ମହି ଏହି—ହୁଃଥକେ ଜୋର କ'ରେ ଟେନେ ବା'ର କରାଇ ଯେନ ଓଦେର ସ୍ଵଭାବ ।

—ତା' ଆମି ମାନ୍ଛି, ଚୋଥେ ନା ଦେଖେଓ, ତୋମାର ଦୟାୟ ରଜନୀର କୋନେ ଦିକେ କୋନେ ଅଭାବ ନେଇ । ସୋନାଦାନା, ହୀରେମୋତି ଛାଡ଼ା

ରାତର କୁଳ

ମେମୋହୁରେ ଜୀବନେ ସା' ପ୍ରଧାନ କାମ୍ୟ—ଭାଲବାସା, ଡା'ଓ ତୁମି ଦିଲେ
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବେ, କିନ୍ତୁ ସବ ଦିଲେଓ ଜୀବନେ ଓହ ସେ ଏକଟା ଯତ୍ନ ବଡ଼ କାକି
ବ'ରେ ଗେଛେ ଭାଇ !

—କାକି ! ଏ କାକି କିସେର ବୁଦ୍ଧି ? ଐ ଯତ୍ନ ପ'ଢ଼େ ବିଶେ ନା
କରା ? ହେ ଭଗବାନ୍ ! ଏହିଥାନେଇ ତୋ ଗଲଦ ଥେକେ ସାଇଁ, ସଂସାରେର ନବ-
ନାରୀର ପବିତ୍ର ମିଳନକେ, ମଧୁର ପ୍ରେମକେ ଐ ଲୌକିକତାର ଗଣ୍ଡିତେ ଆବଶ୍ଯକ
କ'ରେ କତକଞ୍ଚଲୋ ଜଟିଲ ହର୍ବୋଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରେର ଚାପେ ନିଷ୍ପେଷିତ କ'ରେ ସମାଜ
ଆମାଦେର ସେ କି କ୍ଷତି କରଛେ, ସେଟା ସଦି.....

‘ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ ଏତଙ୍କଣ ସୁବୋଧ ବାଲକଟୀର ମତ ଚୁପ କ'ରେ ବ'ସେ ଏକବାର
ଆମାର, ଏକବାର ବୁଦ୍ଧିର ମୁଖେର ପାନେ ମିଟ୍-ମିଟ୍ କ'ରେ ଦେଖଛିଲ,
ଏଥବେ ଆର ଥାକତେ ନା ପେରେ ବ'ଲେ ଉଠିଲ—ଇମ୍ ! କ୍ଷତି ବ'ଲେ କ୍ଷତି !
ବଲୋ କି ଭାବା ? ଏ ସେ ଏକେବାରେ ଭାଲବାସାର ଗଲା ଟିପେ ମାରା ହ'ଛେ !

ଆମି ଗନ୍ଧୀରଭାବେ ବଲଲୁମ—ଠାଡ଼ା ନୟ ଜ୍ୟୋତିଷଦା ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ,
ଆମି ନିଜେର ମନେ ବେଶ ବୁଝଛି, ବିଶେ କରଲେ ରଜନୀକେ ଆମି ଏତ
ମଧୁର, ଏମନ ଗନ୍ଧୀରଭାବେ ଭାଲବାସିତେ କଥନଇ ପାରନ୍ତମ ନା । ଏହି ମଧ୍ୟେ
ଏକଟା ବାଧ୍ୟ-ବାଧକତା ଏସେ ପ'ଢ଼େ ଆମାଦେର ଦାନ୍ତ୍ୟ-ଜୀବନେର ଆନନ୍ଦ,
ବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ତାଙ୍କଣ୍ୟ, ମାଧୁର୍ୟ—ସବ ବିଶ୍ୱାଦ କ'ରେ ଦିତ ।

—କିନ୍ତୁ ଠାକୁରଙ୍ଗୋ, ଏ ସେ ଅବୈଧ !

—ଆଃ ! କେନ ମିଛେ ମାଥା ସାମାଞ୍ଚ ଉଭା ? ଓ ଫୌଲଭର ମର୍ମ
ବୋକା କି ତୋମାର-ଆମାର କର୍ଷ ? ବାପ-ମା ମେହି କୋନ୍ କାଲେ ପାରେ
ବେଡ଼ୀ ଦିଲେ ରେଖେ ଗେହେନ ପା ହ'ଟୋ ଏକଦମ ବନ୍ଦ କ'ରେ ! ଆମାଦେର
ଜୀବନଟା ଏକେବାରେ...କି ବଲବ ? ସାକେ ବଲେ, ଏଂଦୋ ପଡ଼ା—

ରାତେର ଫୁଲ

ବୁଦ୍ଧି' ହାସ୍ତେ ହାସ୍ତେ ଜ୍ୟୋତିଷଦା'ର ଦିକେ ଚୋରେ ଇସାରା କ'ରେ
ବଲ୍ଲନେ—ଆହା ଗୋ ! ମନେ ଆପମୋସ ଥାକେ କେନ ? ଏଥିମେ ସମସ୍ତ
ଧାର ନି, ଚୁଲେ ପାକ ଧରେ ନି, ଏକବାର ଚାଲିଛି ବେଧେ ଦେଖ-ଭମଣେ
ବେରିଯେ ପଡ଼ୋ ନା କପାଳ ଠୁକେ, କାଶି ତୋ ତେମନ ଦୂର ନୟ ! ଠାକୁରପୋର
ମତ ତୋମାରଙ୍ଗ ସଦି ତୀରେର ଫଳ ମିଳେ ଯାଇ—ଅମନି ଏକଟୀ—

—ମହାଭାରତ ! ତା' କି ଆର ମିଳବେ ? ଏ ସେ ପାଥର-ଚାପା
କପାଳ ଗିନ୍ନି ! ନେହାତ ଜୋଟେଇ ସଦି, ଏକଟୀ ବୈରବୀ-ଟୈରବୀ !
କାଜ କି ବାପୁ ?

ଦୁଃଖନେଇ ହେସେ ଉଠିଲେନ । ଆମି ମେ ହାସିତେ ସୋଗ ନା ଦିଲେ
ବଲ୍ଲମ—ବାଜେ କଥା ଥାକ୍ ଏଥନ, ହଁଯା, ଆପନି କି ବଲଛିଲେନ ବୁଦ୍ଧି' ?
ଅବୈଧ ? କିମ୍ବୁ ସତ୍ୟ କି ଅବୈଧ ହ'ତେ ପାରେ ? ଆମି ସଦି ରଜନୀକେ
ସତିକାର ଭାଲବାସାଇ ବେସେ ଥାକି, ତା'ହଲେ ? ଆପନି ବେଶ କ'ରେ
ଡେବେ.....

—ଏତେ ଭାବବାର କିଛୁ ନେଇ ଭାଇ । ଆଜ୍ଞା, ମୋଟାମୁଟି ଏକଟା
କଥା ବଲି, ସେ ରଜନୀକେ ତୁମି ରାଣୀର ଆସନେ ବସିଯେ ପୂଜୋ କରଇ,
ସଂସାରେ ତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କି ? ସମାଜ ତାକେ କୋଥାଯା ସ୍ଥାନ ଦେବେ ?
ତୋମାର ପରମ ଭାଲବାସାର ପାତ୍ରୀ ରଜନୀ ସଦି ଦଶେର କାହେ ତାର
ପରିଚୟ ଦିତେ ଯାଇ, ମେ କି ବଲବେ ? ଜମୀଦାରବାବୁର ରଙ୍ଗିତା—

—ଆରେ ହଁଯାଃ ! ତା' କେନ ? ତୁମି ନେହାଏ ସେକେଲେ ଗିନ୍ନି !
ବଲବେ, ଜମୀଦାର ପବିତ୍ର ମୁଖ୍ୟୋର ଦୟିତା, ବାନ୍ଧବୀ, ଅଧିବା—

—ଥାମୋ ! ତୋମାର ଟିପ୍ପନୀର ଜାଲାଯ ସେ ଅନ୍ଧିର ! ବଲୋ ଠାକୁରପୋ !
ତୋମାର ରଜନୀର ଏଥିନକାର ପରିଚୟ କି ?

ରାତେର ଝୁଲ

ଏ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତର ସହସା ଯୋଗାଳ ନା । ବୁଦ୍ଧି' ବେହେ-ବେହେ ଆମାର ମନେର ଠିକ୍ ହରବଳ ସ୍ଥାନଟାଟେହି ଆଖାତ କରିଲେନ ।

ଆମାକେ ନିର୍ବାକ ଦେଖେ ବୁଦ୍ଧି' ଆବାର ବଲିଲେନ—ତୁମି ଭୁଲ କରିଛୁ ଠାକୁରପୋ ! ମନ୍ତ୍ର ବଡ଼ ଭୁଲ ! ତୋମାର ପରସା ଆଛେ, ପ୍ରତିପତ୍ତି ଆଛେ ତାହିଁ, ଆମାଦେର ସରେ ହିଲେ ଏଦିନ...ସାକ୍, ଏ ଭୁଲ ସଂଶୋଧନେର ଏଥିଲେ ସମୟ ଆଛେ, ଆର ଦେବୀ ନା କ'ରେ ତୁମି ରଜନୀକେ ବିଯେ କ'ରେ ଫେଲେ ତାହିଁ, ଲଙ୍ଘନୀଟି !...ସଂସାରେ ସା' ଚିରଦିନ ହିଁରେ ଆସିଛେ—

ଏତକ୍ଷଣେ ଧାତୁଶ୍ଵର ହିଁରେ ବଲଲୁମ—ତାହିଁ କରତେ ହବେ ! ମେହେ କୋନ୍ତମାଙ୍କାତାର କାଳେର ମନାତନ ପ୍ରଥା, ତାର ଆର ଏତୁକୁ ଏକିକ୍ ଓଦିକ୍ ହବାର ସୋ ନେଇ ! ନା ବୁଦ୍ଧି', ଏଥିନ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ନୃତନ ଯୁଗ, ଓସବ ବିଦ୍ୟୁଟେ ବିଧି-ନିୟମଗୁଲୋ ତୁଲେ ଦେଓଯାଇ ଉଚିତ । ମନେର ପ୍ରସାରତା, ଜୀବନେର ସାର୍ଥକତା ଲାଭ କରତେ ହିଲେ — ଲୋକ-ଲଙ୍ଘାର, ସମାଜେର ଅକୁଟିତେ ଭୟ ପେଲେ ତୋ ଚଲିବେ ନା ।

ବୁଦ୍ଧି' ଅପ୍ରସନ୍ନମୁଖେ ବଲିଲେନ — ମେ ସାହସ ତୋମାର ଥାକୁତେ ପାରେ, କାରଣ ତୁମି ପୁରୁଷ, କିନ୍ତୁ ରଜନୀ.....ତାର ନାରୀଙ୍କେ ଏ ଭାବେ ଲାହିତ କରା ତୋମାର ଉଚିତ ହିଁଛେ କି ? ଶୁଦ୍ଧ-ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟା ଖୋଲେର ବଶେ ଏକଟା ମେସେର ଜୀବନ ହେଲା-ଫେଲା କ'ରେ...

—ନା ନା, ତାହି କି ?

ମର୍ଦ୍ଦାହତ ହିଁରେ ବଲଲୁମ—ଆପନି ଆମାର ଭୁଲ ବୁଝେହେନ ବୁଦ୍ଧି' ! ଆମି ଏତ ବଡ଼ ପାଥଗୁ ନଇ ଯେ, ସାକେ ଏତ ଭାଲବାସି, ଦେବୀର ମତ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି, ତାର ଜୀବନଟା ହେଲା-ଫେଲାଯ ବ୍ୟର୍ଥ କ'ରେ ଦେବ । ରଜନୀ ନେହାଏ ଛେଲେମାନୁଷ ନୟ, ନିଜେର ଭାଲ-ମଳ ବୋବାର ଶକ୍ତି

ରାତରେ ଫୁଲ

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନା ହୋକ୍, ଅନେକଟାଇ ତା'ର ହସେଛେ, ମେ ସମି ଆପନ୍ତି
କରନ୍ତ—

—ଆପନ୍ତି କରେ ନି ? ଆହା ! କି ବୋକା ମେଳେ ଗୋ !

ବୁଦ୍ଧି' ଧାନିକ ଶୁଭ୍ ହ'ରେ ଥେକେ ଏକଟା ଦୀର୍ଘନିଃଖାସ ଫେଲେ ବଲ୍ଲେନ—
ମେ ବେଚାରୀ ଆପନ୍ତି କରବେଇ ବା କି ? ତାର ନିଜେର କୋନୋ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର
ଅନ୍ତିତ୍ୱ, ସ୍ଵାଧୀନ ସଭା ଥାକୁଲେ ତୋ ? ତୋମାକେ ମେ ଭାଲବେସେହେ ଆଉହାରା
ଓ ସର୍ବହାରା ହ'ରେ—ପ୍ରାଣ ଲୁଟିରେ । ତୁମି ହାତ ଧ'ରେ ତାକେ ଯେଥାନେ ନିଯେ
ଥାବେ, ସେଇଥାନେଇ ଥାବେ, ଏକବାରଟୀ ଜିଜ୍ଞାସା ଓ କରବେ ନା—ଏଟା ସ୍ଵର୍ଗ,
ନା ନରକ ? ବାସ୍ତବିକ ଭାବି ହୁଅ ହୁଯ ଠାକୁରପୋ, ଐ ସରଳା ମେଯେଟୀର
ଜଣେ । ତବେ ତାର ଏହି ଭାଲବାସାଇ ସଥାର୍ଥ ଭାଲବାସା ।

—ଆର ଆମାର ?

—ତୋମାର ? ବଲ୍ବ ?

ବୁଦ୍ଧି' ବିମର୍ଶମୁଖେ ଏକଟୁ ହେସେ ଆମାର ପାନେ ତାକିଯେ ବଲ୍ଲେନ—
ରାଗ କ'ରୋ ନା ଠାକୁରପୋ ! ତୋମାର ଏ ଭାଲବାସା ନୟ, ଭାଲ-
ଲାଗା !

ଜ୍ୟୋତିଷଦା' ମୋଃସାହେ ଟେବିଲ ଚାପଡ଼େ ବ'ଲେ ଉଠିଲେନ— ସାବାସ୍ !
ସାବାସ୍ ଶୁଭା ! ଯା' ବଲେଛ ଲାଖ ଟାକାର କଥା ! ଠିକ୍ ଏହି କଥାଟାଇ
ଏତ ଦିନ ଆମାର ମନେ ଏସେଓ ମୁଖେ ଆସଛିଲ ନା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! କିନ୍ତୁ
ଭାବ୍ରା କି ତା' ସ୍ଵୀକାର କରବେନ ? କଥନୋ ନା !

ସ୍ଵୀକାର କରି ଆର ନା କରି, କଥାଟାର ପ୍ରତିବାଦ କରବାର ମତ
କୋନୋ ଶୁଭ୍-ତରକ୍କି ଖୁଁଜେ ପେଲୁମ ନା । କାଜେଇ ରଣେ ଭଙ୍ଗ ଦିତେ ହ'ଲ
ତଥନକାର ମତ ।

ରାତେର ଫୁଲ

ମନେର ମେ କୃତି ଆର ଛିଲ ନା ।

କେବଳ ସେଇ ଅସ୍ତିତ୍ବ ବୋଧ କରିଲୁମ । ଏକଟା ଅବସାଦେର ଭାବ ଏମେ ପଡ଼ିଲ ଅନ୍ତରେ ଆମାର, ନିର୍ମଳ ଶରତାକାଶେ ଧେଉ ମେରେର ମତ । ବାଡ଼ୀ ଫିରିଲୁମ, ତଥିନେ ସେଇ ଭାବ, ଫେରିବାର ଆଗ୍ରହୀ ବୁଝି ଆଜି ରୋଜକାର ମତ...ନାଃ, ଆହେ, ଆହେ ବହି କି ! ଏହି ସେ ରଙ୍ଜନୀକେ କତକ୍ଷଣ ଦେଖି ନି—

ଗେଟେର କାହେ ମୋଟର ଛେଡେ ଦିଲ୍ଲେ ସରାସର ଉପରେ ଉଠେ ଗେଲୁମ ଶୋବାର ସରେ । ଐ ଦଖିନେର ବଡ଼ ଜାନାଲାଟାୟ ସେଇରୋଜ ଏମନ ସମୟ ବ'ସେ ଥାକେ ଶତ କାଜ ଫେଲେ ଆମାରି ପ୍ରତୀକ୍ଷାୟ, ସେ ଥାନ ଆଜି ଶୂନ୍ୟ କେନ ? ସା' କୋନୋ ଦିନ ହସି ନା, ଆଗ୍ରହେର ଯୁଥେ ବାଧା ପେଇଁ ମନ୍ଟା ଆରୋ ଦମେ ଗେଲ, ଏହି ତୁଳ୍ଚ, ଅତି ତୁଳ୍ଚ କାରଣେଇ ! ମାହୁରେର ମନ କି ହାଲକା !

ଶୁନିଲୁମ, ଅଞ୍ଚଳ ହ'ଲ ରଙ୍ଜନୀ ତେଲାୟ ଗେଛେ । ହସିତୋ ଆମାର ଦେଇ ଦେଖେଇ, କିନ୍ତୁ ଏ ରକମ ଦେଇ ଆଗେଓ କତବାର ହସେଛେ—ତବେ ଆଜ...କି ମୁକ୍ତିକିରଣ ! କେବଳ ଐ ଚିନ୍ତା ! ବୁଦ୍ଧି ଆମାର ମାଥାର ଆଜ କି ସେ ଚୁକିଯେ ଦିଲେଛେନ !

କାପଡ଼ ଛେଡେ, ବିମିଯେ-ପଡ଼ା ମନ୍ଟାକେ ଏକଟୁ ଚାନ୍କେ ନିଯିନେ ତେଲାୟ ଗେଲୁମ । ଦେଖିଲୁମ, ଦଖିନ-ଦୁଷ୍ଟାରୀ ସରଖାନାର ସାମନେ ସେ ଖୋଲା ଛାଦଟୁକୁ, ସେଇଥାନେ ମାଦୁର ପେତେ ଶୁଯେ ରଯେଛେ ରଙ୍ଜନୀ, ଏକଲାଟୀ, ଚୁପ କ'ରେ କି ଯେନ ମେ ଭାବିଲ ତମ୍ଭି ହ'ସେ । ସେ ତମ୍ଭିତା ଏତ ଗଭୀର ସେ, ଆମାର ପାଇସର ଶବ୍ଦ ଶୁଣ୍ଟେ ପେଲେ ନା, ଏତ କାହେ ଏମେଓ, ଏମନ କି ଭାବନା ତା'ର ?

ସାଇ ହୋକ...ବଡ଼ ଭାଲ ଲାଗ୍ଜ ଦେଖିତେ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ଶ୍ରୀ ସପ୍ତମୀ, ସନ୍ଧ୍ୟାର ନିଷ୍ଠ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରଜନୀର ସାରା ଅଙ୍ଗେ ଲୁଟିରେ
ପଡ଼େଛେ ।

ଶ୍ରୀ ଅନାବୃତ ବାହର 'ପରେ ତାର ଛୋଟ ମୁଖଥାନି ସେନ ଚାମେଲୀ କୁଳଟୀର
ମତ ଫୁଟେ ରଯେଛେ ।

ଶ୍ରୀ କଠେ ଶ୍ରୀ ମୁକ୍ତାର କଠୀ; କାଣେ ମୁକ୍ତାର ହୁଲ, ପରିଚନାର
ଆଗାଗୋଡ଼ା ସାଦା, ସାଦା ସେମିଜେର ଉପର ଧପ୍-ଧପ୍-ଶାନ୍ତିପୁରୀ ଶାଡ଼ୀ—
ଜରୀର ପାଡ଼ୁଟୁକୁ ତାର ମାନ ଚାଦେର ଆଲୋର ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଇ ନା । ପାଲିଶେର
ଚିକ୍ଚିକେ ସରୁ ଚୁଡ଼ୀ କ'ଗାଛି ସେନ ହାତେର ରଂସେ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ରଂସେ ମିଶେ
ଗିଯେଛେ । ସମସ୍ତିହ ଶ୍ରୀ ।

ରଜନୀ ସାଦାଇ ଭାଲବାସେ ବୁଝି ? ସେ ଦିନ ତାକେ ପ୍ରଥମ ଦେଖି,
ସେଦିନଓ ତୋ ଏମନି.....ସାଦାଇ ଓକେ ବେଶୀ ମାନାଯ ହେବାରେ, କିନ୍ତୁ ଆମାର
ତେମନ ଭାଲ ଲାଗେ ନା, କି ଜାନି କେନ ? ଅତ ବେଶୀ ଶ୍ରୀତା ମନକେ
କେମନ ଉଦ୍ଦାସ କ'ରେ ଦେସ ଯେନ, ସଂସାରେ ବାଁଚାତେ ହ'ଲେ ଜୀବନେ ଏକଟୁ
ରଂୟେର ଆମେଜ ଚାଇ ନା କି !

କିନ୍ତୁ, ରଜନୀକେ କି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଚେ ଆଜ — ସେନ ଶ୍ରୀକ-ଶିଲ୍ପୀର
ସଙ୍ଗେ-ଗଡ଼ା ଶ୍ରୀ ମର୍ମର-ପ୍ରତିମା ଏକଥାନି !

ଏ ଶ୍ରୀ ନିଥିର ସୌନ୍ଦର୍ୟ, ନିଷ୍ଠ ମାଧୁର୍ୟ ନୀରବେ ଉପଭୋଗ
କରିବାର ଜିନିମି । ଆମାର ଅବସ୍ଥା ତଥନ ମେ ରକମ ନୟ, ତାଇ
ମିନିଟ କତକ ଦୀନିରେ ଥେବେଇ ଆମି ଅୁଧ୍ୟେ ହ'ରେ ଡାକ୍ଲୁମ —
ରୋଜି !

ରଜନୀ ଚମକେ ଗିଲେ ଉଠେ ବସ୍ତିଲ, ବାଧା ଦିଲେ ଆମି ତାର ପାଶେ
ବ'ବେ ବଲ୍ଲୁମ—ଥାକ୍, ଉଠୁଛ କେନ ? ଘୁମିଲେ ପଡ଼େଛିଲେ ବୁଝି ?

ରାତେର ଫୁଲ

ରଜନୀ ସଲଜ୍ଜଭାବେ ବଲ୍ଲେ—ନା, ଏ କି ଯୁମେର ସମସ୍ତ ? ଏମନି ଏକଟୁ
ଶ୍ଵେଚିଲୁମ, ବେଶ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତାଇ—

—ଭାଲଇ ତୋ, କିନ୍ତୁ ଏକଳାଟୀ କେନ ? ବିଶ୍ଵର ମା ରାତ୍ରା ସବେ ବୁଝି ?
କି ବେ ଦଶା ଓଦେଇ, ରାତ୍ରା ସବେ ଜଟଳା ନା ପାକାଲେ—

—ନା, ବିଶ୍ଵର ମା ତୋ ଆମାର କାହେଇ ଛିଲ, ଆମିଇ ବଲ୍ଲୁମ
ବେତେ—

—କେନ ?

—କି ଦରକାର ସକଳ ସମସ୍ତ ଆଗ୍ରଳେ ଥାକାର ? ଭାଲ ଲାଗେ ନା—

—କି ଭାଲ ଲାଗେ ନା ? ବିଶ୍ଵର ମା'କେ ? ତାର ଅପରାଧ ? ବେଚାରୀ
ବୁଡ଼ୋ ହେଁବେ ବଲେଇ କି...

—ନା, ତା' କେନ ?

ଏକଥାନି ହାତ ଆମାର କୋଲେର ଉପର ରେଖେ ରଜନୀ ସଲଜ୍ଜ ମଧ୍ୟର
ହାସି ହେଁସେ ବଲ୍ଲେ—ଆଜ୍ଞା, ସମସ୍ତ ସମସ୍ତ ଏକଟୁ ଏକଳା ଥାକୁତେ ଭାଲ
ଲାଗେ ନା କି ?

—ତା' ଲାଗୁତେ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଆଜକାଳ ବେଶ ଏକଟୁ ସାହସ
ହେଁବେ ଦେଖିଛି । ଆଗେ ତୋ ସଙ୍କେ ହଲେ ଏକନ୍ଦିଏ ଏକଳା ଥାକୁତେ ପାରତେ
ନା, ଆମାର ଏକଟୁଥାନି ଦେଇ ହଲେଇ...ଓଃ ! ସେ କି ଅଭିମାନେର ଘଟା !
ଏଥନ ତୋ ଆର ସେ ରକମ ଦେଖି ନା ।

—ତଥନ ନେହାଂ ଅବୁକ ଛିଲୁମ ତାଇ, ଏଥନ ବେ ବୁଝାତେ ପାରଛି...

—କି ? କି ବୁଝାତେ ପାରଛ ?

ରଜନୀ ନିଷ୍ଠାତର ।

କୋଲେର-ଉପର-ରାଖା ଏଲିମେ-ପଡ଼ା ହାତଧାନା ତାର ତୁଲେ ନିଯେ ଗଲାମ

ରାତେର ଫୁଲ

ଉଡ଼ିଯେ ବ୍ୟାଗ୍ରତାର ସଙ୍ଗେ ବଲ୍ଲୁମ — ବଲୋ ନା ରୋଜି ? କି ବୁଝେଇ
ଏଥନ, ବଲୋ ?

ରଜନୀର ଆନନ୍ଦ ଚୋଖ ହ'ଟି ବେଶ ଡାଗର ନା ହଲେଓ ସନ ପଞ୍ଚବେରା,
ଅଜ୍ଞାନ ଚାଲୁ ଚାଲୁ, ବଡ଼ ମଧୁର—ସେ ଆଖି ହ'ଟି ତୁଳେ ଆମାର ପାନେ
ତାକିରେ, କୁଣ୍ଡିତସ୍ଵରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଲ୍ଲେ — ଏହି — କି ଆର ବଲ୍ବ ?
ଭଗବାନ୍ ସଥନ ଆମାକେ ଏକଲା କରେଛେନ, ତଥନ ଆର ବୃଥା ଅନୁଯୋଗ
କ'ରେ—

—ମିଛେ କଥା, ହୁଷ୍ଟୁ ! ଭଗବାନେର ସେଇ ଇଚ୍ଛାଇ ସଦି ଛିଲ, ତା'ହଲେ
ଏମନ ଏକଟା ଛନ୍ଦାଡା ସଙ୍ଗୀ ଜୁଟିଯେ ଦିଲେନ କେନ ? ଆର ବୁଝି ଭାଲ ଲାଗେ
ନା ଏ ସଙ୍ଗୀଟୀକେ ? ଏଁମା, କି ବଲୋ ?

ଆମି ଆଦର କ'ରେ ରଜନୀର ଫୁଲେର ମତ ପେଲବ ହାଲକା ଦେହଥାନି
ବାହୁ-ବେଷ୍ଟନେ ଟେନେ ନିଲୁମ ।

ରଜନୀ ଆମାର ବୁକେର 'ପରେ ମୁଖ ରେଖେ ଚୁପ କ'ରେ ରଇଲ ।

ଶ୍ଵର ତାର ବାହୁଥାନି ଆମାର ଗଲାୟ ଲୁଟିଯେ ପଡ଼େଛେ ଏକଛଡା ଜୁଇସେର
ଗଡ଼େ ମାଲାର ମତ, ତେମନି ଶିଙ୍କ, କୋମଳ ପରଶ ତାର, ଆବେଗେର ଏତୁକୁ
ଉତ୍ତାପ ନେଇ ତାତେ !

ଆଶ୍ର୍ୟ ! ରଜନୀକେ ସଥନଇ ଆଦର କରି, ତଥନଇ ସେ ଏମନି କ'ରେ
ନୀରବେ ଏଲିରେ ପଡ଼େ !

ଜାନି, ତାର ପ୍ରେମ ଗଭୀର, ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭରଶୀଳ, କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରେମେ ଏମନ
ଏକଟୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ କି ଉକାମତା ନେଇ ବୁଝି, ସା' ପ୍ରେମାନ୍ତଦେର ବିହୁଳ ପ୍ରାଣେ
ଉନ୍ମାଦନା ଜାଗିରେ.....ନାଃ ! ଏକଟା-ନା-ଏକଟା ଅଶାସ୍ତି ଲେଗେଇ ଆଛେ,
ମାନୁଷେର କି ବେ ଶତାବ୍ଦି ।

ରାତେର ଫୁଲ

ରଜନୀର ମନେଓ ସଦି ଏଥିନି କୋନ ଅଣାନ୍ତି ଥାକେ, ବଡ଼ଦି' ବେ
ବଳ୍ହିଶେନ—

ଆଗ୍ରହରେ ବଲ୍ଲୁମ—ରୋଜି, ଏକଟା କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରି ତୋମାକେ,
ସତି ସତି ବଲବେ ?

ରଜନୀ ମୁଖ ନା ତୁଲେଇ ବଲିଲେ—କି ?

—ବଲ୍ହିଲୁମ, ତୁମ କି ନିଜେକେ ସଥାର୍ଥି ମୁଖୀ ମନେ କରୋ ? ଆମାର
କାହେ ତୋମାର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ-ଅଭିଯୋଗ କରିବାର କିଛୁ ନେଇ କି ?

ରଜନୀ ନୀରବ । ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟା ଚାପା ଗାଢ଼ ନିଃଖାସ ଆମାର ବୁକେର
'ପରେ ଅନୁଭବ କରିଲୁମ ।

—ଥାକେ ସଦି ବଲେ, ଆମାର କାହେ ସଙ୍କୋଚ କ'ରୋ ନା । ଆମି
ତୋମାକେ ଅନୁଷ୍ଠାନୀ କରାଇ ନା ତୋ ?

ଅସହିଷ୍ଣୁଳ ତାବେ ବ୍ୟାକୁଳ ଆଗ୍ରହେ ଆମି ରଜନୀର ଅବନମିତ ମୁଖ୍ୟାନି
ତୁଲେ ଧରିଲୁମ, ଶୁଦ୍ଧ ମୁଖ୍ୟାନି ଚାନ୍ଦେର ଆଶୋର ଟୁଲ୍ ଟୁଲ୍ କରଇଛେ, ଅନ୍ତରେ
ଅନ୍ତରେ ଏକଟା ଫୋଟା ଘେନ... .

—ବଲୋ ରୋଜି, ଚୁପ କ'ରେ ଥେକୋ ନା ।

—କି ବଲବ ? ପଥେର କାଙ୍ଗାଳକେ କୁଡ଼ିଯେ ଏଲେ ସେ ସିଂହାସନେ
ବସାତେ ପାରେ, ତାକେ ବଲିବାର ଆର କି ଆହେ ?

ଧରା-ଗଲାଯ ଗାଢ଼ ସ୍ଵରେ କଥାଟା ବ'ଲେ ରଜନୀ ଆମାର ମୁଖ ପାନେ ଚେରେ
ରହିଲ ଅନିମେଷ ହ'ରେ ।

କରୁଣତା ମାତ୍ରା କି କୋମଳ ମଧୁର ଦୃଷ୍ଟି ତାର ! କିନ୍ତୁ ତାତେ ମେହି
ବିହଳତା କଇ ? ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟିତ ଉଛୁଳ ହିୟାର ଆକୁଳ ଆକାଙ୍କା, ଯାତେ
ପରିତୃପ୍ତ.....ଦୂର କରୋ ଛାଇ !

ରାତର ଫୁଲ

ଥାଳି ନେଇ ନେଇ ! ଏ ସବ କ୍ରଟୀ-ବିଚ୍ଛାତି ଏତଦିନ ଚୋରେ ପଡ଼େ ନିତୋ ? କି ଜାନି, କି ସେ ହୁଯେଛେ ଏଥିମ, ଥେବେ ଥେବେ ଏମନି ଏକଟା ଅତୃଷ୍ଠିର ଭାବ ମନେର କୋଣେ ଏସେ ପ'ଡେ ବିଷୟ ଛାଯା ଫେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଭାବକେ ପ୍ରଶ୍ନ ଦେଉଯା କି ଉଚିତ ?

ନା, ଆର ସେଇ ଏମନ ନା ହସ୍ତ, ଆମି ଯା' ପେରେଛି, ତାଇ ସର୍ବେ—ଆମି ସବ ପେରେଛି !

ଅଧୀର ଆବେଗେ ଉଛୁସିତ ହ'ରେ ରଙ୍ଜନୀକେ ଆମି ବୁକେ ଚେପେ ଧରିଲୁମ । —ଭୁଲ ବଲ୍ଲ ରୋଙ୍ଗି ! ପଥେର କାଙ୍ଗାଳ ନୟ, ରଙ୍ଗ ! ଆମାର କତ ଭାଗ୍ୟ ସେ, ଏ ରଙ୍ଗ ପଥେର ଧୂଲୋର କୁଡ଼ିରେ ପେରେଛି...

ରାତ୍ରେ ରଙ୍ଜନୀକେ ବଲ୍ଲମ୍—ବଡି' ତୋମାକେ ଡେକେଛେ ରୋଙ୍ଗି ! —କେ ବଡି' ?

—ମେହି ସେ ଜ୍ୟୋତିଷଦା'ର ଶ୍ରୀ ଗୋ ! ଯିନି ତୋମାକେ ସେମିନ ଶିଳେମାର୍ଗ—

—ଓ ! ତିନି ?

—ହ୍ୟା, ବେଶ ମାନୁଷଟୀ, ନା ?

—ଚମକାର ! ତାକେ ଏକବାର ଦେଖେଇ ସେଇ ଦିନେର ଚେଲା ମନେ ହ'ଲ ।

—ତୋମାକେଓ ତାର ବଜ୍ଜ ଭାଲ ଲେଗେଛେ ନା କି ! ସର୍ବନି ସାଇ ତଥୁନି ବଲେନ, ‘ରଙ୍ଜନୀକେ ନିୟେ ଏଲେ ନା କେନ ?’ ଯାବେ ଏକଦିନ ? ଚଲେ ନା, କାଳଇ ତୋମାକେ ନିୟେ ଯାଇ ତାର କାହେ, କତ ଥୁଣୀ ହବେନ ।

ରାତ୍ରେ ଫୁଲ

—ଖୁଣୀ ହବେନ ?

—ନା ତୋ କି ରାଗ କରବେନ ? ଓରା ଲେ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ନ'ନ
ବୋଜି ! ତୁମି ଜାନୋ ନା ତାଇ, ଆମାକେ କି ବ୍ରକ୍ଷମ ମେହ-ସମ୍ଭ କରେନ ।

—ତା' କରତେ ପାରେନ, କିନ୍ତୁ—

—ଏତେ ଆର କିନ୍ତୁ ନେଇ, ବଲୋ, କାଳ ଯାବେ ତୋ ?

—ନା !

ଆର ଏକଦିନ ରଜନୀକେ ଏମନି ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ଅକୁଣ୍ଡିତଭାବେ ‘ନା’
ବଲ୍ଲେ ଶୁଣେଛିଲୁମ, ସେ ଦିନ ତାକେ ବୋର୍ଡିଂରେ ରାଖାର ପ୍ରତାବ...ଧାକ୍,
ଲେ ସବ କଥା ପରେ ହବେ ।

ରଜନୀ ସହଜେ ରାଜୀ ହବେ ନା ଜାନତୁମ, ତାଇ ବ'ଲେ ଏମନ ପ୍ରଷ୍ଟ
ଅନ୍ଧୀକାର...କୁଳ ହ'ଲେ ବଲଲୁମ—କେନ ବଲୋ ଦେଖି ? ଆମାର ସଙ୍ଗେ ସେତେ
ତୋମାର ବାଧା କି ?

ରଜନୀ ଶରନେର ଉତ୍ତୋଗ କରଛିଲ, ଆମାର ପାନେ ଚକିତେ ଚେମେ ଚୋଥ
ହ'ଟି ନାମିମେ ନିମେ ମେ ଆଣେ ଆଣେ ବଲଲେ—ବାଧା ଆଛେ କି ନା ଜାନି
ନେ, କିନ୍ତୁ ଆମି ସେତେ ପାରବ ନା, କ୍ଷମା କରୋ ଆମାକେ, ତୁମି ଦୟା
କ'ରେ ସେଥାନେ ଥାନ ଦିଯେଛ, ସେଇଥାନେଇ ଥାକତେ ଦାଓ ।

—ଦୟା କ'ରେ !

ଅନ୍ତରେ ଆମାର ଅଭକ୍ତିତେ ଏକଟା ଆଶାତ ଲାଗିଲ ।

—ଏ ଧାରଣା ତୋମାର ମନେ ଆଜିଓ ରହେଛେ ? ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ତୁମି
ଏତ ଦିନେଷ ଆମାକେ ଠିକ୍ ବୁଝି ନା ରଜନୀ ?

—ବୁଝେଛି ! ଓଗୋ, ଖୁବ ବୁଝେଛି ଆମି ! ଏଇ ବେଶୀ ବୁଝିତେ ଆର
ଚାଇ ଲେ ! ଯାପ କରୋ ଆମାକେ !

রাতের ফুল

বলতে বলতে — রঞ্জনী ঝুপ্ ক'রে শয়ে পড়ল বালিশে মুখ
শঁজড়ে।

তার কম্পিত কষ্ট-স্বরে, কথা বলবার ভঙ্গীতে বিদ্রোহীর ভাব
সূচ্পষ্ঠ, কিন্তু কেন ? আমার অপরাধ ?

আমার আর বাক্য স্ফুর্তি হ'ল না। কতক্ষণ বাদে চমক-ভাঙ্গা
হ'য়ে দেখি, রঞ্জনী তেমনি ভাবে শয়ে, শ্বাস-প্রশ্বাসে বোধ হ'ল
যুমিয়ে পড়েছে।

যুমোক্।

আমার ষে চোখের পাতা বোজে না, এ কি অস্তিত্ব ধরল আজ !
একে মনের অবস্থা তেমন ভাল নয় কয়েকটী ছোট-খাট ঘটনার
ষাত-প্রতিষ্ঠাতে, তারপর রঞ্জনীর এই অপ্রত্যাশিত ভাবান্তর আমাকে
শুধু ক্ষুক নয়, একটু উদ্বিগ্নও ক'রে তুলেছিল।

যুরে-ফিরে কেবলি মনে পড়ে বউদি'র কথা। আমি কি বাস্তবিকই
রঞ্জনীর প্রতি অবিচার করছি ? তাই ষদি হয়, তবে সমাজের চক্ষে—
ভগবানের চক্ষে নয় ! তিনি তো জানেন, রঞ্জনীকে আমি কি ভৌগণ
আবর্ত থেকে তুলে কোথায় এনে রেখেছি, তা'র মত ভাগ্য-বিড়িতার
জীবনে এর চেমে ভাল আর কি হ'তে পারত ?

গাঁটছড়া বেঁধে বিয়ে না করলে বুঝি নারীর নারীত্ব চরিতার্থ
হয় না ?

এই ষে ধন দিয়ে, মান দিয়ে, প্রাণ দিয়ে আরাধনা— এ কি
কিছু নয় ?

কি জানি মেয়েদের মন...কবি যথার্থই লিখেছেন—

ରାତେର ଫୁଲ

“.....ରମଣୀର ମନ
ସହସ୍ର ବର୍ଷେରି ମଥା । ମାଧ୍ୟନାର ଧନ ।”

ରଜନୀକେ ଆମି ବିବାହ ନା କରାର କାଳଣ ସବାଇ ସା' ବୁଝେଛେ,
ରଜନୀରେ ତାଇ ବିଶ୍ୱାସ ଏଥନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ନଇଲେ ଏତ କ'ରେଓ ତାର ମନେ...
ଆଜ୍ଞା, ଆମି କି ସଥାର୍ଥି ଭୁଲ ପଥେ ଚଲେଛି ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରେ
ଆମାର ଅନ୍ତର ଥେକେ ଆପନିଇ ସାଡ଼ା ଆସେ ‘ନା’ ।

କିନ୍ତୁ ଆଜ ତୋ ଏଲୋ ନା !

‘ଏକଟା ଗଭୀର ନିଃସ୍ଵାସେର ଶକେ ସଚକିତ ହଁଯେ ଦେଖିଲୁମ ରଜନୀ ପାଶ
ଫିରେ ଶୁଣେଛେ । ନିଜାଲ୍ସ ଶିଥିଲ ତହୁଳତା ତାର ଶୁଣ୍ଟକୋମଳ ଶୟାମ
ଡୁବେ ଗିଯେଛେ ଯେନ ।

ଏଲୋମେଲୋ ଚୁଲେର ମାର୍ବଧାନେ ଶୁଣ୍ଟି-ମାର୍ବଧା ମୁଖଧାନି ତାର ବଡ଼ ଶୁନ୍ଦର,
ବଡ଼ କରଣ ଦେଖାଛିଲ—ତୁ କରଣତାଇ ବୁଝି ଓର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବିଶେଷତ !
ଦେଖିଲେଇ ମାରା ହୟ, ବଟଦି’ ମିଛେ ବଲେନ ନି ତୋ !

ଲେ ଘୁଷେର ପାନେ ଚେରେ ଚେରେ ଆମାର ବିଗଲିତ ଦୂରଦୀ-ଚିତ୍ତେ ଜେଗେ
ଉଠିଲ ଆର ଏକଦିନେର ଚିତ୍ର, ଯେଦିନ ରଜନୀକେ ପ୍ରଥମ ଦେଖି—ଶରତେର
ଏକ ଉଜ୍ଜଳ ସନ୍ଧ୍ୟାମ କାଶୀତେ, ଦଶାଖମେଧ ସାଟେର ବିଚିତ୍ର ଜନ-ସମାଜୋହେର
ମଧ୍ୟେ ।

ମୁର୍ଛିତା ଜନନୀର ପାଶେ ବ’ଲେ ସେ ଆକୁଳ ହଁଯେ କୀନ୍ଦରିତିରେ
ରମେଷ୍ଟିର କୁତୁହଳୀ ଜନତା ।

ମେଘେ-ପୁରୁଷ, ଛେଲେ-ବୁଡୋ—ସବାଇ ଆହେନ ।

ରାତେର ଫୁଲ

—ଓ ମାଗୋ ! କି କ'ରେ ପ'ଡେ ଗେଲ ? ପା ପିଛ୍ଲେ ବୁଝି ?

—ହଁଯା ଗା ! ଏକବାର ନାକେ ହାତ ଦିଯେ ଦେଖ ଦେଖି, ନିଃଖେ
ପଡ଼ିଛେ କି ନା ?

—ମାଗୀର ମିର୍ଗୀ ଆଛେ ନିଶ୍ଚର, ତା' ଅମନ ରୋଗ ନିଯେ ସାଟେ
ଆସିବାର କି ଦରକାର ଛିଲ ?

—ଆରେ ବାପୁ ! ବ'ସେ ବ'ସେ କାନ୍ଦଲେ କି ହବେ ଆର ? ମୁଖେ-ଚୋଥେ
ଏକଟୁ ଗଢାଜଳ ଦାଓ । ଦୀତ-କପାଟି ଲେଗେଛେ ନା କି ? ଓମା !
ତବେଇ ତୋ ମୁକ୍ତିଲ !

—ଆଜ୍ଞା, ରାମକୃଷ୍ଣ-ସେବାଶ୍ରମେ ଥବର ଦିଲେ ହୁଯ ନା ? ମରେଇ ସଦି
ଯାଇଁ...

ଏମନି ପ୍ରସ୍ତର ପର ପ୍ରଶ୍ନ ତୁଲେ ଅନର୍ଥକ ଭିଡ଼ ଜମିଯେ ତୁଲେଛେ ତାରା,
କିନ୍ତୁ ଏଗୋଛେ ନା କେଉଁହି ।

—ଆପନାରା ଦୟା କ'ରେ ଏକଟୁ ମ'ରେ ଦୀଡାନ ଦେଖି, ନଇଲେ ଉନି
ବେ ଦୟ-ଆଟିକେ ମାରା ସାବେନ !—

ବ'ଲେ ଆମି ହୁ'ହାତେ ଭିଡ଼ ଠେଲେ କାହେ ଗିରେ ଦୀଡାତେଇ ରଙ୍ଗନୀ
ତାର ଅଶ୍ରୁତାରାକୁଳ ଆର୍ତ୍ତ ନୟନ ହୁ'ଟୀ ଆମାର ପାନେ ତୁଲେ ବ୍ୟାକୁଳ
ଆଗ୍ରହେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଲେ—ଆପନି କି ଡାକ୍ତାର ?

ମେହେ ଆମାଦେଇ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି !

ତାର ମେହେ ଶକ୍ତା-ବ୍ୟଥାତୁର ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖେ, ସଜ୍ଜଳ ଚୋଥେ, ଆଲୁ-ଥାଲୁ
ଶ୍ଵର ବେଶେ ଏକ ଅପରିପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେର ଟେଉ ଲେଗେଛିଲ, ମେ ମଧୁର ଛବି ବେ
ଆଜିଓ ଚୋଥେର ସାମନେ ରହେଛେ ଆମାର !

ଥାର୍କ, କି ବଲଛିଲୁମ ? ହଁଯା, ରଙ୍ଗନୀର ମା'କେ ବୀଚାନୋ ଗେଲ ନା ।

রাতের ফুল

বেরিবেরি রোগে দীর্ঘকাল ভুগে জীবনীশক্তি ঠাঁ'র কম হয়েছিল—
হাঁটও ছিল ধারাপ, তার উপর হঠাৎ প'ড়ে গিয়ে শুকুতর আঘাত
লেগেছে, কাজেই...

ডাক্তার, নাস', ঔষধ, পথ্য কিছুতেই কিছু হ'ল না।

সব চেষ্টাই ব্যর্থ হ'য়ে গেল।

জ্ঞান একবার হয়েছিল সকালের দিকে মুহূর্তের জগ্নে, তার মধ্যে
পরিচয় নেবার বা দেবার স্বৃষ্টি আর হ'য়ে ওঠে নি।

আমার শুধু নামটুকু জেনেই তিনি পরম আশাসভরে—ত্রাঙ্গণ ?
আঃ !...আমার রজনীকে আপনি...ত্রাঙ্গণ-কঙ্গা...নিষ্পাপ...

বল্তে-বল্তেই সেই যে চক্ষু বুজলেন—ব্যস্ত...সেই প্রথম ও শেষ
বাক্য ঠাঁর।

তারপর রজনীর কাছে কথায়-কথায় ঘতনার জেনেছি, তাতে সব
পরিষ্কার হয় না।

রজনীর অতি শৈশবে জ্ঞানোন্মেষের পূর্বেই পিতৃবিমোগ হয়,
ঠাঁর নাম অবিনাশচক্র ঘোষাল, পিতার সমন্বে এইটুকু মাত্র তার
অভিজ্ঞতা।

মাতা বিধবা হ'য়ে পর্যন্তই রজনীকে নিয়ে কাশীতে বাস
করেছেন, ঠাঁদের সাহায্য করবার কেউ ছিল না।

অসহায়া অনাধিনী—বিশেষ পরিশ্রমে কাপড় সেলাই ক'রে, জরীর
পাড় বুনে, ছোট ছোট মেঘেদের পড়িয়ে, পাল-পার্বণে, সময়ে অসময়ে
গৃহস্থদের ঘরে কাজকর্ম ক'রে দিয়ে সংসার চালাতেন। বিধবার সংক্ষণ
সামগ্র্য কিছু ছিল, কিন্তু সব গেছে রোগের জগ্নে।

ରାତର ଫୁଲ

ଏହି ଏକମାତ୍ର ମା ଛାଡ଼ା ପୃଥିବୀତେ ଆର କେଉ ଆପନ ଆହେ କି ନା, ରଙ୍ଜନୀ ତା' ଜାନେ ନା, ଏହି ତାର ପରିଚୟ, ସୁତରାଂ...

ସମାଜ ତାକେ ହୀନ ଦେବେ କୋଥାର ? ଆମିଓ ସେଇ ସମାଜେରଇ ଏକଜ୍ଞ, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣେର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଏକଟୁ ନୟ, ଅନେକ ସାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଆହେ । ପ୍ରଥମତଃ ଆମି ଅବିବାହିତ ଏବଂ ଅଭିଭାବକ ଶୁଣ୍ଡ, ଆମାର ସାଧୀନ ମତେ ହୃଦ୍ଦକ୍ଷେପ କରେ, ଏମନ କେଉ ଛିଲ ନା ।

ତାରପର ଅର୍ଥବଳ ।

ତଥାପି ରଙ୍ଜନୀକେ ନିୟେ ପ୍ରଥମଟା ବିଭିତ ହ'ତେ ହେଯେଛିଲ କମ ନୟ । ରଙ୍ଜନୀର ମା ସଥନ ଓକେ ଆମାର ହାତେ ଦିଯେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହ'ଯେ ଚ'ଲେ ଗେଲେନ, ତଥନ ତୀର ମନୋଗତ ଇଚ୍ଛା କି ଛିଲ ଭଗବାନ ଜାନେନ, ତବେ ରଙ୍ଜନୀର ମୁଖେଇ ଶୁଣେଛି, ସେ ଶେଖାପଡ଼ା-କାଜକର୍ଷ ଶିଥେ ସ୍ଵାବଲମ୍ବୀ ହ'ତେ ପାରେ, ଏହି ରକମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୀର ମନେ ପ୍ରଥମ ଥେକେଇ ଛିଲ । ଶେଷେର ଦିକେ ଅନୁଷ୍ଠେ ପଡ଼ାଇ ତୀର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତି ହୟ, ଅସହାୟ କଞ୍ଚାର ଭାର କା'ର ହାତେ ଦିଯେ ଯାବେନ, ଏହି ଚିନ୍ତାଯ ବିଧବାର ଆହାର-ନିଦ୍ରା ତ୍ୟାଗ ହେଯେଛିଲ । ଉପଯୁକ୍ତ ଏକଟା ଭାରବାହୀର ସନ୍ଧାନଓ ନା କି ତଳେ ତଳେ ଚଲିଛି ରଙ୍ଜନୀର ଅନିଚ୍ଛା ସର୍ବେ !

ପାଡ଼ା-ପ୍ରତିବାସୀରାଓ ଓଦେର ସମସ୍ତକେ ଏଇ ଚେଯେ ବେଶୀ କିଛୁ ବଲ୍ଲତେ ପାରିଲେନ ନା । ଏ ଅବହାୟ ଏକଟା ବସ୍ତୁ ଭଜକଭାକେ ନିୟେ ଆମି...

ରଙ୍ଜନୀକେ ‘ଭଜକଗ୍ରା’ ବଲ୍ଲତେ ଆପଣି କରିବେନ ନା, ଏମନ ଲୋକ ଆମାଦେର ସମାଜେ କ'ଜନ ଆହେନ ଜାନି ନା, ତବେ ଆମାର...ବଲେଛି ତୋ ଆମାର ମତ ଶୁଣୁ ଉଦାର ନର, ଶୁଣ୍ଡିଛାଡ଼ା—

ଆମି ସେଇ ମୃତ୍ୟୁ-ପଥବାତ୍ରିଗୀର ଶେଷ ବାକେୟ ଅସଂଶ୍ରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି,

ରାତର ଫୁଲ

ନିଜେର ମନେ ଜାନି, ରଜନୀ ନିଷ୍ପାପ, ନିକଳକ, କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଅପରେ
ବିଶ୍ୱାସ କରବେ କେନ ?

ଏହି ଅପରିଚିତିଆ ସୁନ୍ଦରୀ ମେଘୋଟିକେ ନିଯେ ଆମି କି କରି, କୋଥାର
ରାଧି, ମେ ହଁସ ହ’ଲ ଆମାର ହାଓଡ଼ା-ଷେଣେ ନେମେ ।

କଲକାତାର ଆମାର ବି-ଚାକର ନିଯେ ସଂସାର, ମେଥାନେ ରଜନୀକେ
ରାଖ୍ତେ ଆମାର ଆପଣି ନା ଥାକୁଲେଓ ରଜନୀର ହ’ତେ ପାରେ, ମେ ତୋ
ଆର ଖୁବୀଟି ନୟ !

ଅବଶ୍ୟ ଦେଶେର ବାଡ଼ୀତେ ଆମାର ଆଉଁର-ଆଉଁଯାର ଅଭାବ ନେଇ,
এକ ଜ୍ୟାଠାଇମାଓ ଆଛେନ, ଯାର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନେ ରଜନୀକେ କିଛୁଦିନ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ
ରାଖା ଯାଇ, କିନ୍ତୁ ମେଥାନେ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମେର ଉଚିତାର ଆବେଷ୍ଟନୀର ମଧ୍ୟେ
ପ୍ରବେଶାଧିକାର ପାଓଙ୍ଗା ରଜନୀର ପକ୍ଷେ ଅସ୍ତ୍ରବ, କାଜେଇ ଓକେ ନିଯେ
ଝାପରେ ପଡ଼ିବେ ହ’ଲ ।

ତବାନୀପୁରେ.....ଛୀଟେ, ଆମାର ଏକ ମାସିମା ଆଛେନ । ଆମାର
ମାଦ୍ରେର ଖୁଡ଼ତୁଙ୍ଗେ ବୋନ୍, ତୀରା ଶିକ୍ଷିତ ଶୁସଭ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାସେ ମେଲା-ମେଶା
କରେନ, ଆଧୁନିକ ଟ୍ରୈଲେ ଥାକେନ । ମାସିମାର ତିନ ମେଝେ, ବଡ଼ଟୀର
ସମ୍ପତ୍ତି ବିରେ ହେବେ, ଛୋଟ ଛୁଟି ବେଥୁନେ ପଡ଼େ, ବେଶ ସଭ୍ୟ-ଭବ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧୀ
ପରିବାର । ରଜନୀକେ ମେଥାନେ ରାଖ୍ତେ ପାରଲେ ବଡ ଶୁବିଧେ ହୟ ।

କଥାଟା ମନେ ଆସିଥିବେ ରଜନୀକେ ନିଯେ ବେରିଲେ ପଡ଼ିଲୁମ କପାଳ
ଠୁକେ । ହତାଶ ହ’ତେ ହ’ଲ ନା । ବିପନ୍ନା ଅସହାୟା ବାଲିକାର ପ୍ରତି
କରଣ ପରପରବଶ ହ’ଯେଇ ହୋକ୍, କିନ୍ତୁ ଥାମ୍ବଖେରାଳୀ ବୋନ୍ପୋଟିର
ଉପରୋଧେ ପଡ଼ିଥିବେ ହୋକ୍, ମାସିମା ରଜନୀକେ କାହେ ରାଖ୍ତେ ଆପଣି
କରଲେନ ନା, ବରଂ ରଜନୀର ଆପାଦମନ୍ତକ ତୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିତେ ଦେଖେ — ବେଶ

ରାତେର ଫୁଲ

ମେରୋଟି ତୋ ! — ବ'ଳେ ଏକଟୁଥାନି ଯୁଧ ଟିପେ ହାସିଲେନ । ଲେ ହାସିଲି
ଅଛୁମ ଅର୍ଥ ହୁମ୍ପଟ କ'ରେ ଦିଲେ ମାସିମାର ବଡ଼ ମେରେ ଶୁଭାତା । ଲେ
ମାରେଇ କାନେ କାନେ ଫିସ୍ ଫିସ୍ କ'ରେ ବଲ୍ଲେଓ ବେଶ ଶୁନ୍ତେ ପେଲୁମ—
ପବିତ୍ରଦା'ର ବିଯର ଫୁଲ ଏବାର ଫୁଟେହେ ମା ! ନଇଲେ ଏ ମେରୋଟି
କୋଥେକେ...

ମେଜ ମେରେ ଅଜିତା ଫିକ୍ କ'ରେ ହେସେ ବ'ଳେ ଫେଲ୍ଲେ—ବା ରେ !
ଏ ସେ ବନ୍ଧିମବାବୁର ସେଇ ରଙ୍ଗନୀ ! ରଙ୍ଗନୀ, ଧୀରେ—!

ଦେଖିଲୁମ ରଙ୍ଗନୀର ଶବ୍ଦ ଗାଲ ଛ'ଟାଇଁ ଏକଟୁ ଲାଲେର ଆଭାସ, କଥାଶୁଣିଲେ
ତାର କାନେଓ ଗିରେହିଲ ନିଶ୍ଚର । ଯାକ୍—ସେ ସାଇ ବଲୁକ, ଏତ ବଡ଼ ଏକଟା
ଦାରିଦ୍ର ସଥନ ଘାଡ଼େ ନିରେଛି, ତଥନ ଲଜ୍ଜା-ସଙ୍କୋଚ କରା ଚଲିବେ ନା ତୋ !

ରଙ୍ଗନୀକେ ବଲ୍ଲୁମ—ତା'ହଲେ ତୁମି ମାସିମାର କାହେ ଥାକୋ ରଙ୍ଗନୀ,
ଆମି ଶିଗ୍‌ଗିରଇ ତୋମାର ପଡ଼ା-ଶୋନାର ଭାଲରକମ ବ୍ୟବହା କ'ରେ
ଦିଛି । ତୋମାର କି ଇଚ୍ଛେ ? ପଡ଼ିବେ ତୋ ?

ରଙ୍ଗନୀ ସଲଜ୍ଜଭାବେ ଘାଡ଼ ନେଡ଼େ ସମ୍ମତି ଜାନାଲେ ।

ମାସିମା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ—ସେଥାନେ କୁଳେ ପଡ଼ିବେ ବୁଝି ? କଷ୍ଟଦୂର
ପଡ଼େଛ ?

—ସେତେଷ୍ଟ କ୍ଳାଶେ ପଡ଼ିଲୁମ, ତାରପର ମା'ର ଅନୁଧେ.....

ବାଧା ଦିଲେ ଶାସ୍ତା ବ'ଳେ ଉଠିଲ—ମୋ—ଟେ ! ଦିଦି ସେ ଏ ବସିଲେ
ଆଇ-ଏ ଦିଲେହିଲ, ତୋମାର ବୟସ କତ ? ଆଠାରୋ-ଉନିଶ ହବେ ନା ?

ରଙ୍ଗନୀ ମାଥା ହେଟେ କ'ରେ ଉତ୍ତର ଦିଲେ—ନା ଘୋଲେ ଚଲିଛେ ।

—ତା'ହଲେ ମେଜଦି'ର ବସି ବଲୋ, ମେଜଦି' ସେ ଏବାର ମ୍ୟାଟ୍ରିକ—

—ଆଃ ! ତୁହି ଥାମ୍ ନା ଶାସ୍ତା ! ସବାଇ କି ସମାନ ପଡ଼ିବେ ପାରେ ?

ରାତ୍ରେ ଫୁଲ

ଏହି ତୋ ଏବାର ଆମାଦେର ସୁଲେ ଏକଟୀ ମେରେ ଆମାରି ସମବସ୍ତୀ, ଲେ
ଭଣି ହ'ଲ ସିନ୍ଧୁ, କ୍ଲାସେ, ଭାତେ କି ହସେଛେ? ଭାଗ ପଡ଼ିଲେ
ଅମୋଶନେର...

ମାସିମା ବଲ୍ଲେନ—ଲେ ହବେ ଏଥନ ବାପୁ। ଭାଡ଼ାଭାଡ଼ି କି?
ଆଗେ ଏକଟୁ ବିଶ୍ରାମ କରକ, ଖୋକନେର ଷା' ଚେହରା ହସେଛେ, କେବଳ ସୁରେ
ସୁରେ, ପାରେଓ ତୋ ଏତ ଘୁରତେ !

ଷାକ, ସ୍ଵତିର ନିଃଖାସ ଫେଲେ ବୀଚିଲୁମ, ବଡ଼ ଭାବନା ହେଲିଲ ରଜନୀର
ଜଣେ । ଏଥାନେ ଥେକେ ମାସିମାର ମେଯେଦେର ସଙ୍ଗେ ଲେଖା-ପଡ଼ା କରକ
ଏଥନ, ତାରପର ଦେଖା ଷାବେ ଓର ସେମନ ଇଚ୍ଛେ, ମେଯେଦେରଙ୍କ ଏକଟା ସାଧୀନ
ମତାମତ ଆଛେ ତୋ !

ଭାବ୍ରତେ ଭାବ୍ରତେ ସିଁଡ଼ି ଦିଯେ ନାମଛି, ହଠା କିମେର ଏକଟୁ ଖବେ
ଥମକେ ଦେଖି ରଜନୀ ସିଁଡ଼ିର ମୁଖେ ଦାଡ଼ିଯେ । ଆମାକେ ଫିରିଲେ ଦେଖେ
ଲେ ସଙ୍କୁଚିତ ହ'ରେ ଏସେ ବଲ୍ଲେ—ଆପନି—ଆସିବେନ ତୋ ?

କି ବ୍ୟାକୁଳ ଲେ ପ୍ରଶ୍ନ ! ଛଳ-ଛଳ ଚୋଥ ହ'ଟାଇଲେ ଭାର କି ଅସହାୟ
ବେଦନା !

ବୁକେର ଭିତର ସେନ ଟନ୍ ଟନ୍ କ'ରେ ଉଠିଲ—ଆମାକେ ଏମନ କ'ରେ
କେଉ ତୋ କୋନ ଦିନ...

—ହ୍ୟା, ଆସି ବହି କି ! ଆମି ରୋଜ ଆସି ରଜନୀ ! ଭଲ
କି ? ଏହି ତୋ କାହେଇ ଆମାର...

କଥାଟା ବ'ଲେଇ ଆମି ଭାଡ଼ାଭାଡ଼ି ନେମେ ଗିରେ ମୋଟରେ ବସିଲୁମ ।
ଆମାର ମନ ଭଥନ ଏତ ଚକଳ !

ବୁଝାତେ ପାରିଲୁମ ନା ଏ ଚାକଳ୍ୟ କିମେର ? ପୁଲକେର ନା ବ୍ୟାଧାର ?

ରାତରେ ଫୁଲ

ରଜନୀକେ ବ'ଳେ ଏସେଛିଲୁମ୍ ‘ରୋଜ ଆସିବ’ କିନ୍ତୁ ତା’ ଆରହ’ିଲା ନା । ବାଡ଼ୀ ଫିରେଇ ଆମାର ଜର, ସେ ଜର ଛାଡ଼ିଲ ତିନି ଦିନେର ଦିନ, ସେଇ ଦିନଇ ବିକେଳେ ବେରୋବ ମନେ କରଛି — ଏମନ ସମୟ ସ୍ଵରଂ ମାସିମା ଏସେ ହାଜିର ! ତା’ର ଗଣ୍ଡୀର ମୁଖେ ଉଦ୍‌ଦେଶେ ଛାଇବା । ଆମି କିଛୁ ବଲ୍ବାର ଆଗେଇ ତିନି ବ'ଳେ ଉଠିଲେନ — ହଁଯା ଖୋକନ୍ ! ତୋର କାଣ୍ଡଧାନା କି ବଲ୍ ଦେଖି ? ଏତ ଲେଖା-ପଡ଼ା ଶିଖେ ଶେଷେ ଏହି ବୁଝି.....

ଶକ୍ତି ହ’ଯେ ବଲ୍ଲୁମ—କି ? କି ହେବେ ମାସିମା ?

—ହବେ ଆର କି, ଆମାର ମାଥା ! ଓହି ସେ ମେରୋଟୀ—ରଜନୀ, ଓର ସେ ଜାତ-ଜନ୍ମେର କିଛୁ ଠିକ୍ ନେଇ, ତା’ ତୋ ଆମାକେ—

—ମେ କି ? କେ ବଲ୍ଲେ ?

—କେ ଆର ବଲ୍ବେ ? ଓ ନିଜେଇ ତୋ କଥାଯ କଥାଯ ମେରେଦେର କାହେ ବ'ଳେ କେଲେହେ । ଆମେ, ଏ ସବ କଥା କି ଚାପା ଥାକେ ବାବା ? ବିଧିବା ହ’ଯେ ମା’ଙ୍ଗେର ବୈରାଗ୍ୟ ହ’ଲ, ତାଇ କଟି ମେରେ ନିଯ୍ମେ ଏକଲାଟୀ ଚ’ଲେ ଏଲୋ କାଶୀବାସ କରନ୍ତେ ! ବେଶ, ବାପେର ମୁଖ ନା ହୟ ନା-ଇ ଦେଖିଲେ, ଆର କେଉ ଆତ୍ମୀୟ-କୁଟୁମ୍ବ ତିନି କୁଳେର କାରୋ ପାତା ନେଇ କି ? ଏତେ କି ବୋବାଯ ବଲ୍ ତୋ ?

—କିନ୍ତୁ ମାସିମା, ଏମନେ ତୋ ହ’ତେ ପାରେ ସେ,—

—ନା ବାବା, ଆର କିଛୁଇ ହ’ତେ ପାରେ ନା ! ତୁମି ଜାନ ନା କାଶି କି ରକମ ସହର — ଓ ମାଗି ଠିକ୍ ଓହି ମେରେ ନିଯ୍ମେ ବେରିଯେ ଏସେଛିଲ, ତାରପର ସା’ ହୟ ତାଇ !

ଅନ୍ତରେ ଆହତ ହ’ଯେ ବଲ୍ଲୁମ—ଏ ସନ୍ଦେହ ଆମାର ମନେଓ ସେ ଆମେ

ରାତରେ ଫୁଲ

ନି ଏମନ ନୟ, କିନ୍ତୁ ମାସିମା, ଧରନ, ମନ୍ଦେହ ସଦି ସତ୍ୟଇ ହୟ, ତା'ହଲେ
ଓ ବେଚାରୀର ଅପରାଧ କି ? ଓ ସଦି ନିଜେ ନିଷ୍ପାପ ହୟ—

—ତୁମୁଣ୍ଡ, ମାଝେର କଳକେର ଛାପ ସତାନେର ଜୀବନେ ପଡ଼ିବେଇ ସେ;
ବିଶେଷତଃ ମେଯେ ସତାନ, ତୁମି ଆମି ନିଷ୍ପାପ ବଲ୍ଲେ ସମାଜ ତୋ
ଶୁଣିବେ ନା ।

—ନା-ଇ ବା ଶୁଣିଲେ ! ସମାଜେର ଓ ସବ ଜକୁଟ ଆମି ମାନି ନା ।

—ତୁମି ନା ମାନୁଳେଓ ଆମାକେ ସେ ମାନୁତେଇ ହୟ ବାବା ! ଏହି ତୋ
କାଳ ଜାମାଇ ଏମେଛିଲେନ, କତ ରାଗ କରିବେ ଶାଗଲେନ ଶୁଣେ । ଆବାର
କୁଟୁମ୍ବାଡ଼ିତେ ସଦି କଥାଟା ଓଠେ...ନା ଖୋକନ୍, ଆମି ଓକେ ରାଖିବେ
ପାରବ ନା ବାବା, ହ'ହ'ଟା ମେଯେ ଆଇବୁଡ଼ୋ ସରେ, ଶେବେ ଏକଟା କେଳେକାରୀ
ହ'ଯେ ପଡ଼ିଲେ ତଥନ—

—ନା ମାସିମା ! ଆପନି ଭାବବେଳ ନା, ଆମି ରଙ୍ଜନୀର ଏକଟା
ବ୍ୟବହା ଶିଗ୍ଗିରିଇ କ'ରେ ଫେଲିଛି ! ଚଲୁନ, ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଗିଯଇ...

—କି ବ୍ୟବହା କରିବେ ?

—ବା' ଭାଲ ମନେ ହୟ ତାଇ...ଓକେ ଏ ଅବହାର ଫେଲିବେ ତୋ ଆମି
ପାରବ ନା !

—ତା' ତୋ ବଟେଇ !

ଗଞ୍ଜୀର ମୁଖେ ଖାନିକ ଚିଞ୍ଚା କ'ରେ ମାସିମା ବଲ୍ଲେନ—ହ୍ୟା ଖୋକନ୍ !
ଏକ କାଜ କରିଲେ ହୟ ନା ? ଓ ମେଯେଟୀକେ ସଦି ବୋଡିଂସେ ରେଖେ ଦାଓ—

—ଦେଖି, ଓକେ ଜିଜ୍ଞାସା କ'ରେ, ଓ ସଦି ରାଜୀ ହୟ, ତା'ହଲେ...

—ରାଜୀ ଯେ ହ'ତେଇ ହବେ, ଏ ଛାଡ଼ା ଓ ମେଯେର ଆର ଗତି ନେଇ !

ଗାଡ଼ିତେ ବ'ସେ ମାସିମା ଇତ୍ତତ୍ତଃ କ'ରେ ବଲ୍ଲେନ—ଖୋକନ୍, ରାଗ

ରାତରେ ଫୁଲ

କରିନ୍ ନେ ବାବା, ତୋର ଭାଲର ଜଗେଇ ଆମି...ଆଜ ତୋର ମା କି
ବାପ ଥାକଲେ ଆମାର ବଳାର କୋଣେ ଦରକାର ଛିଲ ନା, କିନ୍ତୁ ତା' ତୋ
ନେଇ, କାଜେଇ ବଲତେ ହ'ଛେ...

ମାସିମାର ସଙ୍କୋଚ ଦେଖେ ଆମାର ଭୟ ହ'ଲ, ନା ଜାନି ଆବାର କି
ଗୋପନ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରଲେନ ତିନି !

ଉଦ୍‌ଦୟ ହ'ରେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲୁମ—କି ବଲ୍ଛେନ, .ବଲୁନ ନା ?

ମାସିମା ଢୋକ ଗିଲେ ବାଧ-ବାଧ ଭାବେ ବଲିଲେନ—ବଲ୍ଛିଲୁମ ରଜନୀକେ
ବୋର୍ଡିଂରେ ରାଖାଇ ଭାଲ । କି ଜାନି, ମାହୁରେ ମନ, ବଲା ତୋ ଯାଇ ନା,
ଶେଷକାଳେ ସଦି...ନାଃ, ଓ ମେରେ ତୋମାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୟ ବାବା, ତୋମାଦେର
ଏତ ବଡ଼ ବଂଶ-ଗୌରବ, ଏତ ସମ୍ମାନ, ଛିଃ ! ଆର ଏମନି କି ସୁନ୍ଦରୀ ଓ !
ରୋଗା, ଢାଙ୍ଗା, ରଂଟୁକୁଇ ଷା' ସାଦା ଫ୍ୟାକ୍-ଫ୍ୟାକେ, କଡ଼ିର ପୁତୁଲେର ମତ ।
ଓ କି ତୋମାର ପାଶେ ଦୀଡ଼ାବାର ଘୋଗ୍ଯ ? ରାମଃ ! କିସେ ଆର
କିସେ !

ମାସିମାର ମେହି ଅସାଚିତ ଉପଦେଶ ବା ଆଦେଶ ମାଥା ପେତେ ନିଲୁମ
ତଥନକାର ମତ, ତବେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୟ ।

ମନେ କରେଛିଲୁମ ସେବିନ ରଜନୀର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କ'ରେ ବୋର୍ଡିଂରେ ଥାକା
ସମସ୍ତେ ତାର ମତାମତ ଜେନେ ଚଲେ ଆସିବ, କିନ୍ତୁ ମାସିମାଦେର ବାଡ଼ୀର
ହାବ-ଭାବ ଦେଖେ ରଜନୀକେ ସେଥାନେ ଆର ରାଖିତେ ପ୍ରସ୍ତି ହ'ଲ ନା ।
କେବରାର ସମସ୍ତ ଆମି ଓକେ ସଙ୍ଗେ କରେଇ ନିଯେ ଏଲୁମ । ମାସିମା ମୁଖେ
ଏକବାର—ଏତ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି କିସେର ବାପୁ ? ଜଳେ ତୋ ପ'ଡ଼େ ନେଇ ?—
ବଲିଲେଓ ତିନି ବେ ହାପ ଛେଡ଼େ ବୀଚିଲେନ, ତା' ବେଶ ବୋର୍ଦା ଗେଲ ।

ରଜନୀକେ ଗାଡ଼ୀତେ ତୁଲେ ଦିରେ ଆମାକେ ଆର ଏକବାର ସତର୍କ କ'ରେ

রাতের ফুল

মাসিমা বখন কিরে গেলেন, শুনতে পেলুম সিঁড়িতে উঠতে উঠতে তিনি আপসোস ক'রে বলছেন—ও কি আর সহজে ছাড়বে ? হঁ ! একে কাশীর মেঝে, তার ওই রূক্ষ, কত মন্ত্র-মন্ত্র জানে ওরা । সত্যি, আমার বড় ভাবনা হবেছে ছেলেটার জন্তে ।

তাঁর কথা শুনে রাগও হ'ল, হাসিও পেল । রঞ্জনী একেবারে শুক হ'য়ে ব'সে আছে পাথরের পুতুলচীর মত !

তার মনে শুধন কি জানি কি ভাব—

আমি পাশের সীটে ব'সে ধীরে ধীরে ডাক্লুম — রঞ্জনী !

রঞ্জনী আনত মুখখানি তুলে বললে—কি বলছেন ?

শুধন সঙ্ক্ষা হ'য়ে গেছে, গাড়ীর ভিতর আলো নেই । আপসা আঁধারে সে-মুখের পানে ধানিক নীরবে চেঁরে থেকে জিজাসা করলুম—
তুমি বোর্ডিংয়ে থাক্কতে পারবে ?

—কেন পারব না ? আপনি যদি বলেন, তা'হলে—

—উহঁ, আমার বলায় কি হয় ? তোমার নিজের স্বৰিধে-
অস্বৰিধে দেখতে হবে ! বোর্ডিংয়ে থাকায় তোমার আপত্তি থাকে
যদি—

—না, আপত্তি কিসের ? কিন্তু—

—কিন্তু কি ? বলো, আমার কাছে তোমার সঙ্গে করলে তো
চলবে না, তোমার মা যে তোমাকে আমার হাতে দিয়ে গিয়েছেন
রঞ্জনী ! তোমার স্বৰ্থ-চূঁথের জন্য আমাকে দায়ী হ'তে হবে এখন,
তাই বলছি, যদি তুমি কষ্ট বোধ না করো—

—কষ্ট নয়, লজ্জা । সেখানে তো একটা-হ'টা নয়, অনেক মেয়ে ।

ରାତେର ଫୁଲ

ଭାଦେର କାହେ ସଦି ଏମନି ଜ୍ଵାବଦିହି କରତେ ହସ, ତା'ହଲେ ଆମି ସେ...
ନା, ନା, ଆମି ତା' ପାରବ ନା, ତାର ଚେଷେ ଆମାର ମରଣ ଭାଲ ।

ରଙ୍ଜନୀ ମୁଖେ ହାତ ଚାପା ଦିଲ୍ଲେ ସହସା ଫୁଁପିଲେ କେଂଦେ ଉଠିଲ ।

ମାଝେର ମୃତ୍ୟୁର ପର ଓକେ ଏମନ କ'ରେ କାନ୍ଦତେ ଆର ଦେଖି ନି ।
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହ'ସେ ଗେଛି ମେଯେଟୀର ଅସାଧାରଣ ଧୈର୍ୟ ଦେଖେ, ମେ ଧୈର୍ୟ ଆଜ
ଭେଜେ ଗେଛେ ! ସାମାନ୍ୟ ଆସାତ ତୋ ନୟ ! .

ବ୍ୟଥିତ ହ'ସେ ବଲଲୁମ—ଥାକ୍ ରଙ୍ଜନୀ ! ତୋମାର କୋଥାଓ ଗିଯ଼େ କାଜ
ନେଇ ଆର, ତୁମି ଆମାର କାହେ ଥାକ୍ବେ, କେମନ ?

ରଙ୍ଜନୀ ଚୋଥେର ଜଳ ଆଁଚଲେ ମୁଛତେ ମୁଛତେ ଧରାଗଲାଯି ବଲିଲେ—ସଦି
ଦସା କ'ରେ ରାତନେ, ଆମି ଆପନାର ବାଡ଼ୀ ଦାସୀବୃତ୍ତି କ'ରେ...

—ଛିଃ ! ଓ କି କଥା ? ତୁମି ଥାକ୍ବେ ଆମାର ଶୃଙ୍ଗ ସରେର ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ହ'ସେ, ଆମାର ସଙ୍ଗୀହାରା ଜୀବନେର ସାଥୀ ହ'ସେ...

ଆବେଗେ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ହ'ସେ ଆମି ରଙ୍ଜନୀର ହାତ ଧ'ରେ...ମେହି ଆମାର
ପାଣିଗ୍ରହଣ କରା ! ମେ ହାତ ଆର ଛାଡ଼ି ନି ତୋ ! ଛାଡ଼ିବେ ପାରବ
ନା ଜୀବନଭୋର !

ଏ ହ'ଲ କିନା ଶୁଦ୍ଧ ଭାଲ-ଲାଗା, ବଡ଼ ଲୋକେର ଖେଯାଳ ! ଆର ଓଇ
ସେ ଆମାଦେର ପାଡ଼ାର ଚୌଧୁରୀର ଛେଲେ ନବୀନ, ମାସେର ମଧ୍ୟେ ଦଶ ଦିନଙ୍କ
ବାଡ଼ୀ ଥାକେ ନା, ଥାକୁଳେଓ ଦ୍ରୀକେ ନା ଠେଲିଯେ ଜଳ ଶ୍ରୀରାମ କରେ ନା—ତବୁ
ଲୋକେ ଓର ଭାଲବାସା ଅସ୍ତ୍ରୀକାର କରବେ ନା, ଓର ବାପ-ମା, ଦ୍ରୀ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ
ହ'ସେ ରଯେଛେ, ଓ ସାବେ କୋଥାଯା ?—ଏ ସେ ସାତ ପାକେର ବୀଧନେ ବୀଧା !

ଅପରିପ ବିଧାନ ! ସାତ ପାକେର ବୀଧନେ ଛାଡ଼ାଛାଡ଼ି ହବାର ଭୟ ନେଇ,
ମାରାମାରିଇ କଳକ, ଆର କାଟାକାଟିଇ କଳକ, ଛାଡ଼ବେ ନା ତୋ !

ରାତର ଫୁଲ

ଏହି ବୀଧନ ନେଇ ବ'ଲେଇ ବେଚାରୀ ମାସିମା ଏଥିଲେ ଆଶା ଛାଡ଼େନ ନି
ଆମାର, ବଲେନ—ଏ ବସ୍ତୁ ପୂର୍ବୟେର ଅଧିନ ହ'ମେ ଥାକେ ଗୋ ! ଓ କିଛୁ
ନୟ, ଶୁଦ୍ଧ ଚୋଥେର ନେଶା, ହ'ଦିଲେ କେଟେ ସାବେ । ବିଯେ ସେ କରେ ନି,
ଏହି ଆମାଦେର ଭାଗିୟ ।

ଶୁଣେ ଆମି ନିଜେର ମନେଇ ହାସି । ବେଶ ! ସାର ସା' ଧୂସୀ ବଲୁକ,
ଆମି କିନ୍ତୁ ଓ ସବ ବିଦ୍ୟୁଟେ ବିଧାନ ମେନେ ଚିର-ସ୍ଵଳ୍ପର, ଚିର-ମଧୁର, ଶାଶ୍ଵତ
ପ୍ରେମକେ ବିକ୍ରିତ, ବିଶ୍ଵାଦ କରତେ ପାରିବ ନା, ସାତେ ପ୍ରାଣେର ଦାବୀର ଚେରେ
ସାତ ପାକେର ଦାବୀ ବଡ଼—

କଥାଟା ସେ ଶୁଣିବେ ମେହି ମନେ ମନେ ହାସିବେ—

—ଆରେ ବାପୁ ! ଡଙ୍ଗାମୀତେ କାଜ କି ? ଆସଲ କଥାଇ ବଲୋ ନା,
ଓ କୁଡ଼ିଯେ-ପାଉସା ମେ଱େକେ ଧର୍ମପଞ୍ଜୀୟେ ବରଣ କରତେ ତୁମି କୁଣ୍ଡିତ, କିନ୍ତୁ
ଭଗବାନ ଜାନେନ...

ଥାକ୍, ନିଜେର ସାଫାଇ କରତେ ଚାଇ ନା, ଆମି ସା' ଭାଲ ବୁଝେହି,
ତାଇ କରେଛି, ଆର ଭବିଷ୍ୟତେ କରବଣ, ଆମାର ସଭାବଟାଇ ଏମନି
ଏକଣ୍ଠେ । ସେଟା ଧରି, ତା' ଛାଡ଼ି ନା ।

ସକଳେ ସା' କରଛେ ଆମାକେଓ ତାଇ କରତେ ହବେ, ଇଚ୍ଛାର ବିକଳେ,
କେନ ?

ଆମି ତୋ ଜାନି, ଏ ପାପାଚାର ନୟ, ଅବୈଧ ନୟ, କିନ୍ତୁ ରଜନୀ—
ତାର ମନେ ସହି ଏହି ରକମ ଏକଟା ଭାନ୍ତ ସଂକାର ଥାକେ...ତାଇ କି ?—ଲେ
ମାରେ ମାରେ ଏମନ ବିମନା ହ'ମେ ପଡ଼େ—ଆମାର ଆକୁଳ ପ୍ରାଣେର ଡାକେ
ଓର ପ୍ରାଣ ସାଡା ଦିଯେ ଉଠେ ନା—ଆମାର ଉଚ୍ଚଲେ-ଉଠା ବୁକେର ଆବେଗ
ଥମ୍ବକେ ସାମ ଓର ଶୀତଳ ନିଃଖାସେ, ମେହି ଉଠେଇ କି...

রাতের ফুল

কিন্তু আগে তো এমন হ'ত না, রজনী বে সব জেনে-ওনে ষেছাই
ধরা দিলেছে, আমি তো তাকে জোর ক'রে...কি জানি, বড় বিচিত্র
এ মাঝী-চরিত্র !

রজনীর কথা

কি বে হয়েছে, বুরতে পারি না ।

বুকের মধ্যে থেকে থেকে কেমন হ-হ করে, কে যেন চুপি চুপি
কানে কানে ব'লে যাই—তোর স্বত্ত্বের স্বপন ছুরিয়েছে, ওরে অভাগী !
আর কেন ? যদি সত্যি সত্যি তাই হয়—এ স্বপন আমার যদি ভেঙেই
যায়, উঃ ! না না !

দেবতা আমার ! শ্রোতে-ভাসা মালাগাছটা তুলে আদুর ক'রে
তুমি গলায় পরেছিলে, তাই না তার এ শোভা, এ সার্থকতা ! তোমার
সৌন্দর্যেই সে বে শুন্দর হয়েছে, হে শুন্দর ! তোমার গৌরবেই তার
গুরু !

আজ যদি মালার আদুর ছুরিয়ে যায়, গলা থেকে খুলে ওকে পায়ের
তলায় ফেলে দাও, তবে ওর অনুষ্ঠোগ বা আপসোস করবার কি
আছে ? সে কেন মনে করবে না, এই পায়ের তলায় প'ড়ে থাকাই
তার লাখিত জীবনের পরম সুখ, চরম সার্থকতা ?

এ ‘কেন’র উত্তর আমার সারা অন্তরখানি তন্ম করেও পাই

ରାତେର ଫୁଲ

ନା ତୋ ! ଭସ ହସ, ଶୁଦ୍ଧ ଭସ ହସ, ଯଦି ପାଇଁର ତଳାତେଓ ହାନ ନା
ପାଇ, ସଦି, ସଦି.....

ନାଃ, ମାହୁସ ଏମନି କରେଇ ପାଗଳ ହସ ବୁଝି ?

ଉନି ବଲେନ—ଏ ତୋମାର ହିଣ୍ଡିରିଆର ପୂର୍ବ-ଲକ୍ଷ୍ମ ରୋଜି, ଏଥିନ ଥେକେ
ସାବଧାନ ହେ, ମନକେ ପ୍ରକୁଳ ରାଖୋ ସର୍ବଦା । ସା' ତା' ଛାଇ-ଭସ ଭେବେ
ଭେବେ ଶୁଦ୍ଧ ଶରୀରକେ ବ୍ୟନ୍ତ କ'ରେ ଲାଭଟା କି ବଲ ତୋ ? ଭଗବାନ
କୋନୋ ହୁଅଥି ତୋମାକେ ଦେନ ନି, ତବୁ ହୁଅଥିକେ ଜୋର କ'ରେ ଖୁଚିରେ
ବ'ାର କରତେ ଚାଙ୍ଗ କେନ ?

କଥାଟା ମନେ ଲେଗେଛିଲ । ସତିଇ ତୋ, ଆମାର କିସେର ହୁଅ ? କି
ଆମି ପାଇ ନି ?

ଏତ ଧନ-ଐଶ୍ୱର୍ୟ, ଦାସ-ଦାସୀ, ଆନନ୍ଦ-ଆରାମେର ଶତ ଆଶ୍ରୋଜନ,
ଅମନ ଇନ୍ଦ୍ରତୁଳ୍ୟ ସ୍ଵାମୀ ! ଆଃ ! କି ମିଷ୍ଟି କଥାଟୀ—‘ସ୍ଵାମୀ’ ! ହଁଁ, ସ୍ଵାମୀଇ
ତୋ ! ଅନାଦ୍ରାତ କୁମାରୀ-ହୃଦୟେର ପ୍ରେସ୍‌ର ଅର୍ଦ୍ଦ ଦିରେ ଆମି
ଯାକେ ବରଣ କରେଛି, ତିନିଇ ଆମାର ସ୍ଵାମୀ, ଜନ୍ମ-ଜନ୍ମାନ୍ତରେର !

ମନ୍ତ୍ର ପ'ଡେ କପାଳେ ସିଁଦୁର ଚେଲେ ଦିଲେଇ ବୁଝି.....ତବୁ କେମନ ଯେନ
ଆଶକ୍ଷା ଲେଗେ ଥାକେ ।

ଏ ସେ ଚାରିଦିକ୍କାର ବିଷାକ୍ତ ବାତାସ, ସାର ଛୋଯାଚ ଲାଗ୍‌ବାର ଭରେ
ଓଁର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଏ ନିଭୃତ ନିରାପଦ ହର୍ଗେର ବାହିରେ ସେତେ ସାହସ ହସ ନା ।

ଓଃ ! ମେ ଦିନ ସିନେମାର ଗିଯେ ସା' ଲଜ୍ଜାୟ ପଡେଛିଲୁମ, ଜ୍ୟୋତିଷବାବୁର
ସ୍ତ୍ରୀ ସଥନ ଆମାକେ.....କି ବଲବ ? ବଲାତେଓ ସେ ଲଜ୍ଜାସ୍ତ ମ'ରେ ଯାଇ !

ଆବାର ମେହି ସେ ପରଞ୍ଚ ସନ୍ଧ୍ୟାୟ ଓଁର ସଙ୍ଗେ ‘ଲେକେ’ ବେଡ଼ାତେ ଗିଯେ—
ଉନି ଏକଟୁ ଭଫାତେ ଛିଲେନ, ତାଇ ଓନ୍ତେ ପାନ ନି, ହଟୀ ଭନ୍ଦଲୋକ

ରାତର କୁଳ

ଆମାର ଦିକେ ଇସାରା କ'ରେ କି ବଲାବଳି କରିଛିଲେନ — ଇନିହି ବୁଝି
ଅମୂଳବାସୁର.....

ଉଃ ! କାନେର ମଧ୍ୟେ କେ ସେଣ ଗରମ ଦୀସେ ଚେଲେ ଦିଲେ ! ମରମେ
ମ'ରେ ଗିରେ ବଲକୁମ—ଧରଣୀ, ତୁମି ଦିଖା ହୋ !

ଏ ସବ କଥା ଓର କାହେ ତୁଳଲେ କଥନୋ...

—ଆହା, ବଲତେ ଦାଓ ନା—ଗାସେ ଫୋକା ପଡ଼େ ନି ତୋ !—ବ'ଲେ
ହେସେ ଉଡ଼ିଯେ ଦେନ, କଥନୋ ବା ଗଞ୍ଜୀର ମୁଖେ ନିଃଶାସ କେଲେ ବଲେନ—ତୋମାର
ଭାଲବାସାଯ ଏଥନୋ ସଂଶୟ ଆହେ ରଜନୀ, ନଇଲେ ଏ ସବ ତୁଙ୍କ କଥା ତୋମାର
ଅନ୍ତର ସ୍ପର୍ଶ କରେ କେନ ? ଲୁଜ୍ଜା, ଭୟ, ମାନ-ଅପମାନ ତ୍ୟାଗ କରତେ ନା
ପାରଲେ ପ୍ରେମେର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଣତି ହୟ ନା, ପ୍ରେମେର ରାଣୀ ରାଧା କି କଳକେର
ଭୟ ରେଖେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଭଜନା କରେଛିଲେନ ?

ସତାଇ ତୋ !

କି ଆର ବଲି ? ଚୋଥ ଫେଟେ ଜଳ ଏସେ ପଡ଼େ, ମନେ ହୟ ବୁକଥାନା
ଏକବାର ଦେଖାତେ ପାରତୁମ ସଦି !

ହାହ ! କେମନ କ'ରେ ବଲବ ? କି କ'ରେ ବୋର୍ବାବ, ସେଥାନେ
ଭାଲବାସା, ସେଇଥାନେଇ ସଂଶୟ, ନଇଲେ କୁବଙ୍କେ କାହେ, ଅତି କାହେ
ପେରେଓ ଶ୍ରୀମତୀର ‘ହାହାଇ ହାହାଇ’ ଭାବ କେନ ?

ପାରି ନା ସେ, କିଛୁଇ ବୋର୍ବାତେ ପାରି ନା । ନିଜେର ଏହି ଅକ୍ଷମତାର,
ଅପାରଗତାର ଦୁଃଖର ଆମାକେ ସବ ଚେରେ ବେଶୀ ବ୍ୟଥା ଦେଇ । ଆମାର
ସଦି ଓର ପାଶେ ଦୀଡାବାର ସୋଗ୍ୟତାଇ ଥାକ୍ତ, ତା'ହଲେ...

ଐ ଦେଖ, ଆବାର ! ଏ ଛାଇ-ଭୟ ଭାବନାକେ ଠେକିରେ ରାଖା ସାର
କି କ'ରେ ? ସତକ୍ଷଣ ଉନି କାହେ ଥାକେନ — ବେଶ ଧାକି, ଚୋଥେର

ରାତରେ ଫୁଲ

ଆଡ଼ାଳ ହ'ଲେଇ ପ୍ରାଣେ କି ବକମ ଏକଟା ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନୁଭବ କରି, ଏ ବ୍ୟାକୁଳତା ସେ କିସେଇ...

ଆଜ୍ଞା, ଓଂକେ ଆଜକାଳ ଏତ ବେଶୀ ଅନ୍ତମନଙ୍କ ଦେଖି କେବ ? କେବନ ଯେବେ ଉଡୁ-ଉଡୁ ଛାଡ଼-ଛାଡ଼ ଭାବ, ବାଡ଼ୀ ଫିରିତେ ପ୍ରାୟଇ ଦେଇଁ ହ'ଯେ ସାର, ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ ବଲେନ—କାଜ ପ'ଡ଼େ ଗେହେ ।

ଭାବି, ହବେଓ ବା !

କିନ୍ତୁ ଆମି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ସେଇ ଦିନ ଥେକେ, ସେ ଦିନ ମାସିମାଦେଇ ବାଡ଼ୀ ନିମ୍ନାଂଶ ରାଖିତେ ଉନି ଗେହୁଲେନ, ଶାକାର ଜମ୍ବିଧି ଉପଲକ୍ଷେ... ଉନି ତୋ ଯେତେଇ ଚାଇଛିଲେନ ନା, ଆମିଇ ଜୋର କ'ରେ ପାଠାଲୁମ । ଆମାର ଜଣେ ନିଜେର ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ଵଜନେର ସଙ୍ଗେ ବିରୋଧ କରା କେବ ?

ଫିରିତେ ଓଂର ରାତ ହ'ଯେ ଗେଲ ।

ଆମି ଓଂର ଅପେକ୍ଷାର ତଥନେ ଜେଗେ—ବହି ପ'ଡ଼େ ପ'ଡ଼େ ଚୋର ଛ'ଟୋ ଆଳା କରିଛିଲ ।

ଜିଜ୍ଞାସା କରଲୁମ — ଏତ ଦେଇଁ ସେ ? ଅନେକ ଲୋକ ହସେଛିଲ ବୁଝି ?

—ହଁ—ନା, ଅନେକ ଆର କହି ? ବାହା ବାହା ଜନକତକ, ଜ୍ୟୋତିଷଦା'ଙ୍କ ଛିଲେନ—

—ଓଂର ସଙ୍ଗେ ମାସିମାଦେଇ ଆଲାପ ଆଛେ ବୁଝି ?

—ବିଶେଷ ନମ୍ବ, ତବେ ଆମାର ବକ୍ଷ ବଲେଇ, ହସିତୋ...

ହେସେ ବଲାଲୁମ—ଇମ୍ ! ଆଜକାଳ ଭାରି ଥାତିର ତୋ ତୋମାର !

—ହଁ, ତୁମି ଏଥନେ ଘୁମୋଇ ନି ? ବାରୋଟା ବେଜେ ଗେହେ ସେ !

—ବାଜୁକ—ଘୁମ ନା ଏଲେ କରି କି ?

রাতের ফুল

উনি আর কিছু না ব'লে, বিছানার ব'সে জামার বোতাম
খুল্লতে লাগলেন।

সামনের টেবিল-ল্যাম্পের শুভ আলো তার সারা অঙ্গে ছড়িয়ে
পড়েছে। দেখলুম, মুখে-চোখে কেমন যেন স্বপ্নাচ্ছন্ন ভাব। ভাবি
শুন্দর দেখাচ্ছিল, চম্পক-গৌর কাঞ্চিতে ওর মাথন রংয়ের সিঙ্গের
চিলা পাঞ্জাবীটী কেমন মানিয়েছে! সিঁথির সূক্ষ্ম বেখাম হ'ভাগ করা
থোকে থোকে টেউ-খেলানো চুলগুলি কপালের হ'পাশে এসে পড়েছে,
কি মধুর অলসভাবে! এঁর কাছে আমি!...

রবিবাবুর সেই লাইনটী মনে প'ড়ে গেল—

পূজার তরে হিয়া উঠে ব্যাকুলিয়া

পূজিব তারে বলো কি দিয়ে ?

—এখনো ব'সে আছ? শুয়ে পড়ো না—

চকিত হ'য়ে মুক্ত চোখ হ'টাকে ওর মুখের উপর থেকে নামিয়ে
নিয়ে বল্লুম—তুমি শোবে না?

—হ্যা, এক গেলাস জল—থাক, আমি নিছি।

জল খেয়ে কাপড় ছেড়ে উনি আবার বিছানার কাছে এলেন,
কিন্তু শুলেন না।

—তুমি শোও রজনী! আমি একটু পরে...গোলমালে ঘুমটা চটে
গেছে কি না!

আলোটা সরিয়ে রেখে উনি বরের মধ্যে পায়চারী করতে লাগলেন,
বল্লেন—গরম বোধ হ'চ্ছে, না? ফ্যান্টা খুলে দেব? তোমার
লাগে ষদিঁ...থাক্।

ରାତେର ଫୁଲ

ଗରମ କହି ? ଶିଖରେର ଜାନାଳା ଛ'ଟୋ ଖୋଲା, ଫାଣ୍ଡନ ରାତେର ଝୁଲେର
ଗଛେ ଆକୁଳ ନିଷ୍ଠ ମଧୁର ବାତାସ ବିର-ବିର କ'ରେ ଏସେ ଗାଁଯେ ଲାଗୁଛିଲ ।
ବଲ୍ଲୁମ—ଆମାର ଠାଙ୍ଗା ଲାଗବେ ନା, ଫ୍ୟାନ୍ ଥୁଲେ ଦିଛି—

—ଥାକ୍ ନା, ତୁମି ଶୋଓ, ଦରକାର ହ'ଲେ ଆମିହି...

ଆଜ ଏମନ ଉନ୍ମନା ଭାବ କେନ ? ମାସିମା କିଛି ବଲେଛେନ ନା କି ?
କିନ୍ତୁ ଉନି ତୋ ଗ୍ରାହ କରେନ ନା କାରୋ କଥା ।

ଏକଟା କ୍ଷେତ୍ରେ ନିଃଖାସ ଫେଲେ ଶୁରେ ପଡ଼ିଲୁମ । ଖାନିକ ଏଦିକ-
ସେଦିକ ଘୁରେ ମିନିଟ କତକ ଟେବିଲେର ସାମନେ ଦାଢ଼ିଯେ ଥେକେ ଉନି
ଜାନାଳାର କାହେ ଗିଯେ ବସିଲେନ ।

ଚୋଥ ବୁଜେ ଘୁମୋବାର ଚେଷ୍ଟା କରଛି, ଏକଟୁ ସେନ ତଙ୍କାର ଆବେଶ
ଏସେହେ, ଶୁନ୍ତେ ପେଲାମ ଉନି ଗାନ କରଛେନ ଶୁଣ୍ ଶୁଣ୍ କ'ରେ—

ତୋମାର ଓ ଶୁନ୍ଦର ମୁଖପାନେ ଚାହିୟା ଥାକିତେ

ଶୁଧୁ ଭାଲବାସେ ଏହି ଆଁଥି,

ତାଇ ଅତୃପ୍ତ ନୟନେ ଚାହିୟା ଚାହିୟା

ଆମି ଅବାକ୍ ହଇସା ଥାକି !

ବାଃ ! ବେଶ ଗାନଖାନି ତୋ ! ଓର ମିଷ୍ଟି ଗଲାୟ ଆରୋ ମଧୁର
ଲାଗୁଛିଲ । ଶୁନ୍ତେ ଶୁନ୍ତେ ଆମାର ତଙ୍କାର ଭାବଟୁକୁ କେଟେ ଗେଲ, ଚୋଥେର
ପାତା ଭିଜେ ଉଠିଲ ।

ଅତୃପ୍ତ ନୟନେ ଚାହିୟା ଚାହିୟା

ଅବାକ୍ ହଇସା ଥାକି !

ଏ ଗାନ ସେ ଆମାରଙ୍କ ପ୍ରାଣେର ଅନୁଭୂତି ଦିଯେ ରଚନା କରା ! ମାରଖାନେ
ଥାମ୍ବତେ ଦେଖେ ଆମି ରଙ୍ଗ ନିଃଖାସେ ବଲ୍ଲୁମ—ତାରପର ?

ରାତରେ ଫୁଲ

—ତାରପର ? ଆର ମନେ ପଡ଼ଛେ ନା ସେ । ତୁମି ଏଥିବୋ ଜେଗେ
ନା କି ? ଆମି ଭେବେହି ସୁମିଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ଉନି ଏସେ ଆମାର ପାଶେ ବସଲେନ । ଆମାର ଗାଁରେ ହାତ ରେଖେ
ଦ୍ଵିପ୍ଲକଟେ ବଲ୍ଲେନ—ତୁମି ଏକ୍ସାଙ୍ଗ୍ ଶିଖବେ ରୋଜି ? ମେରେଦେର ହାତେ ଓଟା
ଭାରୀ ମିଷ୍ଟି ଲାଗେ ।

—ଆଜି ମାସିମାଦେର ଓଥାନେ ଶୁଣେଛ ବୁଝି ? କେ ବାଜାଚିଲ ?

—ଅଜିତାର ଏକ ବନ୍ଧୁ, ଚମକାର ହାତ ମେରେଟୀର, ତେମନି ବାଶୀର
ମନ୍ତ ଗଲା ।

—ଦେଖ୍ତେଓ ଥୁବ ଶୁନ୍ଦର ବୋଧ ହୟ ।

ଉନି ଯେନ ଥମ୍ବକେ ଗିରେ ଆମାର ମୁଖପାନେ ତାକିରେ ଜିଜ୍ଞାସା
କରଲେନ—କି କ'ରେ ଜାନଲେ ?

—ଯେ ଅମନ ଶୁନ୍ଦର ଗାଇତେ-ବାଜାତେ ପାରେ—

—ତାକେ ଶୁନ୍ଦର ହ'ତେଇ ହବେ, କେମନ ? ବାହବା ! ଶୁଦ୍ଧ କଲନାଇ
ନୟ, ତୋମାର ଅହୁମାନ-ଶକ୍ତିଓ ଥୁବ ପ୍ରଥର ରୋଜି !

ଉନି ହେସେ ଉଠିଲେନ ।

ଆମି ଥତମତ ଥେଯେ ଚୁପ କ'ରେ ଗେଲୁମ । କିନ୍ତୁ ହାୟ ରେ କୌତୁଳ !
ଥାନିକ ପରେ ଉନି ଶୁଣେଛେନ ଦେଖେଓ ଆଣ୍ଟେ ଆଣ୍ଟେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଲୁମ—
ମେ ମେରେଟୀର ବିଶେ ହୟ ନି ବୁଝି ?

—ଆମି କି ତା' ଜିଜ୍ଞାସା କରତେ ଗେଛି ? କି ମୁକ୍କିଲ ! ମେରେଟୀ
ଭାଲ ଗାନ-ବାଜନା ଜାନେ, ଏହିଟିକୁ ବଲେହି, ବ୍ୟାସ, ଆର କୋଥାଓ
ଆଛେ ! ମେରେଦେର କେମେନ ଯେ ସ୍ଵଭାବ !

ଓର କଥାର ଭଙ୍ଗୀତେ ବିରକ୍ତିର ଭାବ ଶୁନ୍ପଟ ।

ରାତର ଫୁଲ

—ଆର ନୟ, ଯୁମିଯେ ପଡ଼ୋ ଏବାର ।—

ବ'ଳେ ଉନି ପାଖ କିରେ ଶୁଣେନ ।

ଏମନ ଲଜ୍ଜା ହ'ଲ ! ଛି ! ଛି ! କେବ ସେ ଘରତେ.....

କିନ୍ତୁ ଏହି ଛ'ଟି ସହଜ ତୁଳ୍ପ ପ୍ରଶ୍ନ ଏତଥାନି ବିରକ୍ତିର କି ହେତୁ
ଛିଲ, ତା' ବୁଝିତେ ପାରିଲୁମ ନା ।

ମେହି—ମେହି ଦିନ ଥେକେଇ ଓର ପ୍ରକଳ୍ପିତେ କେମନ ଏକଟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ
ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚି, ହ'ତେ ପାରେ ଏ ଆମାର ମନେର ଆଣ୍ଟି ।

କିନ୍ତୁ ଶୁଦ୍ଧ ତାଇ ନୟ, ଆମୋ କତ ଖୁଣ୍ଡିନାଟି.....

ଆଗେ ଆମାକେ ବାଇରେ ବା'ର କରବାର ଜଣେ ଉନି କି ରକମ
ଶୀଡ଼ାପାଢ଼ି କରିବେନ, କୋମୋଦିନ ଥିଯେଟାର, କୋମୋଦିନ ବାରୋକୋପ,
କୋମୋଦିନ କିଛୁ, ଆଜକାଳ ମେଦିକେଓ ଆର ଉଂସାହ ଦେଖି ନା ତେମନ ।
ଏହି ଗେଲ ଶନିବାରେଇ ତୋ ଆମାର ବ'ଳେ ଗେଲେନ ତୈରୀ ହ'ରେ ଥାକିତେ,
'ଚିତ୍ରା'ଙ୍କ କି ଏକଟା ଭାଲ ନୃତ୍ୟ ଫିଲ୍ମ ଦିଯିଛେ, ସେତେଇ ହବେ ।

ଓ ମା ! ସେଜେ-ଶୁଭେ ବ'ସେ ରହିଲୁମ, ଏଲେନ ରାତ ଦଶଟାର ପର !
ହଠାତ କି ଏକଟା ଜକ୍କାରୀ କାଜ ପ'ଡ଼େ ଗିଯେଛିଲ ନା କି !

କିନ୍ତୁ ବିଶୁର ମା ଡ୍ରାଇଭାରେ ମୁଖେ ଶୁଣେଛେ, ବାବୁ ସିନେମାତେଇ
ଗେଛିଲେନ । ଏକଲା କି ଦୋକଲା, ତା' ଆର ଜିଜ୍ଞାସା କରିବେ ଆମାର
ପ୍ରବୃତ୍ତି ହ'ଲ ନା ।

ଓକେ ମେହି କଥାର ଏକଟୁ ଆଭାସ ଦିଯେଛିଲୁମ, ତାତେଇ ସୋକାର
ବେଚାରା ଧମକ ଥେବେ ମ'ଳ ।

ଧାକ୍ ଗେ, ଆର ବେଶୀ ବିଛୁ ଜେନେ ଦରକାର ନେଇ ଆମାର !

କେବୋ ଖୁଣ୍ଡିତେ ଶେବେ ମାପ ବେରିଯେ ପଡ଼େ ସଦି.....ମୋବିଲଲାଲେର

ରାତରେ ଫୁଲ

ଅମରେର ମତ ସଦି ଆମାରଙ୍କ କପାଳେ.....ଆହା ! ବେଚାରୀ ଅମର ! ମେ ଦିନ ବାମୋକୋପେ ଅମରେର ଛଂଖେର ଚିତ୍ର ଦେଖେ କେଂଦ୍ରେ ବାଁଚି ନେ ! ଉନି ହାସିଲେ—ଶାଗୁଣେ—ବାଞ୍ଚବିକ କି ‘ସେଟିମେଟାଲ୍’ ତୋମରା ?

ହାର ! ଅମର ସ୍ଵାମୀର ‘ପରେ ରାଗ-ଅଭିମାନ କରେଛିଲ ସେ ଅଧିକାରେ, ମେ ଅଧିକାର ଆମାର କୋଥାୟ ?

ଆମି ଖୁକେ ଆଜ କିସେର ଜୋରେ.....

ଦୂର କରୋ ଛାଇ ! କେବଳ ଏ ଚିତ୍ତା । କେନ ? ଭାଲବାସାର କି କୋନୋ ଦାବୀ ନେଇ ? ଖୁର ଭାଲବାସାଇ ତୋ ଆମାକେ ରାଜରାଣୀ କରେଛେ, ନଇଲେ ଏହି ସେ ହୀରାର ହାର, ମୋତିର ମାଳା—ଏଣ୍ଣଲୋର ଦାମ କି ?

କିଛୁ ନା ! ସେଇ ଭାଲବାସାତେଇ ସଦି ବଞ୍ଚିତ ହ'ତେ ହୟ, ତା'ହଲେ.....
ଖୁର କାହେ ଆମି ଶୁଦ୍ଧ ଦୟା ଭିନ୍ନ ଆର କିସେର ପ୍ରତ୍ୟାଶା.....ନା ନା,
ଅମନ କ'ରେ ଶୁଦ୍ଧ ଦୟାର ପାତ୍ରୀ ହ'ଯେ ବେଁଚେ ଧାକ୍ତେ ଆମି ଚାଇ ନା, ଚାଇ
ନା ଗୋ ! ଖୁଃ ! ସେଇ ଦିନ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଆମାର ମୃତ୍ୟୁ ଦିଓ, ହେ ଭଗବାନ୍ !

ଜ୍ୟୋତିଷେର କଥା

ଗତିକ ଭାଲ ନଯ ଦେଖଛି ।

ବ୍ୟାପାରଟା ସେ ଶେଷକାଳେ ଏହି ରକମ ଦୀଡାବେ, ଆଗେଇ ତା ଭେବେଛିଲୁମ,
ତବେ ଏତ ଶିଗ୍ଗିର ଆଶା କରି ନି । ଏ ସେ ଏକେବାରେ ଉପଗ୍ରହେର
ନାମକେର ମତ, ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତେଇ ଭାଯା ଆମାର ସାକେ ବଲେ ‘ଶାଙ୍କୁ’
ବଲେ ଗେଲ ।

ରାତେର ଫୁଲ

ଏଇ ମଧ୍ୟେ ଓର ମାସିମାର ହାତ ଆହେ ନିଶ୍ଚଯ, ନଈଲେ ବେହେ ବେହେ ପବିତ୍ରର ସଙ୍ଗେଇ ମିସ୍ ବ୍ୟାନାର୍ଜୀର ଅତ ସଟା କ'ରେ ଆଳାପ କରାନୋ କେନ ? ଆମାର ମନେ ହୟ, ସେଦିନକାର ପାଟିଟା ଶୁଣୁ ଏହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟେଇ.....
ଯାକ—

‘ଆମାର ବ୍ୟାପାରୀର ଜାହାଜେର ଥବରେ’ ଦରକାର କି ? ବକ୍ଷ ବ’ଲେ ମାନେ, ଆମାକେଓ ଓର ଭାଲ-ମନ୍ଦ ଦେଖିବେ ହୟ, ଦରକାର ବୁଝିଲେ ମୁଖ କୁଟେ ହ’କଥା ବଲିବେଓ ହୟ ।

ତା’ ଏଇ ମଧ୍ୟେ କିଛୁ ବଲିବାର ମତ ସମସ୍ତଙ୍କ ତୋ ପାଞ୍ଚି ନେ ଛାଇ ! ଆଫିସେ କାଜେର ଏତ ଭିଡ଼, ପବିତ୍ର ଆଗେ ପ୍ରାଯିଇ ଆସନ୍ତ, ଏଥନ କଥନୋ କଟି ।

ଶୁଭା ମେ ଜଗେ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଲେ ଥା’ ହୋକ ଏକଟା ବୁଝିମେ ଦେଇ, କିନ୍ତୁ ଆମାର କାହେ ତୋ ଲୁକୋବାର ଉପାୟ ନେଇ !

ଏକାଧିକ ବାର ଇସାରାର ଓକେ ସତର୍କ କରେଓ ଦିଯେଇ, ମାନେ, ଏ ତୋ ଆର ରଜନୀ ନୟ, ଧନୀର ହୁଲାଲୀ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାସୀ ମହିଳା, ଏଇ ଦିକେ ଏକଟୁ ବୁଝେ ଶୁଣେ.....

କିନ୍ତୁ, ଏଥନ କେ ରୋଧେ ତାହାର ଗତି ?

ଏହି ଉଦ୍ଧାର ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେର ମୁଖେ ବାଧା ଦିତେ ଯାଓଯା ଧୃତା, ତାଇ ଚୁପ କ'ରେ ଛିଲୁମ, ଶୁଭାକେଓ କିଛୁ ବଲି ନି । କିନ୍ତୁ ଶୁଭା ସଥନ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହ’ରେ ବଲିଲେ—ପବିତ୍ର ଠାକୁରପୋ’ର ହ’ଲ କି ଗୋ ? ଆଜ ତୋ ରବିବାର, ଛୁଟୀ ଆହେ, ଏକବାରଟୀ ଥୋଜ ନାହିଁ ନା, କହିନ ଆସେନ ନି, ବେଚାରାର ଅଶୁଦ୍ଧ-ବିଶ୍ୱାସ ହ’ରେ ଥାକେ ଯଦି...

ତଥନ ଆମି ଆର ଥାକୁତେ ନା ପେରେ ବଲିଲୁମ—ନା, ବେଚାରା ଭାଲାଇ

ରାତରେ ଫୁଲ

ଆହେ ଶ୍ରୀ ! ଏହି ତୋ ମେଦିନ ପାର୍କେ ଦେଖା ହୁଲ, ମେ ଏଥିନ ଭାରି
ବ୍ୟଞ୍ଜନ—

—କିମେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ? ପୂର୍ବରାଗେର ଜେର ଏଥିନେ ଚଲାଇ ବୁଝି ? ରଙ୍ଜନୀକେ
ଚୋଥେର ଆଡ଼ାଳ କ'ରେ.....

—ରଙ୍ଜନୀର ଏଥିନ ମାଥୁରେର ପାଳା ! ପୂର୍ବରାଗ ଚଲେଇ ଚଞ୍ଚାବଲୀର
କୁଣ୍ଡଳ ।

—ମେ କି ଗୋ ?

ଶ୍ରୀ ସବିଶ୍ୱାସେ ବ'ଲେ ଉଠିଲ—ଏଇ ମଧ୍ୟେ ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଜୁଟିଲ ଆବାର
କୋଥା ଥେବେ ? କେ ତିନି ?

—ତିନି ମିଦ୍ ଲିଲି ବ୍ୟାନାର୍ଜୀ, ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାର-ହହିତା, କ୍ରପ୍‌ସୀ, ବିହୁବୀ,
ଶୁଗାରିକା, ସାକେ ବଲେ ଆପ-ଟୁ-ଡେଟ ଆର କି ?—ଯୋଗାଯୋଗ ଭାଲାଇ
ହେବେ, ଐ ରକମ ଶ୍ରୀଇ ପବିତ୍ରେର ହଞ୍ଚା ଉଚିତ, କିନ୍ତୁ ଗୋଲ ବାଧେ
ରଙ୍ଜନୀକେ ନିଯେ । ଓ ହତଭାଗୀ ମେଯେଟାର ଭାଗ୍ୟ କି ଜାନି.....

ଶ୍ରୀ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ଵାସ ଫେଲେ ବଲିଲ—ସତି ଭାରି ହୁଅ ହୁଅ ଅଟେ,
କି ଅଭିଶାପ ନିର୍ମେଇ ଓ ଜଗତେ ଏମେହିଲ ! ଆଛା, ମେହି ମେଯେଟି, କି
ନାମ ବଲିଲ—ଲିଲି ? ମେ କି ରଙ୍ଜନୀର ଚେଯେ ଶୁନ୍ଦରୀ ?

—ତା' କି କ'ରେ ବଲବ ? ସୌନ୍ଦର୍ୟ ନିଜେର ନିଜେର ଚୋଥେ, ଏକଜନ
ଆଟିଷ୍ଟେର ଚୋଥେ ଲିଲିର ଚେବେ ରଙ୍ଜନୀକେ ଶୁନ୍ଦର ଲାଗବେ ହୁଅତୋ—

—ତବେ ? ତୋମାର ବଞ୍ଚୁଟୀ ଓଦିକେ ଝୁଁକୁଛେନ ବେ ? ନତୁନରେର
ନେଶା ? ସତି ! ପୁରୁଷେର ମନ କି ଚକଳ ବାପୁ ! ଏଦିନ ଏକେବାରେ
ରଙ୍ଜନୀ ବଲିଲ ଅଜ୍ଞାନ, ମେହି ରଙ୍ଜନୀ ଏଥିନ.....

—ଶୁଦ୍ଧ ନତୁନରେର ନେଶାଇ ନାହିଁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ, ନାରୀ-ସୌନ୍ଦର୍ୟେର ବେ ଡିନିମଟି

ରାତର ଫୁଲ

ପୁରୁଷେର ମନକେ ସବ ଚେରେ ବେଣୀ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବେ ପାରେ, ତୋମାର ରଜନୀତି
ତା' ନେଇ ।

—ମେଟୀ କି ଗୁଣି ?

—ଯୌବନେର ଚାପଳ୍ୟ, ଉଚ୍ଛୁଲତା, ସା' ନାରୀର ହାବ-ଭାବେ, ଠୋଟେର
ହାସିତେ, ଚୋଥେର ଚାହନିତେ, ମୁଖେର ବାଣୀତେ ମାଦକତାର ଶୃଷ୍ଟି କ'ରେ
ପୁରୁଷେର ଚୋଥେ ତାକେ ଲୋଭନୀୟ କ'ରେ ତୋଳେ—ତାତେ ଆବାର ମାର୍ଜିତ
ଙ୍କଚି, ପାଲିଶ କରା.....

—ବ୍ୟସ୍ ବ୍ୟସ୍ ! ଏତେ ଜାନେ ତୁମି ! ତା' ଏଥି ସେଇ ମାର୍ଜିତ
ଙ୍କଚିକେ ନିରେଇ ତୋମାର ବନ୍ଧୁ ବୁଝି...

—ଏକେବାରେ ମସଞ୍ଜଳି ! ହାବୁ-ଡୁବୁ ଥାଚେନ ଆର କି !

—ଆର ବେଚାରୀ ରଜନୀକେଓ ନାକାନି-ଚୋବାନି ଥାଓଇଥାଚେନ ! ମତି,
କି ଅନ୍ତାୟ ବଲୋ ଦେଖି ? ଏକଟା ମେରେର ଜୀବନ ଏ ଭାବେ ନଷ୍ଟ କରା
ଯେ କତ ବଡ଼ ପାପ—

—ତୋମାର ଓ ପାପ-ପୁଣ୍ୟେର ଧାର ଓରା ଧାରେ ନା ଗୁଡ଼ା, ଗ୍ରାସ-
ଅନ୍ତାୟଓ ବୋଲେ ନା । ବଡ଼ ଲୋକେର ଛେଲେ, ମାଥାର ଉପର କେଉ ନେଇ,
ନିଜେର ଖେଳାଲେ ଚଲେ, ବଁଧନ-ହାରା ଜୀବ—

—ବଁଧନ ଦିତେ ହବେ, ଜୋର କ'ରେ—

—ମେହି ଚେଷ୍ଟାଇ ତୋ କରା ହ'ଛେ, ପବିତ୍ରେର ମାସିମା ମେହି ବ୍ୟବହା
କରବାର ଜଣେଇ ଏବାର ଲିଲିକେ ନିମ୍ନେ...

—ଓ ! ଏ ମାସିମାର ଫଳ୍ଦୀ ବୁଝି ? ତବେ ଆର...

ଗୁଡ଼ା ମୁଖଥାନି ଲ୍ଲାନ କ'ରେ ଉଦାସ ଶୁରେ ବଲ୍ଲେ, ତା'ହଲେ କି କରା ସାର ?
ଓ ଅଭାଗୀ ମେରୋଟାର ଯେ ଏଥି ଗଲାମ୍ ଦଢ଼ୀ ଭିନ୍ନ ଆର ଉପାୟ ନେଇ !

ରାତରେ ଫୁଲ

—ଗେ ଅଟେ ହଁଥ କ’ରେ ଆର କି ହବେ ବଲୋ ? ଓ ସେ ନିଜେର ହାତେଇ ଗଲାୟ ଝାସ ପରେଛେ । ରଙ୍ଗନୀ ଏକଟୁ ଶକ୍ତ ହ’ଲେ ହସ୍ତୋ ବ୍ୟାପାରୀଟା ଏତଦୂର ଗଡ଼ାନ୍ତ ନା । ସାକ୍, ଏମନଈ କି ହସ୍ତେ ? ଏକ ପାଶେ ଓ ପଡ଼େ ଥାକବେ ’ଖନ, ସେକାଳେର କ୍ରପକଥାର ଦୁର୍ବୋରାଣୀ ହ’ଯେ, ଓଟା ତୋ ବଡ଼ମାନ୍ୟୀ ଚାଲେର ଏକଟା ଅଙ୍ଗ ।

—ପୋଡ଼ା କପାଳ ଅମନ ବଡ଼ମାନ୍ୟୀ ଚାଲେର ! ଏକଟା ଗରୀବ ମେରେର ସର୍ବନାଶ କ’ରେ...ନାଃ, ଏଇ ଏକଟା ପ୍ରତିକାର ନା କରଲେ.....

—ପ୍ରତିକାର କରବେ କେ ? ତୁମି ନା ଆମି ? ହଁ ! ନିଜେର ଅଧିକାରେର ବାହିରେ ସେତେ ନେଇ ଶୁଭା ! ତା’ ହ’ଲେ ଏତଦିନକାର ବଞ୍ଚିତ ଆମାଦେର ମାଟି ହ’ଲେ ସାବେ । ଉଚିତ ବଲଲେ ବଞ୍ଚ ବିଗ୍ନୋଯ, ଜାନ ତୋ ?

—ତାହି ବ’ଲେ ଚୋଖେର ସାମନେ ଏତ ବଡ ଏକଟା ଅଞ୍ଚାୟ ହ’ଛେ—ଦେଖେ ଚୁପ କ’ରେ ଥାକବେ ?

—ନେହାଂ ଚୁପ କ’ରେ ଆମି ନେଇ, ଚେଷ୍ଟା କ’ରେ ଦେଖି, ବଞ୍ଚିଦେର ଦୋରେ ଯତଦୂର ହ’ତେ ପାରେ ।

ମନେ ଏକଟା ଅଭିମାନ ଏମେ ପଡ଼େଛିଲ, ସାକେ ଆମି ଛୋଟ ଭାଇଯେର ମତ ଭାଲବାସି, ସେହ କରି, ତାର କାହେ ଉପଧାଚକ ହସେ ସେତେ ହବେ ? କିନ୍ତୁ ସେତେଇ ହ’ଲ ଆମତୀର ନିର୍ବନ୍ଧାତିଶୟେ ।

ଆଜ ଆମାର ଅଦୃଷ୍ଟ ସୁଅମ୍ବ, ଗୁଲି ଛାଡ଼ିଯେ ରାତ୍ରାୟ ପଡ଼ିତେଇ ଦେଖି, ମୋଟର ବାଇକେର ବିକଟ ହକ୍କାରେ ଚତୁର୍ଦିକ ନିନାଦିତ କ’ରେ ପବିତ୍ର—

ଆମାକେ ଦେଖେଇ ମେ—ହାଲଲୋ ! ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ ସେ !—ବ’ଲେ

ରାତେର ଫୁଲ

ବାହନେର ଗତି ଶ୍ଵଗିତ କ'ରେ ନେମେ ପଡ଼ିଲ — ବଲ୍ଲେ, ତୋମାର କାହେଇ
ସାଜିଲୁମ ଜ୍ୟୋତିଷଦା' !

—କେନ ? ହଠାତ ଏ ଦୁର୍ବତି ହ'ଲ ଯେ ?

—ହଁଯା, ରାଗ ତୋ ହବାରିଇ କଥା—କହିଲ ଆସତେ ପାରି ନି—
ପବିତ୍ର ସହାସ୍ତ୍ର ଆମାର ହାତ ଧ'ରେ ବଲ୍ଲେ—କି କରି ଭାଇ ? ଏମନ
ବାମେଲାଯ ପ'ଡ଼େ ଗେଛି.....

—ତା' ଆର ଆମାଯ ବଲତେ ହବେ ନା ବଞ୍ଚ ! ତୋମାର ଚେହାରାତେଇ
ବୋକା ଯାଚେ । ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଏମନି ବାମେଲାଯ ସେବ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମ
ତୁମି.....

—ଠାଟ୍ଟା ନା ଦାଦା, ବାସ୍ତବିକ, ତାରି ମୁକ୍କିଲେ ପଡ଼େଛି ଆମି, ତାଇ
ତୋ ଛୁଟେ ଏଲୁମ ତୋମାର ଅତ୍ୟ ଚରଣେ ଶରଣ ନିତେ ।

—ଭାଲ ଭାଲ ! ଦୟା କ'ରେ ଏମେହେ ସଦି, ତବେ ଦୀନେର କୁଟୀରେ
ଏକବାର ପଦାର୍ପଣ.....ତୋମାର ବ୍ୟାଦି 'ଠାକୁର ପୋ, ଠାକୁର ପୋ' କ'ରେ
ଏକେବାରେ ଅଛିର, ବଲେ, ଏକବାରଟି ଖୋଜଇ ନାହିଁ ନା, ଏ ତୋମାଦେଇ
କି ରକମ ବଞ୍ଚୁତ୍ତ ?

—ତା' ଆମି ଜାନି, ବ୍ୟାଦି ଆମାକେ ସେ ରକମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରେନ—
ପବିତ୍ର ଗଲାର ସ୍ଵର ଖାଟୋ କ'ରେ ସଲଜ୍ଜଭାବେ ବଲ୍ଲେ — ବ୍ୟାଦି
ଶୁନେଛେନ ନା କି ? ଲିଲିର କଥା ବଲେଛ ? ତା' ହ'ଲେ ଆର ଶର୍କା
ଓଦିକେ ସେସୁଛେନ ନା !

—କେନ ବଲୋ ଦେଖି ? ପରାଜ୍ୟେର ଲଜ୍ଜା ? ତାତେ ଆର ହେଁବେଳେ
କି ! ତୋମାକେ ଏକବାରଟି ସେତେଇ ହବେ ଭାଇ, ଓ ତାରି ଉତ୍କଟିତ
ହେଁବେ ତୋମାର ଅଟେ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ପବିତ୍ର ଧାନିକ ନିର୍ବାକ ଥେବେ ଏକଟା ନିଃଖାସ ଫେଲେ ବଳ୍ଳେ—ଆଜି
ନୟ, ଆର ଏକଦିନ ସାବ, ବୁଦ୍ଧିକେ ବ'ଲୋ, ଆମାର କ୍ଷମା କରିବି ଯେବେ,
ଆର ତୁମିଓ—ତୁମିଓ ଆମାକେ ମାପ କ'ରୋ ଜ୍ୟୋତିଷଦା’!

ପବିତ୍ରେ କର୍ତ୍ତ୍ସର ଗାଡ଼, ଚୋଥ ସେବ ଛଳ-ଛଳ କରିଛେ, ବ୍ୟାପାର କି ?

ଆମାର ରାଗ-ଅଭିମାନ ସବ ଉଡ଼େ ଗେଲା । ବଲଲୁମ—କ୍ଷମା ଚାହିବାର
ଦରକାର ନେଇ ଭାଇ ! ତବେ ତୋମାର ସାତେ ଭାଲ ହୟ ତାଇ କ'ରୋ, ଆମରା
ତୋମାର ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ ! ହଠାଂ ନା ବୁଝେ-ଶୁଝେ ଝୋକେର ମାଥାର ଏକଟା
କିଛୁ କ'ରେ ଫେଲ୍ଲେ ସେଟା ପରେ ଦୁଃଖେର କାରଣ ହ'ତେ ପାରେ ।

—ତାଇ ତୋ ଭାବଛି । ଏ ଧାରେ ଏସୋ ଜ୍ୟୋତିଷଦା’ !

ରାତ୍ରାର ସେ ଦିକଟା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିର୍ଜନ, ସେଇଥାନେ ଏସେ ପବିତ୍ର
ମିନତିର ସଙ୍ଗେ ବଳ୍ଳେ—ଜ୍ୟୋତିଷଦା’, ଆମାର ଏକଟି ଅହୁରୋଧ ରାଖିବେ
ତୁମି ?

—କି ଅହୁରୋଧ ଭାଇ, ଅତ କୁଣ୍ଡିତ ହ'ଛ କେନ ? ଆମାକେ ତୋମାର
ଜତେ କି କରିବେ ହବେ ବଲୋ ।

—ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ମିଃ ବ୍ୟାନାଙ୍ଗୀ ଏକବାର ଦେଖା କରିବେ ଚାନ ।

ମିଃ ବ୍ୟାନାଙ୍ଗୀ ? ଲିଲିର ବାବା ? ତାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର କତ୍ତୁକୁଈ
ବା ପରିଚୟ ? ସେଦିନକାର ପାଟିତେ ସା ହ'ଏକଟି କଥା ହେବିଛି, ତା’ ଶୁଧୁ
ପବିତ୍ରର ବନ୍ଧୁ ବ'ଲେ । ତିନି ଏତଦିନ ପରେ ଆମାକେ ଅରଣ କରିଲେବୁ
କେନ ?

ଆମି ବିଶ୍ଵିତ ହ'ଯେ ସାଗ୍ରହେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲୁମ—କେନ ବଲୋ ଦେଖି,
ହଠାଂ ଏ ଗର୍ବୀବେର ଉପର ଅହୁଗହ ହ'ଲ କେନ ? ନା ଭାଇ, ଓସବ ସାହେବୀ
ମେଜାଙ୍ଗେର ଲୋକକେ ଆମାର ବଡ଼ ଭୟ କରେ—

ରାତରେ ଫୁଲ

—‘ନା’ ବଲ୍ଲେ ଛାଡ଼ିବ ନା ଜ୍ୟୋତିଷଦା’, ତୋମାକେ ତୀର କାହେ
ଏକବାର ସେତେଇ ହବେ, ଅଞ୍ଜଳି: ଆମାର ଅହୁରୋଧ ରାଖିତେ, ନିଭାନ୍ତ ଦରକାର
ବଲେଇ ତୋମାର କଟ ଦିଛି । ବଲୋ, ସାବେ ?

—ପବିତ୍ର ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦେଖେ ଆର ‘ନା’ ବଲ୍ଲତେ ପାରଲୁମ ନା, ବଲ୍ଲମୁ
ବେଶ, କବେ ସେତେ ହବେ ?

—ଆଜଇ, ଏଥନି ଚଲୋ ନା ଆମାର ସଙ୍ଗେ ।

—ଏଥନି ?

—ହଁଏ, ତୋମାର କୋନେ କାଜ ଆଛେ ନା କି ?

—ନା, ତୋମାର ଥୋଜେଇ ବେରିଯେଛିଲୁମ, ଆଜା, ଚଲୋ ତା’ଲେ ।

—ଏସୋ, ଏଇ ବାଇକେଇ, ହଁଏ, ସାବାର ଆଗେ ଏକଟା କଥା ବ’ଲେ
ରାଖି ଜ୍ୟୋତିଷଦା’, ଆମି ମିଃ ବ୍ୟାନାର୍ଜୀକେ ରଜନୀର କଥା ବଲି ନି
ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଶୁଦ୍ଧ ବଲେଇ ଜୀବନେ ଆମାର ଏମନ ଏକଟା ‘ସିକ୍ରେଟ’ ଆଛେ,
ସେ ଜଣେ ଦିନକତକ ତାବବାର ସମସ୍ତ ଚାଇ । ଉନି ଶ୍ରୀଗୁଗିର ପାକାପାକି
କ’ରେ ଫେଲିଲେ ଚାନ କି ନା, ତୋମାକେ ସେଇ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜିଜ୍ଞାସା କରବେଳେ
ବୋଧ ହୁଏ ।

—ତା’ଲେ କି ସତି ସତି ତୁମି ମିସ୍ ବ୍ୟାନାର୍ଜୀକେ...କିନ୍ତୁ ଏବାର
ବିଲେ ତୋ ? ନା, ତୋମାର ସେଇ ଚିର-ମଧୁର ବୀଧନ-ହାରା ସ୍ଵାଧୀନ ପ୍ରେମ ?

—ଆର ଆମାକେ ଲଜ୍ଜା ଦିଓ ନା ଭାଇ, ଆମି କି ସେ କରବ, କି
ନା କରବ, କିଛୁଇ ଭେବେ ଠିକ କରିଲେ ପାରଛି ନା, ଆମାର ବର୍ତ୍ତମାନ
ଅବହା କେମନ ଜାନେ ? କର୍ଣ୍ଣାରହୀନ ନୌକୋର ମତ ଟେମଲ କରଇଛେ,
ଏକବାର ଏଦିକ, ଏକବାର ଓଦିକ । ବାନ୍ଦବିକ, ଏ ଦୋଟାନାର ପ’ଡ଼େ
ପ୍ରାଣାନ୍ତ ହବାର ଘୋଗାଡ଼—

ରାତରେ ଫୁଲ

—ବୁଝେଛି, ତୋମାର ଏଥନ ହସ୍ତେ ‘ଶାମ ରାଧି, ନା କୁଳ ରାଧି !’ କିନ୍ତୁ ଏମନ ଭାବେ ଦୁ'ନୌକୋଯ ପା ଦିଯେ ଥାକା ବେଶୀ ଦିନ ତୋ ଚଲିବେ ନା । ହଁଯା, ଭାଲ କଥା, ମିଷ୍ଟାର ବ୍ୟାନାଙ୍ଗୀ ସଦି ରଜନୀ ସବକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ, ତା’ଲେ କି ବଳବ ? ଆମାର ତୋ ମନେ ହୟ, ତୁମି ନା ଭାଙ୍ଗଲେଓ ଉନି ସବ ଜେନେ ଗେଛେନ । ଏ ରକମ କଥା କି ଚାପା ଥାକେ ?

ପବିତ୍ର ଗଣ୍ଡୀରମୁଖେ ଏକଟୁଥାନି ଭେବେ ବଲିଲେ—ତା’ଲେ ସା’ ସତିୟ ତାଇ ବ’ଲେ ଦିଓ, ଲୁକୋବାର ଦରକାର ନେଇ । ବ’ଲୋ, ଏ ଦୁର୍ବଲତା ସଦି ଘେଡ଼େ ଫେଲିପାରି ତବେଇ...ନହିଲେ ତାର ମେଘେର ଆଶା ଆମି ଛେଡ଼େ ଦେବ, ତାତେ ଆମାର ଯତ କଷ୍ଟଇ ହୋକ, ପ୍ରତାରଣା ଆମି କରବ ନା—

ଶେଷେର ଦିକୃଟା ପବିତ୍ରର କଷ୍ଟସ୍ଵର କେପେ ଉଠିଲ । ନାଃ, ଏ ସେ ଏକେବାରେ ବୀତିମିତ ନଭେଲ ! ପବିତ୍ର ତାର ସମସ୍ତାଟା ଏବାର ସଥାର୍ଥି ଜଟିଲ କ’ରେ ତୁଳିଚେ ଦେଖିଛି, ଏ ସମସ୍ତାର ସମାଧାନ କରା କି ଆମାର କର୍ମ ? ଦେଖି, କୁଞ୍ଜ ଶକ୍ତିତେ ସତୁକୁ କୁଲୋହ ।

ସାହେବୀ ମେଜାଜେର ହ’ଲେଓ ମିଃ ବ୍ୟାନାଙ୍ଗୀ ଲୋକଟା ମନ୍ଦ ନୟ ଦେଖିଲୁମ । ପବିତ୍ରର ସେଇ ‘ସିକ୍ରିଟ’ ଜାନିଲେ ଆମାର ଭଲବ ପଡ଼େଛେ ବଟେ । ତାର କଞ୍ଚାର ଜନ୍ମ ନିର୍ବାଚିତ ବର ଏଥନ ସାଗରପାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, କିନ୍ତୁ ପବିତ୍ରକେ ଦେଖେ ତାର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତି ହସ୍ତେ,—ଲିଲିଓ ପବିତ୍ରର ଅନୁରାଗିଣୀ । ମାତୃହୀନା ମେଟୋକେ ଅନୁଧୀ କରିଲେ ତିନି ଚାନ ନା, କିନ୍ତୁ ପବିତ୍ରର ଏହି ‘ଦୋ-ମନା’ ଭାବ ତାକେ ଅଗ୍ରମର ହ’ତେ ଦିଛେ ନା, ଶୁଭରାଂ.....

ଭାଙ୍ଗଲୋକ ବସ୍ତତଃଇ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ଧିଷ୍ଟ ହସ୍ତେଛେନ, ଦେଖିଲୁମ । ରଜନୀସଂକାନ୍ତ

ରାତେର ଫୁଲ

ବ୍ୟାପାରଟା ତୀର ଅଜାତ ନେଇ । ପବିତ୍ର ସା' ବଲେଛିଲ, ଆମି ତାହି ବ'ଲେ ଆଶାସ ଦିଲୁମ ତାକେ, ଅର୍ଥାଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍କାରଣ କରବାର ଅଟେ ଆପାତତଃ ପବିତ୍ରକେ କିଛୁ ସମୟ ଦେଓଯା ହୋଇ, ପରେ ଅବସ୍ଥା ବୁଝେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରଲେଇ ହବେ, ଇତ୍ୟାଦି—

ସାକ୍ଷ ଆମି ତୋ ବ'ଲେ ଥାଳାସ, ଏଥନ ବିଧିର ନିର୍ବନ୍ଧ !

ପବିତ୍ରର କଥା

କି ଆର ବଲବ ?

କୋଥା ହ'ତେ କି ସେ ହ'ୟେ ଗେଲ, କିଛୁଇ ବୁଝାତେ ପାରଛି ନେ ।

ମନେ ହ'ଚେ—ଏ ସେନ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲେର ମାୟା !

ମାହୁରେର ମନ କି ଏତିହ ଚକ୍ଷଳ ? ଏମନ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ?

ଆଶ୍ର୍ୟ !

ଆମାର ନୟନେର ମଣି, ଅନ୍ତରେର ଧନ ରଜନୀକେ ଅନ୍ତର କ'ରେ ଦିତେ ଚାହ, କେ ଏ ମାୟାବିନୀ ନାହିଁ !

ଷାର ସଞ୍ଚୋହିନୀ ଶକ୍ତିର ପ୍ରେରଣାୟ ଆମାର ପ୍ରଶ୍ନ ଘୋବନ ପଶକେ ଜାଗରତ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ହ'ୟେ ହୁର୍ବାର ନଦେର ମତୋ ଛୁଟେ ଚଲେହେ ! ଓଃ ! ଏତ ବଡ କାମନା ଏତମିନ ଲୁକିଯେଛିଲ କୋଥାର ?

ଆଜ ଆମାର ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ମାଧ୍ୟା ତୁଳେ ଉଠୁଛେ ଏ କି ବ୍ୟାକୁଳ ପ୍ରସତ

ରାତେର ଫୁଲ

ଆକାଙ୍କା ? ଏଇ ପରିତ୍ରଣ ବା ନିର୍ବଳି ନା ହ'ଲେ ଆମାର ସେଇଁ ଥାକାଇ
ଭାର !

କିନ୍ତୁ.....ନିର୍ବଳିର ଜଣେ ଚାଇ ସଂସମ, ପରିତ୍ରଣର ଜଣେ ଚାଇ
ସାଧନା—ହୁଇ-ଇ କଟିନ । ଆମାର ମତୋ ହରଳ...

ହ୍ୟା, ହରଳ ବହି କି ? ଏତଦିନ ଆମାର ଚିତ୍ତେର ଦୃଢ଼ତାର ଅଥ୍ବ ବିଶ୍ୱାସ
ଛିଲ, ସେ ବିଶ୍ୱାସ ଏବାର ଭେଜେ ଗେଛେ ! ସେଇ ଜଣେଇ ନିଜେଓ କଷ୍ଟ ପାଞ୍ଚି,
ଅଗ୍ରକେଓ ଦିଚ୍ଛି । ସଦି ଆଜ ଲିଲିକେ ଏକବାର ମୁୟ ଫୁଟେ ବଲ୍ଲତେ ପାରତୁମ—!
କିନ୍ତୁ ତାଇ କି ବଳା ସାଯ ? ନିଜେର ଏତ ବଡ ଏକଟା ହରଳତା, ସେ
ନାରୀକେ ଆମି ଶୁଦ୍ଧ ଭାଲବାସି ନୟ, ସମସ୍ତମ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି, ତାର କାହେ...ଛିଃ !

କଥାଟା ଗୁଣେ ସେ ସଦି ସୁଣାର ମୁୟ ଫିରିଯେ ନେୟ, ସଦି ଆମାକେ କ୍ଷମା
କରନ୍ତେ ନା ପାରେ, ତା' ହ'ଲେ.....ନା, ଅତ ସାହସ ଆମାର ନେଇ । କିନ୍ତୁ
ନା ଜାନିଯେଇ ବା ଉପାୟ କି ? ଏମନ ଭାବେ ହ'ନୌକୋୟ ପା ଦେଉୟା
କତଦିନ ଚଲବେ ?

ମିଃ ବ୍ୟାନାଙ୍ଗୀ ତୋ ଅହିର ହ'ୟେ ଉଠେଛେନ, ହବାରଇ କଥା । ଓହ
ମା-ହାରା ମେଘେଟାଇ ସେ ତୀର ଶେଷ ଜୀବନେର ସସଳ, ଓକେ ଶୁଦ୍ଧି କରବାର
ଜଣେ ଭଜନୋକ ସବହି କରନ୍ତେ ପାରେନ, ତାଇ ନା, ସବ ଜେନେଓ ଆମାର
ଆଶା ଛାଡ଼ନ୍ତେ ପାରଛେନ ନା ।

ଉନି ନା କି ଜ୍ୟୋତିଷଦା'କେ ମିନତି କ'ରେ ବଲେଛେନ, ଆମି ସେନ
ଅଚିରେ ଏ ଛେଲେମାନୁଷ୍ଠୀ ଛେଡେ ଦିଲେ, ମନ ହିର କ'ରେ ଲିଲିକେ ଶୁଦ୍ଧି କରନ୍ତେ
ଚେଷ୍ଟା କରି । ପୁରୁଷ-ଚରିତ୍ରେ ଅମନ ହରଳତା ସଟେଇ ଥାକେ, ତାତେ ଆମ
ହେୟାଇ କି ? ରଙ୍ଗନୀର ଏକଟା' ଭାଲ ମତୋ ବ୍ୟବସ୍ଥା କ'ରେ ଦିଲେ.....
ମାନେ, ଅଶନ-ବସନେର ଅଭାବ ସା'ତେ ତାର ନା ହୟ.....

ରାତରେ ଫୁଲ

ହାସ ରେ ! ତାତେଇ କି ଓର ଜୀବନେର କ୍ଷତି ସବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରା
ହବେ ? ରଜନୀର ଅତି ଆମାର ସକଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋର ଶେଷ ହଁରେ ଥାବେ ?
ତା' ହଁଲେଇ କି—

ଥାକେ ଏତଦିନ ସର୍ବେଶ୍ୱରୀ କ'ରେ ରେଖେଛିଲୁମ, ସେ ଏଥିନ ବେଁଚେ ଥାକବେ
ଶୁଦ୍ଧ ଆମାର କରୁଣାର ଉପର ନିର୍ଭର କ'ରେ ? ଆଃ ! କଥାଟା ମନେ
ଆନନ୍ଦେ ପ୍ରାଣେ ବ୍ୟଥା ବାଜେ ଯେ !

ଆଜ୍ଞା, ଲୋକେ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ବର୍ତ୍ତମାନେଓ ଆବାର ବିବାହ କରେ ତୋ ?
ଆମି ଯଦି ରଜନୀକେ ପୃଥକ ରେଖେ.....କି ପାଗଳ ! ଲିଲି ତାତେ ରାଜୀ
ହବେ କେନ ? କୋନ୍ ନାହିଁ ବା ତା' ପାରେ ? ଏ ତୋ ସେ ସତ୍ତୀ-ସାବିତ୍ରୀର
ସୁଗ ନୟ ! ଆର ଲିଲିର ପିତା, ତିନି ତୋ ସ୍ପଷ୍ଟିତ ବଲେଛେନ, ତାର କହାକେ
ପେତେ ହଁଲେ ରଜନୀର ସଙ୍ଗେ ଆର କୋନ ସଂଶ୍ରବ ରାଖା ଚଲିବେ ନା, ଓହି ଭରଣ-
ପୋଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ତା'ଓ ଦୂରେ ଥେକେ, କାଜେଇ.....

ଏକଜନେର ଆଶା ଛାଡ଼ିଭେଟି ହୟ, କିନ୍ତୁ କା'ର ? ଲିଲିର ?

ବୁକେର ଭିତରେ ସଜୋରେ ଧଡ଼ାସ୍ କ'ରେ ଉଠିଲ, ଆମାର ଚୋଥେର
ସାମନେ ଲିଲିକେ ଆର ଏକଜନ ଏସେ.....

ନା—ସେ ଆମି ଆଶା ଥାକିଲେ ପାରିବ ନା । ଏତ ମନେର ବଲ ନେଇ
ଆମାର । ତାର ଚେଯେ.....

କି ସେ କରି ଭେବେଇ ପାଇ ନେ, କ୍ଳାନ୍ତ ଅବସନ୍ନ ହଁରେ ପଡ଼ିଛି—ଏହି
ମୋ-ଟାନାର ଶ୍ରୋତେ ପ'ଡ଼େ ।

ରଜନୀ ଦିନ ଦିନ ଶୁକିରେ ଥାଇଁ ଯେନ, ବଲଲେ ହେସେ ଉଡ଼ିଯେ ଦେଉ,

রাতের ফুল

কিন্তু হাসির সঙ্গে সঙ্গে তার চোখ ছ'টা ছলছলিয়ে আসে, আমি লক্ষ্য
ক'রে দেখেছি।

সে দিন জোর ক'রে ডাক্তার ডেকে দেখালুম। ডাক্তার বললেন—
শরীরে রক্তাব, হাটের দুর্বলতাই তার কারণ, এর সবচেয়ে ভাল
চিকিৎসা — চিত্ত প্রকৃত রাখা। সন্তুষ্টঃ মনের অসুখ থেকেই এ
রোগের উৎপত্তি হয়েছে।

শুনে ঘনটা ঘেন ছাঁৎ ক'রে উঠল। রঞ্জনী টের পেয়েছে
না কি? লিলির প্রতি আমার আসত্তি.....কিন্তু কেমন ক'রে
আনবে?

বাড়ীর ঝি-চাকরদের এত বড় সাহস হবে না, সোফার বাটাকে
আছা ক'রে ধূমকে দিয়েছি। পাড়া-প্রতিবাসী এ দিকে কেউ ঘেঁস
দেয় না, তবে ?...

মেঘে মাছুবের মন কি অস্তর্যামী!

সে দিন লিলির কাছে ষাবার জন্তে বেরিয়ে আবার ফিরে এলুম,
মন শক্ত ক'রে ছ'-একদিন না গিয়ে দেখিই না!

রঞ্জনী জানালায় ব'সে বই পড়ছিল নিবিষ্ট হ'য়ে।

আকাশে অল্প অল্প মেঘ করেছে—হাল্কা মেঘ। তার ছায়ায়
গোধূলির আলো মান হ'য়ে রঞ্জনীর মুখে চোখে পড়েছে। ওর স্বভাব-
তত্ত্ব বর্ণ আজ আরো পাখুর দেখাচ্ছে, যেন বাদল-সঁজে কোটা একশুচ্ছ
রঞ্জনীগঙ্কা! তেমনি উদাস, স্বন্দর, তেমনি কঙ্গণ!

বল্লুম—রোজি! তোমার নাম ‘রঞ্জনীগঙ্কা’ হ’লেই ঠিক মানাত,
এবার থেকে আমি তাই বলব।

ରାତରେ ଫୁଲ

ରଜନୀ ସଚକିତେ ବହି ଥେକେ ମୁଖ ତୁଳେ ବଲ୍ଲେ—ବେଶ ! ସା' ଖୁଣୀ ତାଇ
ବ'ଲୋ, କିମ୍ବା...ନାମ ବଦଳାଗେଇ ମାନୁଷ ବଦଳାୟ ନା ତୋ !

ତାର ଠୋଟେର କୋଣେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହାସି, ସେ ହାସିଟୁକୁର ଆଡ଼ାଲେ ବ୍ୟଧା
ପ୍ରେଚ୍ଛନ୍ନ ଛିଲ କି ?

ଆନାଲାର କାହେ ଚେଯାଇ ଟେନେ ନିଯେ ବଲ୍ଲୁମ—କହ ? ତୋମାର
ଏଣ୍ଟାଜ ଶେଖା କତଦୂର ହ'ଲ, ଆମାକେ ଏକଦିନଓ ଶୋନାଲେ ନା ?

—ଶୋନାବାର ମତୋ ହ'ଲେ ତୋ ! ଭାଲାଇ ଲାଗେ ନା, କି କରି ।

—ଭାଲ ସେ ଲାଗାଇଇ ହବେ ରୋଜି ! ମନ ଭାଲ ରାଖିବାର ଅନ୍ତେ
ଗାନ-ବାଜନାର ମତୋ ଜିନିମ ଆର ନେଇ । ଡାଙ୍କାର ବଲ୍ଲିଶେନ.....

—ଛାଇ ଜାନେ ଡାଙ୍କାର ! ବାରଣ କରି, ତବୁ ଶୁନବେ ନା, ଆମାର
ହସେହେ କି ? କିଛୁ ନା !

—ତା' ହ'ଲେ ରୋଗା ହ'ସେ ସାଙ୍ଗ କେନ ? — ଦେଖ ଦେଖି ହାତେର
ଚୁଡ଼ୀଗୁଲେ କତ ଢିଲେ ହ'ସେ ଗେଛେ !

—ଓ ତୋ ଅମନିଇ ଛିଲ । ତୁମ ଆଜ ସେ ସାଓ ନି ?

ଚମକେ ବଲ୍ଲୁମ — କୋଥାଯା ?

—ଥେବାନେ ରୋଜ ସାଓ, ବେଡ଼ାତେ !

—ନାଃ, ଏକଦିନ ନା-ଇ ବା ଗେଲୁମ ।

—ନା ଗେଲେ କଷ୍ଟ ହବେ ନା ? ଅଭ୍ୟାସ ସଥନ.....

ବଲ୍ଲତେ ବଲ୍ଲତେ ରଜନୀ ଆମାର ମୁଖେର ପାନେ ତାକାଲେ, ତାର ନିଷ୍ଠ ଅଳ୍ପ
ଚୋଥେ ଅମନ ଅତଳମପର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ଆମି କଥନେ ଦେଖି ନି, ସେ ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ ଅନ୍ତର
ଭେଦ କ'ରେ ମନେର ପ୍ରେଚ୍ଛନ୍ନ କାମନା, ଗୋପନତମ ଭାବ ବୁଝେ ଫେଲଭେ ଚାଯା !

ଆମି ଥତମତ ଥେବେ ଗେଲୁମ ସେଇ । ସେ ଭାବ ଗୋପନ କରାନ୍ତେଇ ଆମି

ରାତେର ଫୁଲ

ବଲ୍ଲମ୍, ଏମନ୍ହି କି ଅଭାସ !—ଏ ବହିଥାନା ତୋମାର ବଡ଼ ଭାଲ ଲାଗେ
ଦେଖେଛି ।—ବ'ଳେ ରଜନୀର କୋଲେର ଉପର ଥୁଲେ-ରାଥା ‘ଚମନିକା’ଥାନା
ତୁଲେ ନିଲୁମ । ସାଥନେର ପାତାର ‘ନାରୀର ଉଜ୍ଜି’ କବିତା, ଏଥନ ସେଠାଇ
ରଜନୀ ପଡ଼ିଛିଲ ବୋଧ ହୁଏ ।

“ଆମି କି ଚେଯେଛି ପାମେ ଧ’ରେ
ଓହି ତବ ଆଁଥି-ତୁଲେ-ଚାଉୟା,
ଓହି କଥା, ଓହି ହାସି, ଓହି କାହେ ଆସା-ଆସି,
ଅଲକ ଦୁଲାମେ ଦିଯେ ହେସେ ଚ’ଲେ ଧାଉୟା ?
କେନ ଆନ’ ବସନ୍ତ-ନିଶୀଥେ
ଆଁଥି-ଭରା ଆବେଶ ବିହଳ,
ବଦି ବସନ୍ତର ଶେଷେ ଶ୍ରାନ୍ତ ମନେ, ମ୍ଲାନ ହେସେ
କାତରେ ଥୁଣ୍ଡିତେ ହସ ବିଦାମେର ଛଳ ?”

ଆବାର—

“ବୁକ-ଫେଟେ କେନ ଅଞ୍ଚ ପଡ଼େ
ତବୁଙ୍କ କି ବୁଝିତେ ପାରୋ ନା ?
ତର୍କେତେ ବୁଝିବେ ତା’ କି ? ଏହି ମୁଛିଲାମ ଆଁଥି,
ଏ ଶୁଦ୍ଧ ଚୋଥେର ଜଳ, ଏ ନହେ ଭର୍ତ୍ତସନା !”

କବିତାଟୀର ଏହି ରକମ କରେକ ଜାଗରାନ୍ତ ପେନ୍‌ଲେର ଦାଗ ଦେଉୟା,
ଏ ହ’ତେ ପାଠିକାର ମନେର ଭାବ କି ବୋକାର ?
ମନଟା ଆମାର ଅମୁଶୋଚନାର ତୀତି ମାନିତେ ଭ’ରେ ଗେଲ । ଭଗବାନ୍
ଏ କି ବିଷୟ ସମସ୍ତାର ଫେଲିଲେନ ଆମାକେ ? ଆମି ଏଥନ କି କରି ?

ରାତରେ ଫୁଲ

ମୁଖେ ସେବ ଆର କଥା ଆସଛିଲ ନା, ରଜନୀର ଦିକେ ଚାଇତେଓ ଆର
ଭରସା ହ'ଲ ନା । ଅଭିକଷ୍ଟେ ନିଜେକେ ସମରଣ କ'ରେ ବହିସେର ପାତା
ଉଠେଟେ ଉଠେଟେ ବଲଲୁମ—ଚଲ ନା, ଆଜ ଥିରୋଟାରେ ସାଗ୍ରହ ଥାକ୍—
ଅନେକଦିନ ତୋ ବେରୋଡ଼ ନି, ସାବେ ?—

ରଜନୀ ଏତ ସହଜେ ରାଜୀ ହବେ ଆଶା କରି ନି, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ତାର
ଏହି ସମ୍ଭାବିତେ ଆମାର ମନେ ଆନନ୍ଦ ତୋ ହ'ଲଇ ନା, ବରଂ କେମନ
ଅସ୍ତି ବୋଧ କରଛିଲୁମ ସେବ । ମନେ ହ'ଛିଲ ଲିଲି କି ଭାବଛେ ?—
କି ବିପଦ !

ଥିରୋଟାର ଥେକେ ଫିରେ ଘୁମୋତେ ପାରି ନି ଅନେକକଣ, କାହେଇ
ଉଠେ ବେଳା ହ'ସେ ଗେଲ । ମାତ୍ରା ଦୁଃସମ ଥେକେ ଜାଗଲେ ସେମନ ହୁଏ,
ଆମାର ମନେର ଅବସ୍ଥା ତଥନ ତେମନି ।

ଅପ୍ରସମ୍ଭବ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଚିତ୍ତେ ପ୍ରାତଃରାଶ ଶେ କ'ରେ ଲାଇସ୍ରେରୀ ସରେ
ଗିଯେ ବସଲୁମ ।

କାଳ ସଦି ଏକଟୁ ବୁଦ୍ଧି କ'ରେ ହ'-ଛତ୍ର ଲିଖେ ପାଠାତୁମ ସୋଫାରେର
ହାତେ—ବ୍ୟାକୁଲତା ପ୍ରକାଶେର ଜଗ୍ତ ନୟ, ଭଦ୍ରତାର ଅନୁରୋଧେ ଶୁଦ୍ଧ—
ଆଜଙ୍କ ସଦି ସେତେ ନା ପାରି ?—

ଥାକ୍, ହରିଲତାକେ ପ୍ରଶ୍ନ ନା ଦେଓଯାଇ ଉଚିତ ।

ଅହିରଭାବେ ଟେବିଲେର ଉପରକାର କାଗଜ-ପତ୍ରଞ୍ଜଳୀ ନାଡା-ଚାଡା
କରଛିଲୁମ, ମହୀୟ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲ ‘ପେପାର-ଓଯେଟେ’ର ନିଚେ ଚାପା ଏକଥାନା
ନୀଳ ଝାମେର ଥାମେର ଉପର । ଓ କାର ଚିଠି ? ଡାକେର ସମସ୍ତ ତୋ
ଏଥନୋ ହୁଏ ନି !

ରାତର ଫୁଲ

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ତୁଲେ ଦେଖି ମେଘେଳୀ ଛାଦେର ଅକ୍ଷରେ ଆମାର ନାମ
ଓ ଠିକାନା ଲେଖା । କିପି ହଞ୍ଚେ ସାମଧାନ ଛିଁଡ଼େ ଚିଠି ବା'ର କରଲୁମ,
ଭାତେ ଲେଖା ରମେହେ—

ମିଷ୍ଟାର ମୁଖାଙ୍ଗୀ,
କାଳ ଆପନି ଏଲେନ ନା କେନ ? କତ ରାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପନାର
ଅପେକ୍ଷା କରେଛି ।

ଆଜ ଆସବେନ ତୋ ? ନିଶ୍ଚଯ ଅସବେନ । ନମଶ୍କାର ।

ଇତି—

ଲିଲି

ମାତ୍ର ଏହି ହୁଟି ଲାଇନ, କିନ୍ତୁ ଲିଲିର ଲେଖା ତୋ ? ମେ ଚିଠିର
ପରେ ଆମାର ସମ୍ମ ଶରୀର ରୋମାଫିତ ହ'ରେ ଉଠିଲ ।

—ଲିଲି, ଲିଲି !—ଆମାର ସୋନାର ଲିଲି !

କାଳ ମେ କତ ନା ଆଗ୍ରହେ, କତ ନା ଆଶାଯ ଆମାର ପଥ ଚେଷ୍ଟେ
ବସେଛିଲ, ମେ ଜଣେ ନିରାଶ ହ'ରେ କି ବ୍ୟଥା, କି ବ୍ୟାକୁଳତା ବୁକେ
ନିଯେ ଘୁମିଯେ ପଡ଼େଛେ, ଅଥବା ଆମାରଇ ମତୋ ରାତ ଜେଗେ.....ଆଃ !
ଆମାର ଶିରାର ଶିରାର ପୁଲକେର ତଡ଼ିଂ ଶିହରଣ ଖେଳେ ଗେଲ, ଚିଠିଖାନା
ଆର ଏକବାର ପଡ଼ିତେ ଗିଯେ ମନେ ହ'ଲ, ଏ ତୋ ଡାକେ ଆସେ ନି,
କୁବେ କେ ଦିଯେ ଗେଲ ? କା'ର ହାତେଇ ବା...ବେଶୋରାକେ ଡେକେ ଜିଜ୍ଞାସା
କରଲୁମ, ବଲ୍ଲେ, ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାର ସାହେବେର ‘ବୟ’ ଥୁବ ସକାଲେଇ ସାହିକେଳ
କ'ରେ ଏସେ ଦିଯେ ଗିଯେଛେ । ବଲ୍ଲେ ଗେଲ, ଏ ଚିଠି ସେନ ଆପନି ଛାଡ଼ା
ଆର କାରୋ ହାତେ ନା ଦେଉୟା ହୟ ।

রাতের ফুল

অধৈর্য হ'য়ে বলনুম—তখনি আমাৰ দিস্ নি কেন ?

—কি ক'ৰে দিই হজুৱ ? তখন আপনি ঘুমোছিলেন।

—তাৰ পৰে, আমি উঠেছি তো অনেকক্ষণ।

বেয়াৰা গলাৰ ঘৰ খাটো ক'ৰে, মাথা চুলকোতে চুলকোতে
বললে—হজুৱকে একলা পাই নি যে—

ছোড়াৰ বুদ্ধি আছে দেখছি ! তাকে বিদায় দিয়ে, আৱ একবাৰ
চোখ বুলিয়ে চিঠিখানা অনিষ্টা সন্তোষ কুচিকুচি ক'ৰে ছিঁড়ে
জানালা গলিয়ে ফেলে দিলুম।

এমন ভাবে লুকোচুৰী কৱা কতদিন চলবে ? এই লিলিকে
আমাৰ আপন, একান্ত আপন ক'ৰে পাব আৱ কতদিনে। আমাদেৱ
মাৰখানে ব্যবধান রচনা ক'ৰে যে হ'জনকে তকাং ক'ৰে ব্ৰেথেছে,
তাৰ প্ৰতি মন আমাৰ বিৱাগে ভ'ৰে উঠল।

তখন রঞ্জনীৰ অস্তিত্বও আমাৰ অসহ লাগছিল যেন। তুৱ
জগ্নেই তো কাল যেতে পাৱলুম না। আবাৰ আজও যদি না
পাৱি...নাঃ, আমি ষাৰই, এখনি ষাৰ, পুৰুষেৰ মনে যদি এতটুকু
দৃঢ়তা না থাকে, তবে আৱ.....

উজ্জেননায় চেম্বাৰ ছেড়ে উঠতেই দৱজাৰ পৰ্দা ন'ড়ে উঠল,
ৱজনী না কি ? না, বিশুৱ মা।

বিশুৱ মা উদ্বিগ্নি ভাবে বললে—বাবু, একবাৰ ভেতৱে আস্বন
তো ! বউৱাণীৰ শৱীৰ যেন কেমন কৱতে লেগেছে !

—কি হ'ল আবাৰ ? এই তো বেশ ভালই ছিল।

ব্যস্ত-স্মস্ত হ'য়ে শৱনকক্ষে গিয়ে দেখি — ৱজনী বুকে বালিশ

ରାତେର ଫୁଲ

ଚେପେ ଚୋଥ ବୁଜିରେ ଶୁଯେ ଆଛେ । ବିରଣ୍ ମୁଖେ ତାର ସ୍ତରଗାର ଚିହ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ !

ଆମାର ପଦଶବ୍ଦେ ସେ ଚମକିତ ହ'ରେ ଚୋଥ ଖୁଲେ ବଲ୍ଲେ—ଆଃ ! ବିଶୁର
ମା'କେ ନିଯେ ଆର ପାରି ନେ । ଏତ କ'ରେ ବାରଣ କ'ରେ ଦିଲୁମ,
ତବୁ...କି ଦରକାର ଛିଲ ସାତ-ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଡେକେ ଆନବାର !

ତାର କିଷ୍ଟ ସ୍ଵରେ ବିରକ୍ତି ନୟ, ବ୍ୟଥାର ଆଭାସ । ହାୟ ଅଭିମାନିନୀ !
ଏ ଅଭିମାନ ସେ ତୋମାର...

ମନଟା ମମଭାୟ ଭିଜେ ଗେଲ । ଓହ ତୋ ଦୋଷ, ରଜନୀକେ ଦେଖିଲେଇ ଆମାର
ସବ ଦୃଢ଼ତା ଭେଦେ ସାବ । ତାରପର ଶୁର ଏହି ଅବଶ୍ରା ହସ୍ତୋ ଆମାରି ଜଣେ ।

ପାଶେ ବ'ସେ ପ'ଡେ ଅଧୀର ଆଗରେ ବଲ୍ଲୁମ—କି ହସ୍ତେ ରଜନୀ ?
ଅମନ କ'ରେ.....

—କିଛି ନା, ବୁକେ କେମନ ବ୍ୟଥା ଲାଗଛେ—

—କେବେ ବଲୋ ଦେଖି ? ଜର-ଟର ହୟ ନି ତୋ ?

ଗାୟେ ହାତ ଦିଯି ଦେଖିଲୁମ, ସହଜେର ଚେଯେଓ ଠାଣୀ ସେନ । ବଲ୍ଲୁମ—
କଥନ ଥେକେ ଟେର ପେଲେ ? ଫିକ୍ ବ୍ୟଥା ନା କି ?

—କି ଜାନି, ବୁଝାତେ ପାରଛି ନେ । ରାତିରେ ତୋ ଭାଲାଇ ଛିଲୁମ,
ମକାଳ ବେଳା ହଠାଏ...

—ଆମାକେ ତଥୁନି ଡାକଲେ ନା କେନ ?

—ଓ ଆପନିଇ ସେଇ ସାବେ । — କ'ଦିନ ଧ'ରେଇ ଏ ରକମ ଟେର
ପାଞ୍ଚି ମଧ୍ୟ, ମଧ୍ୟ,...ତବେ ଆଜ ବେଦନାଟା ବେଶୀ ହସ୍ତେଛେ, ତାଇ...

ଆଟେ ଆଟେ ଏକଟା ବୁକ-କାଂପାନୋ ଗାଢ଼ ଦୀର୍ଘଖାସ ଫେଲେ ରଜନୀ ଚୋଥ
ବୁଜିରେ ନିଲେ ।

ରାତେର ଫୁଲ

ବିଶ୍ୱର ମାକେ ବୁକେ ଗରମ ଜଳେର ସେଇ ଦିତେ ବ'ଳେ ତଥାନି ଡାଙ୍ଗାର ଡେକେ ପାଠାଲୁମ । ଡାଙ୍ଗାର ପାରୀକ୍ଷା କ'ରେ ବଲାଲେନ—ଏ ବେଦନା ହାଟେର ଜତେଇ । ଏଇ ମଧ୍ୟେ କୋନ ରକମ ଉତ୍ୱେଜନା ହରେଛିଲ କି ? ଉତ୍ୱେଜନା ଏଇ ପକ୍ଷେ ତାରି ଅନିଷ୍ଟକର ।

ଆମାର ବୁକଟା ଧ୍ୱକ୍ କ'ରେ ଉଠିଲ, ଲିଲିର ଚିଠିଥାନା ରଜନୀ ଦୈବାଂ ଦେଖେ ନି ତୋ ? କି କ'ରେ ଦେଖିବେ ? ଥାମ ବନ୍ଧ ଛିଲ, ତାର ପର ଶାଇବ୍ରେରୀ ସରେ ମେ ତୋ କଚିଂ କଥନୋ ଘାସ । ସାଇ ହୋକ—
ରଜନୀର ଔଷଧ-ପଥ୍ୟର ଶୁବ୍ୟବନ୍ଧା କ'ରେ ଡାଙ୍ଗାର ବିଦାୟ ହ'ଲେନ । ଲିଲିର କାଛେ ଘାସଙ୍ଗା ଘୁରେ ଗେଲ ଆମାର, ଓ ବେଳା ରଜନୀ ସଦି ଭାଲ ଥାକେ, ତବେଇ...

କି ଭାଗିୟ !—ହପୁରେ ପର ରଜନୀ ସାମ୍ବଲେ ଉଠିଲ, ତାର ପର ଯାବ କି ଯାବ ନା, କରନ୍ତେ କରନ୍ତେ ପେଚୁ ନା ଚେଯେ ମନ୍ଦ୍ୟାର ଆଗେଇ ବେରିଲେ ପଡ଼ିଲୁମ ।

* * * *

ପ୍ରଥମେଇ ଦେଖା ହ'ଲ ମିଷ୍ଟାର ବ୍ୟାନାର୍ଜୀର ସଙ୍ଗେ, ତିନି ତଥନ ଡ୍ରାଇଂ କୁମେ, ହସତୋ ଆଜ ସାନ୍ଦ୍ର ଭମଣେ ବେରୋନ ନି, କିନ୍ତୁ ଆମିହି ଏସେହି ତାଡ଼ାତାଡ଼ି । ସାଇ ହୋକ, ଆମାକେ ଦେଖେଇ ତିନି ବ୍ୟାନାର ସହିତ ବଲାଲେନ—ଏହି ସେ ପବିତ୍ର ! ଏସ, ଏସ, ଆମି ତୋମାରି ଅପେକ୍ଷା କରିଛିଲୁମ, ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ହ'ଟୋ କଥା ବଲିବାର ଆଛେ । ବସ ନା,
ଦୀର୍ଘଯେ କେନ ?

ଆମାର ହୃଦ୍ଦିଶ୍ୱର ସ୍ପଳନ କ୍ରତ ହ'ରେ ଉଠିଲ, କି କଥା ନା ଜାନି !

রাতের ফুল

নমস্কার ক'রে পাশের চেয়ারে ব'সে আমি কুঠিতভাবে বল্লুম—কাল
আসতে পারি নি, একটা কাজে আটকা প'ড়ে—

—ও ! তাই বটে ?—লিলি অনেকক্ষণ তোমার জগ্নে.....ইঁ,
দেখ বাবা, তোমাকে আমি পর ভাবি নে তো। তুমি আমার
ছেলের মতো, আমি যা' বলব তোমাদের ভালুক জগ্নেই, সে জগ্নে
মনে রাগ-হৃৎ ক'রো না যেন—

একটা ব'লে মিঃ ব্যানার্জী পাইপ ধরাতে লাগলেন, ভূমিকা
দেখেই প্রাণ চমকে গেল। অসহিষ্ণু হ'লে আমি কুকু নিঃশ্বাসে চেমে-
ছিলুম তার মুখের দিকে, তিনি পাইপ টানতে টানতে বারকয়েক
কেসে বল্লেন—তুমি তোমার কর্তব্য স্থির করবার জগ্নে কিছু সময়
চাও, না ? বেশ ! সেটী কিন্ত এমন ক'রে হবে না। আমি
অনেক ভেবে দেখলুম, তোমাকে তা' হ'লে লিলির কাছ থেকে
তফাং থাকতে হয় কিছুদিন, অন্ততঃ তিনটী মাস। কলকাতার
বাইরে, বেধানে হ'জনে দেখা-সাক্ষাতের মোটেই সন্তানা নেই—
এমন জায়গায়।

—কোথায় যেতে বলেন ?

—সে বেধানে তোমার অভিকুচি, একলাই যে যেতে হবে, তার
কোন মানে নেই, মোক্ষা, ঐ যে বল্লুম, লিলির সঙ্গে দেখার
এতটুকু স্বয়োগ না থাকে, এমন কি, এর মধ্যে কেউ কাউকে
একথানা চিঠি পর্যন্ত লিখতে পাবে না, বুঝলে কি না ?

প্রাণের ভিতর ভারি একটা ঘাতনা অনুভব ক'রে ত্রস্তে বল্লুম—
এ যে আমার পক্ষে কস্ত কষ্টকর.....

ରାତର ଫୁଲ

—ଶୁଦ୍ଧ ତୋମାରି ନୟ ବାବା, ଲିଲିରଓ । ବାସ୍ତବିକ, ଓକେ ନିରେ
ଆମି ଯହା ଭାବନାୟ ପ'ଡ଼େ ଗେଛି, କାଳ ତୁମି ଆସତେ ପାର ନି,
ତାତେଇ ଯେ ରକମ ଅଛିର ହୀରେ ଉଠେଛିଲ ! କିନ୍ତୁ ବଲୁଛି ତୋ, ତୋମାଦେଇ
ହୁଙ୍କରେ ମଙ୍ଗଳାର୍ଥେଇ ଆମି ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରଛି ବାଧ୍ୟ ହୀରେ । ତୋମରା
ଛେଲେମାନୁସ୍ତ୍ରୀ, ଦିନକତକ ଛାଡ଼ାଇବା ନା ହୀଲେ ନିଜେଦେଇ ମନ ଭାଲ
କ'ରେ ବୁଝିବେ ପାରବେ ନା ।

ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଆମାର ମୁଖେ ଦିକେ ଅପଳକେ ଚେରେ ଥେକେ ମିଃ
ବ୍ୟାନାର୍ଜୀ ଏକଟା ନିଃଶ୍ଵାସ ଫେଲେ ବଲିଲେନ—ବେଣୀ ଦିନ ନୟ ତିନ ମାସ,
ଏହି ତିନ ମାସେର ମଧ୍ୟେ ତୋମାଦେଇ ହୁଙ୍କରାର ମନେର ଗତିକ କି ରକମ
ଦୀଡ଼ାଯ ଦେଖେ ତାରପର ଆମି ଆମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିର କରିବେ ପାରବ ।
କି କରି ବଲ ! ମେଘେର ବାପେର ଦାୟିତ୍ୱ ଯେ ବଡ କଟିନ ବାବା । ଓହି
ମେରେଟୀଇ ଆମାର ଜୀବନେର ସର୍ବସ୍ତ୍ର, ଓ ଯାତେ ସଥାର୍ଥ ମୁଖୀ ହୁଯ—ଆମାକେ
ପ୍ରାଣପଣେ ଦେଇ ଚେଷ୍ଟାଇ କରିବେ ହବେ ସେ ! କି ବଲ, ଏ ପ୍ରେସ୍ତାବେ ତୁମି ରାଜି ?

ରାଜି ନା ହୀରେ ଆର ଉପାୟ ? ଆମି ଘାଡ ନେଡ଼େ ବଲିଲୁମ—
ବେଣ, ତାଇ ହବେ ।

ବଲିଲୁମ ତୋ, କିନ୍ତୁ ମନ୍ଟା ଏମନ ଖାରାପ ହୀରେ ଗିରେଛିଲ ! ତିନ
ମାସ ଦୌର୍ଷ କାଳ ନୟ, ଏ ଦେଶ ଓ ଦେଶ କ'ରେ ଦେଖିବେ ଦେଖିବେ କେଟେ ଶାବେ,
କିନ୍ତୁ ଏହି ବ୍ୟବଧାନେ ସଦି...ସଦିଇ ଲିଲିର ମନ ବଦଳେ ଥାଏ ! ମାନୁଷେର
ମନ ବଲା ତୋ ଯାଏ ନା, ଏହି ସେ ଆମାରି.....କି ଜାନି ନିଯନ୍ତ୍ରି
ଆମାର ଜୀବନେର ଧାରା ଏଥନ ଫୋନ୍ ଦିକେ ନିଯେ ଥାଏ ।

ଆଣେ ଭାରି ଏକଟା ବ୍ୟଥା ଓ ଅସ୍ତି ନିଯେ ଗେଲୁମ ଲିଲିର କାହେ ।

রাতের ফুল

লিলি কখন ভিতরের বারান্দায় ব'সে সঙ্গীত আলাপ করছিল—
এসাজের মিঠে স্বরে স্বরে মিলিয়ে। আহা ! বসবার ভদ্রিটুকুও কি
স্মৃতি, কি শোভন তার !

স্কেল মুণ্ডাল বাহুর প্রতি সঞ্চালনে তার স্মৃতি সবুজ শাঢ়ীর
লুট্টি অঁচলখানি পিঠের উপর লুটিষ্টে-পড়া, সবুজ ফিতার মাঝে
গাঁথা দীর্ঘ বেণীটা, কানের পান্নার ছল ছ'টা তালে তালে ছলে উঠছে
কি মধুর ভাবে ! সমস্তই সবুজ, গলার পান্নার কণ্ঠ পর্যন্ত—এ
যেন সবুজের সমারোহ ! চমৎকার ! এর কাছে রজনী !— প্রশ্নুট
গোলাপের কাছে রজনীগঙ্কা !

আমার চলৎশক্তি, বাক্ষণ্ডি—সমস্তই যেন লোপ পেঁয়ে গেল,
মন্ত্র-মুক্তির মত স্তক হ'য়ে নির্ণিমেষে চেঁয়ে রইলুম সেই অনুপমা
তরুণীর পানে। লিলি তার মধুর কঢ়ে স্বধা বর্ণ ক'রে গাইছে—

“তুমি আমার আপন, তুমি আছ আমার কাছে,
এই কথাটি বলতে দাও হে ! বলতে দাও !
তোমার মাঝে মোর জীবনের সব আনন্দ আছে,
এই কথাটি বলতে দাও হে ! বলতে দাও !”

গানের ভাষা প্রাণ পেয়ে উচ্ছুসিত হ'য়ে উঠেছে গায়িকার
ভাবাবেশময় আয়ত আঁধি ছ'টাতে, সে আঁধি যেন মৌন বেদনায়,
নিবিড় ব্যাকুলতায় ঢল ঢল, ছল ছল হ'য়ে বলছিল—

“তুমি আমার আপন ‘তুমি আছ আমার কাছে,
এই কথাটি বলতে দাও হে ! বলতে দাও !’”

ରାତରେ ଫୁଲ

ସବ ଭୁଲେ ଗେଲୁମ । ଆମାର ସବ ଚିନ୍ତା, ସବ ବ୍ୟଥା ଡୁବେ ଗେଲ ଦେଇ ଗାନେର ଶୁଧା-ସାଗରେ । ମନେ ହ'ଲ ସେଇ ଜେଗେ ଜେଗେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖଛି । ଏହି ସେ କୃପମହୀ ସ୍ଵପ୍ନ-ରାଣୀ — ଓ ଶୁଦ୍ଧ ଆମାରଙ୍କ — ଏକାନ୍ତ ଆମାରଙ୍କ ଆପନ, ଜଗତର କୋନ ଶକ୍ତିରେ ଓକେ ଆମାର କାହିଁ ଥେକେ ବିଚିନ୍ମ କରନ୍ତେ ପାରବେ ନା !

“ଆମାର ପ୍ରିୟତମ ତୁମି ଏହି କଥାଟି
ବଲ୍ଲତେ ଦାଓ ହେ ! ବଲ୍ଲତେ ଦାଓ !”

ଶେଷେର ଏହି ଲାଇନଟାଇଟେ ଉଚ୍ଛ୍ଵଳ ହିମାର ସମ୍ମତିଥାନି ଆବେଗ ଚେପେ ଏକବାର, ଦୁ'ବାର, ତିନବାର ବ'ଳେ ଲିଲି ନୀରବ ହ'ମେ ଗେଲ । ଆମାର ମୁଢ଼ କରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହ'ଲ—ବାଃ ! ଶୁନ୍ଦର ! ଅତି ଶୁନ୍ଦର !

ଲିଲିର ନିଟୋଲ ଗାଲ ହୁ'ଟାଇତେ ସେଇ ରାଙ୍ଗା ଗୋଲାପ ଫୁଟେ ଉଠିଲ । ଚକିତ ନୟନେ ଆମାର ପାନେ ଚେଯେ, ମଧୁର ମଲାଜ ହାସି ହେସେ ଦେ ବଲ୍ଲମ୍ଭ—ବା ରେ ! ଆପନି ବୁଝି ଲୁକିଯେ ଲୁକିଯେ.....କଥନ ଏଲେନ ? .

—ବଲ୍ଲତେ ପାରି ନେ, ହସିତୋ ତୁମି କଥନ ଗାନ ଆରଞ୍ଜ କରେଇ, କଥନ ଥେକେଇ । ଲୁକିଯେ ଶୋନା ସେ ଅତ୍ୟାର ତା' ମନେଓ ପଡ଼େ ନି ଏତକ୍ଷଣ, ତୋମାର ଗାନେର ଏମନଇ ମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ଲିଲି !

—ହାଃ ! ଭାରି ତୋ ଗାନ ! ସମସ୍ତ କାଟଛିଲ ନା—ତାହ.....

ଲିଲି ଏତାଙ୍କ ନାମିଯେ ରେଖେ ଦେଇ ବେଙ୍ଗେଇ ଜାମଗା କ'ରେ ଦିର୍ଯ୍ୟେ ବଲ୍ଲମ୍ଭ—ବଶୁନ, କଥନ ଥେକେ ଦାଢ଼ିଯେ ରଯେଛେନ । ଆମି ତୋ ଭାବଲୁମ ଆଜିଓ ଏଲେନ ନା ବୁଝି !

—ତା' କି ହ୍ୟ ? କାଳ ନିଭାନ୍ତରେ ସମସ୍ତ ପାଇ ନି ବ'ଳେଇ.....

—ଜାନି, କାଳ ଥିଯେଟାରେ ଗେଛଲେନ, ନା ? କିନ୍ତୁ ତାର ଆଗେ,

ରାତେର ଫୁଲ

ସଙ୍କେ ସେଳା ତୋ ଏକବାରଟୀ ଆସତେ ପାରନେ—ଆଖ ସଂଗୀର ଜଣେଓ,
ତାତେ ଥିମେଟାର ଫୁଲିରେ ସେତ ନା ତୋ ?

ଲିଲି ଆମାର ମୁଖପାନେ ଚେଯେ ରହିଲ । ତାର କଥାର ମୁହଁ,
ଚୋଥେର ଚାହନୀତେ ଶୁଦ୍ଧ ଅଭିମାନ ନୟ, ଆବୋ ଏକଟା କିମେର ପ୍ରେଷନ୍
ଇଞ୍ଜିତ ଛିଲ, ସାର ମର୍ମ ବୁଝେ ଆମାର ବିକଶିତ ଚିତ୍ତ ସଙ୍କୋଚେ ଏତୁକୁ
ହୁଏ ଗେଲ । ଅଧୋବଦନେ ବଲ୍ଲମ—ଆମାକେ କ୍ଷମା କରୋ ଲିଲି, ଆମି
ତୋମାର କାହେ ଅପରାଧୀ !

—ଓ କି ? ରାଗ ହୁଏ ଗେଲ ଆପନାର ? ଆଜ୍ଞା, ଆମି ଏମନ
କି ବଲେଛି ଯା'ତେ.....

—ନା ଲିଲି, ରାଗ କରବ କେନ ? ଆମି ସେ ବାସ୍ତବିକ ଅପ-
ରାଧୀ, ଏ ଅପରାଧ ଆମାର ଅଜ୍ଞାନକୁତ ନୟ, ଜ୍ଞାନ କୃତ, ଏର ପ୍ରାୟଶିକ୍ଷଣ
ଏବାର କରନେ ହବେ ଶ୍ରୀଗୁଗିରିଇ, ମିଃ ବ୍ୟାନାର୍ଜୀ ଆମାର ଜଣେ କି
ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନେଇ ଶୁଣେଛ ତୋ ?

ଲିଲିର ମୁଖ୍ୟାନି ନିମେଷେ ମାନ ହୁଏ ଗେଲ, ଲେ ମାଥା ନୀଚୁ
କ'ରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଲ୍ଲେ—ଶୁଣେଛି, କିନ୍ତୁ କୋନ ଦରକାର ଛିଲ ନା ଏ
ବ୍ୟବସ୍ଥାର । ଆମାର ବିଶ୍ୱାସ ବାବା ଭୁଲ କରନେ, ସତ୍ୟକେ ପରଥ
କରନେ କୋଥାଓ ସେତେ ହୟ ନା, ଓ ସେ ନିଜେର ମନ ଦିଯେଇ
ବୋବାବାର.....

—ଠିକ୍ ବଲେଛ ଲିଲି, ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ନିଜେର ମନ ଦିଯେଇ ବୋବା
ବାବ, ଆମିଓ ବୁଝେଛି । ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟୁ ସଂଶୟ, ସେଟା ଦୁର୍ବଲତାଓ ହୁଏ
ପାରେ—ତାବାଇ ଜଣେ ଏ ନିର୍ବାସନ ଦଣ୍ଡ ! ଧାଇ ହୋଇ ତୋମାର ବାବାର
ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମାକେ ମାଥା ପେତେ ନିତେ ହବେ, ଶତ କଷ୍ଟ ହୁଲେଓ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

—କି ଜାନି, ବାବା ବଗେନ—ଶୋନା ଆଖନେ ନା ପୁରୁଷେ ଥାଏଟି
ହସ୍ତ ନା ।

—ବେଶ, ତାଇ ହୋଇ, କିନ୍ତୁ ଲିଲି, ଏ ଅଞ୍ଚି-ପରୀକ୍ଷାଯ ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ହ'ରେ
ଫିରେ ଆସା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମି ଆମାର ଅପେକ୍ଷା କରବେ ତୋ ?

—ବିଶ୍ୱାସ ହସ୍ତ ନା ?—କି କ'ରେଇ ବା ହବେ, ସେ ନିଜେକେ ବିଶ୍ୱାସ
କରତେ ପାରଛେ ନା.....

ଅତି ମିଛ ଅଭିମାନେର ସ୍ଵରେ କଥାଟା ବ'ଳେ ଲିଲି ଆମାର ମୁଖ-
ପାନେ ତାକାଲେ, ସେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାରତିର ଦୀପେର ମତୋ ପବିତ୍ରୋଙ୍ଗଳ, ଦର୍ପଣେର
ମତୋ ସ୍ଵଚ୍ଛ ଚୋଥ ହୁ'ଟାଇତେ ତାର ମନେର ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ! ଦେଖେ ଆମାର
ମନେର ଆଁଧାର କେଟେ ଗେଲ ନିଃଶେଷେ । ପୁଲକିତ ହ'ରେ ବଲଲୁମ—ତୁମି
ଆମାକେ ଥାଁଚାଲେ ଲିଲି ! ଏହି ଚିନ୍ତାଇ ଆମାକେ ସବ ଚେଷ୍ଟେ ବେଶୀ
ବ୍ୟଥା ଦିଛିଲ । ଏଥନ ଆମି ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ହ'ଯେ ସେତେ ପାରବ ନିର୍ବାସନେ—
—ଏକଳାଇ ଯାବେନ ?—ନା—କି...

ଲିଲି ମୁଖ ଫୁଟେ ଘା' ବଲୁତେ ପାରଲେ ନା, ତା' ବୁଝାତେ ଆମାର ଦେଇଁ
ହ'ଲ ନା । ମର୍ମେ ଆହତ ହ'ରେ କୁକୁ କରେ, ଗାଡ଼ ସ୍ଵରେ ବଲଲୁମ—ତୁମି
ଆମାକେ ବିଶ୍ୱାସ କର ଲିଲି, ତୋମାକେ ଆମି ପାଇ ବା ନା ପାଇ, ସାରା
ଜୀବନଟାଇ ଯଦି ଦୁର୍ବହ, ଦୁଃଖେର ବୋକା ହ'ରେ ଯାଏ ଆମାର, ତବୁ ତୋମାର
ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତାରଣା ଆମି କରବ ନା କୋନୋ ଦିନ ।

—ତା' ଆମି ଜାନି, ଜାନି ବ'ଳେଇ ସବ ଶୁଣେଓ ଏଥନୋ.....

ଲିଲି ଆମାର କାହେ ମ'ରେ ଏସେ ବଲୁଲେ — କୋଥାଯ ଯାବେନ ? ଏହି
ମଧୁପୁର-ଟୁର କାହାକାହି କୋଥାଓ—

—ନା, ଆମି ଦୂରେ, ଅନେକ ଦୂରେ ଯାବ ଲିଲି ! କାହେ ଥାକଲେ

ରାତର ଫୁଲ

ହୁତୋ କଥା ରାତର ପାଇବ ନା, ହୁତୋ.....ଆଃ ! ଦିନଙ୍ଗୋ ସେ କି
କ'ରେ କାଟିବେ ! ତିନ ମାସ — ତିନ ଯୁଗେର ମତୋ ଦୀର୍ଘ ।

—ତାର ଚେଯେତେ ବେଶୀ ! କିନ୍ତୁ ଏ କଷ୍ଟ ତୋ ତୁମି ଇଚ୍ଛେ କ'ରେଇ...
ଲିଲିର ମୁଖେର ଏହି ‘ତୁମି’ ସହୋଧନେ ଯୁଗପଥ ଆମାର ବୁକେର
ଶୋଣିତ ଉଦ୍ଦେଶ, ଆତମ୍ପ ହ'ରେ ଉଠିଲ । ଇଚ୍ଛେ କ'ରେ ? ହଁବା, ତାଇ ତୋ,
ଲୋକେ ବିବାହିତା ପ୍ରୀକେତେ ତ୍ୟାଗ କରିଛେ ବିନାପରାଧେ, ସେଇ ରକମ
ଆମିଓ ସଦି ରଜନୀକେ.....

ଆଃ ରଜନୀ ! ରଜନୀ ! ଆମାର ଆନନ୍ଦୋଜଳ ମୁଖେର ଜୀବନେ ସେ
ସେମ ଅଭିଶାପ ହ'ରେ ଏସେଛେ । ସେଥାମେଇ ଥାଇ—ଏ ଅଭିଶାପ ବ'ରେ
ନିଯ୍ମେ ସେତେ ହବେ ?—ନା, ଆର ନଯ, ଏବାର ଆମି ମୁକ୍ତ ହବ, ଶକ୍ତ ହବ ।

ଆମି ନିଜେ ସଦି ଅଟିଲ ଥାକି, ତା' ହ'ଲେ ଆମାକେ ଠେକିରେ
ରାଖେ କେ ?

ହର୍ଷ-ବିଷାଦେର ବିପୁଲ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ବୁକେ ନିଯ୍ମେ ସଥନ ବାଡ଼ୀ ଫିରଲୁମ, ତଥିଲେ
ଆମାର ସାରା ଅନୁରଥାନି ଆଚହନ ହ'ରେହିଲ ଲିଲିର ସେଇ ଗାନେ—

“ଆମାର ପ୍ରିୟତମ ତୁମି ଏହି କଥାଟି
ବଲ୍ଲତେ ଦାଓ ହେ ! ବଲ୍ଲତେ ଦାଓ !”

—ତାଇ ହବେ, ତାଇ ହବେ, ଓମୋ ଆମାର ପ୍ରିୟତମା !

* * * *

ରଜନୀ ଯୁମିରେ ପଡ଼େଛେ—ସେ ଭାଲଇ ଆହେ ତା' ହ'ଲେ । ବାକ୍
ବୀଚା ଗେଲ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ରଜନୀର କଥା

ମାହୁଷେର ମନ ଅଞ୍ଚଳ୍ୟାମୀ ବୁଝି !

ଆମାର ଘନଟା ଏତ ଅହିର ହେଲିଲ ଏହ ରକମ ସଟବେ ବ'ଲେଇ...
ହଁ, ଜମୀଦାରୀର କାଜ !—ଛାଇ !

ଆମି କି ବୁଝି ନି ? ବୁଝେଛିଲୁମ ସବ, ଶୁଣୁ ଏତୁକୁ ମନେହ
ଛିଲ, ଏତୁକୁ ଆଶା,.....ମେଘାଚନ୍ଦ୍ର ଆକାଶେ ଏକଟୀ ନନ୍ଦାର ମଜୋ,
ତା'ଙ୍କ ଡୁବେ ଗେଛେ । ଏଥନ ଅନ୍ଧକାର ! ବୁକଚାପା ଜମାଟ ଅନ୍ଧକାର !
ଉଃ ! ଏତ ଅନ୍ଧକାର ନିୟେ ଆମି ବାଁଚବ କେମନ କ'ରେ ?

ବାଁଚତେ ତୋ ଚାଇ ନେ, ଦିନ-ରାତ ମୃତ୍ୟୁକାମନା କରଛି—ଏକବାର
ନୟ, ମହୀୟବାର ।

ଡାଙ୍କାର ବ'ଲେ ଧାନ—କୋନ ଭୟ ନେଇ, ଆପନି ମେରେ ଧାବେନ,
ମନକେ ସର୍ବଦା ଅନୁଭ୍ଵ ରାଖୁନ ।

ଉନିଓ ସେଇ କଥାରିଇ ପୁନରାସ୍ତତି କରେନ । ମନେ ମନେ ହାସି ।
ଓସୁଧ ?—ବିଶୁଦ୍ଧ ମା ଦେଲେ ଦିଯିଲେ ସାଥ, ଓହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ! ଓ ସବ ନା କ'ରେ
ଏକଟୁଖାନି ଶାସ୍ତିତେ ମରତେ ଦିଲେଇ ତୋ ହୁଏ ! ମିଥ୍ୟାକେ, ଛଲନାକେ
ସତ୍ୟ ମନେ କ'ରେ ଏତଦିନ ସେ ଭାବେ କେଟେହେ—ଶେବେର କ'ଟା ଦିନଙ୍କ
ସଦି ତେମନି କେଟେ ସେତ ।

ଓ ଦିକେ ଭର୍ବ ମହିରେ ନା ସେ ! ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସେ ଥାକେ ନା !

କି କରି ବଲ ? ପ୍ରାଣ ତୋ ଜୋର କ'ରେ ଗଲା ଟିପେ ବା'ର କରବାର
ନୟ ! କତ ଲୋକ ହାଟଫେଲ କ'ରେ ମରଇଛେ, ତାଇ ହୋକ୍ ନା, ମେହେ-
ମାହୁଷେର ହାଟ ବୁଝି ପାଥରେର ତୈରୀ ?

রাতের ফুল

আজ ধোপাকে কাপড় দেবার সময় বেয়ারা বললে—এবার
কাপড় খুব ভাড়াভাড়ি দিতে হবে, বুঝলে ? বাবু আজকালের মধ্যে
বাইরে ষাবেন।

কথাটা শুনতে পেলুম। কোথায় ষাবেন ? জমীদারীর কাছে না
কি ? এখানে আর স্থবিধে হ'চ্ছে না ?—কেন গো ? আমি তো
বাধা দিচ্ছি নে, দিতেও চাই নে। জানি—রঞ্জনীগঙ্গা লিলি হ'তে
পারে না !

মনে করেছিলুম—ও কথা আর তুলব না, চুপ ক'রে শুধু দেখেই
ষাব, কতদূর হয়, কিন্তু পারলুম না থাকতে।

ঙেকে জিজ্ঞাসা করতেই প্রথমটা থতমত খেয়ে গেলেন।

—না তো, কে বললে ?

তারপর আম্ভা আম্ভা ক'রে বললেন—ডাঙ্কার সে দিন বলছিলেন
কি না.....এই উত্তেজনাটা তোমার পক্ষে নিষিক, তাই তাবছি—
দিনকতক তফাতে থাকতে পারলে.....

আমার অস্তরাত্মা শিউরে উঠল। ওঃ !—আবার ! আবার ছলনা !

আমাকে আগাগোড়াই তো কাঁকি দেওয়া হয়েছে, আমি পাগল,
তাই বুঝেও বুঝি নি। কিন্তু এবার যে একেবারে চূড়ান্ত ! আমাকে
এই অবস্থায় একা ফেলে.....

মাগো ! তুমি আজ কোথায় ? তোমার রঞ্জনীর জীবনে এ
কি নির্মম অভিশাপ দিয়ে গেলে মা ! এর চেয়ে জন্মাত্রই তা'কে
গঙ্গার জলে তাসিয়ে দিতে যদি.....

বুকের ভিতর ধড়্কড় করতে লাগল। সেই বেদনাটা আবার

রাতের ফুল

বুঝিন্তা !—ভীষণ বস্ত্রণা ! হ'চোখে অঙ্ককার দেখে প'ড়ে পাছিলুম,
উনি ধ'রে ফেলেন।

সুরাটী রাত ছটকট করেছি — একবারও চোখের পাতা এক
হ'ল না। সঙ্গে সঙ্গে উনিও জেগে রইলেন, এত বারণ করি, তবু...
সে কি ব্যাকুলতা !

—একটু কম পড়ল ব্যথাটা ? — বড় কষ্ট হ'চ্ছে কি ? — বুকে
হাত বুলিয়ে দেব ? — ডাক্তারকে আর একবার ডেকে পাঠাই ? —
এমনি ধারা অধীর প্রশ্ন—পাঁচ মিনিট অন্তর। ওর সে কাতরতা
দেখে অত কষ্টের মধ্যেও আরাম পাছিলুম ষেন।

এ তো ছলনা নয়, কপট আদরের মিছে অভিনয় নয়, আন্তরিক
দূরদ—প্রাণের টান ! সে দিন বাঁচতে সাধ হয়েছিল আবার, কিন্তু
এখন মনে হয়—সেই রাত্রিই ষদি আমার জীবনের শেষ রাত্রি হ'ত !

তোরের দিকে আরাম পেয়ে ঘুমিয়ে পড়েছিলুম, অনেক বেলায়
যুম ভেজে দেখি—উনি তখনও আমার পাশে ব'সে ! ওঃ ! এত
আদর !—তবে কেন.....

আমার চোখে জল এসে পড়ল, ইচ্ছা হ'ল ওর বুকে মাথা রেখে
একবার মুখ ফুটে বলি, মরণাহত লতায় এ স্নিফ বারি-সিঙ্গন কেন গো !
আমাকে চোখ চাইতে দেখেই উনি আমার মাথায় হাত রেখে
ব্যগ্র-ব্যাকুল কর্তৃ বলেন — কেমন আছ রোজি ? ব্যথাটা একটু
কমেছে না ?

ରାତର ଫୁଲ

କହ ଆବେଗେ ଓର ହାତଧାନା କପାଳେ ଚେପେ ବଲ୍ଲମ୍ — ମେରେ ଗେଛେ
ବ୍ୟଥା ।

—ସାରବେହି ତୋ.....ସାରାଟା ରାତ—କମ କଷ୍ଟ ପେଯେଇ ? ଡଃ !

ଆମାର କପାଳେ-ଏସେ-ପଡ଼ା ଏଲୋମେଲୋ ଚୁଲଙ୍ଗଲୋ ଶୁଣିରେ ଦିଲେ
ଦିଲେ ଉନି ଆଦରମାଧ୍ୟା ମିଟିଶୁରେ ବଲ୍ଲନେ—ଆମି କି ଭାବଛି ଜାନ
ରୋଜି ? ତୋମାକେ ଏଥାନ ଥେକେ ଦିନକତକେରଂ ଜଣେ ସରିରେ ନିଯେ
ବେତେ ଚାଇ । ଶୁଣେର ଚେରେ ତୋମାର ‘ଚେଞ୍ଜେ’ ବେଶୀ ଉପକାର ହବେ
ମନେ ହୟ ।

କଥାଟା ସହସା ବିଶ୍ୱାସ ହ'ଲ ନା । ମାନେ—ଏ ‘ଚେଞ୍ଜେ’ ସାଙ୍ଗ୍ୟାର ଅନ୍ତିମ
କୋନ ଗୃଢ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ତୋ ? ସଦି ଶୁଦ୍ଧ ନିଷ୍ଠତି ପାବାର ଜଣେଇ.....

ନା, ନା, ଛିଃ ! ଏ ଆମି କି ଭାବଛି ?—ମେହି ମତଳବହ ଥାକବେ
ସଦି, ତା’ ହ’ଲେ ଆମାର ଜଣେ ଏତ ସହ୍ର, ଏତ ବ୍ୟାକୁଳତା କେନ ?

ଏ ସେ ଓର ଚୋଖେ-ମୁଖେ ଉଦ୍ଦେଗ କୁଟେ ଉଠେଇଁ, ମମତା ଝ'ରେ
ପଡ଼େ, ଶୁଦ୍ଧ କି ଛଲନା ହ'ତେ ପାରେ ? କଥନୋ ନା, ଏ ମିଛେ ମନେହ,
ଶୁଦ୍ଧ ଆମାର ଅବିଶ୍ୱାସୀ ମନେର ଦୋଷ ।

ଆମାକେ ନୌରବ ଦେଖେ ଉନି ଆମାର ମୁଖେର ଉପର ଝୁକ୍କେ ପ'ଡେ
ଆମାର ଶୁଦ୍ଧ ତୃଷିତ ଅଧରେ ଅଧର ସ୍ପର୍ଶ କ'ରେ ବଲ୍ଲନେ—କି ଭାବଛ
ବଲ ତୋ ? ଘେତେ ପାରବେ ନା ?

ଆମାର ଅନ୍ତରେର ସକଳ ଦୈତ୍ୟ, ସକଳ ମାନି ମୁହଁ ଗେଲ ମେହି
ଆଦରଟୁକୁତେ, ପାଖ ଫିରେ ଓର କୋଶେର ଉପର ହାତଧାନା ରେଖେ
ବଲ୍ଲମ୍—ପାରବ, ତୁମି ମନେ କ'ରେ ବେଥାନେ ନିଯେ ବାବେ, ମେହିଥାନେଇ
ବାବ, କିନ୍ତୁ.....କାଶିତେ ନୟ ।

রাতের ফুল

—পাগল ! কাশীতে কি করতে যাব ? এ তো আর ভীর্ধ-ধারা
নয় ? রোগ সারাতে যাওয়া । পশ্চিমের কোন দূর স্থানকর হালে,
পাহাড়ে যেতে পারলেই ভাল হয়, ঠাণ্ডায় শীগুগির সেরে উঠবে ।

—বেশ তো, তাই চল ।

বড় আশ্রয় মনে হ'চ্ছিল । উর মতিগতি হঠাৎ কিরে গেল
যে ! হলতো আমার অবস্থায় দয়া ক'রে—কিন্তু ও দিক থেকে
কোন রূক্ষণ্য.....যাই হোক — এ পরিবর্তন আমার পক্ষে শুধু
অপ্রত্যাশিত নয়—আশাতীত ।

* * * *

বাধা-ছাদার ধূম প'ড়ে গেছে ।

সুদূর প্রবাস-ধারা, ফিরতে কতদিন লাগে, তার কিছু স্থিরতা
নেই, কাজেই—

আমার অবসাদগ্রস্ত ক্লাস্ট দেহ-মনে বেন নৃতন শক্তি অঙ্গভব
করছি, শুধু দেশ-ভ্রমণের আনন্দে নয়, একটা অনিবার্য, আসন্ন
বিপদ-মুক্তির আশু সন্তাননায় ।

প্রথমটা উরও খুব উৎসাহ দেখেছিলুম—নিজের হাতে বই-টই
সব গোছানো, সে উৎসাহ শেষ পর্যন্ত রইল না ।

যাবার সময় উনি এমন ত্রিয়মাণ হ'য়ে পড়লেন যে, দেখে
আমার কষ্ট বোধ হ'ল । বল্লুম — তোমার যদি ইচ্ছে না হয়
যেতে, তবে থাক না, পরে গেলেই হবে ।

উনি একটা নিঃখাস কেলে উদাস ভাবে বল্লেন—পরে পেলে
চলবে না তো ! — আমাকে যেতেই হবে ।

রাতের ফুল

এ বে কিসের জোর ভাগিন—ভগবান্ জানেন !

* * * *

আমরা দেরাহনে এসেছি কাল।

এখানে দিনকতক থেকে মুসৌরী ষাওয়া হবে।

পাহাড়ের তলায় পরিষ্কার-পরিচ্ছন্ন সহরটী, যেন ছবির মতো দেখতে।

‘গ্রাসভিল্ রোড’ একখানা বাংলা ভাড়া নেওয়া হয়েছে, সহর থেকে তফাতে, বাংলার মত বড় কম্পাউণ্ড, তার মধ্যেই বাগান, হয়েক রকম ফল-ফুলের গাছ-পালা, ‘লতা-গুল্ম, তাতে ঝং-বেরংয়ের কত রকম পাখী আসে—ষা’ কখন দেখি নি। বেশ নিরিবিলি জায়গাটী—ভারি শুল্ক লাগছিল।

কোন রকম ঝঞ্চাট নেই, গোলমাল নেই, হাঁপ ছেড়ে বেঁচেছি যেন ! বাস্তবিক, মনে হ'চ্ছিল আমার নৃতন জীবন লাভ হয়েছে।

এখানে এসে শুরু মন্টাও ভাল আছে বোধ হয়। সকা঳-বিকেল আমাকে সঙ্গে ক'রে বেড়াতে যান। কখন কাছাকাছি পায়ে হেঁটে, কখন ট্যাঙ্গি ক'রে দূরে, লোকালয়ের বাইরে, অঙ্কুষি-রাণী যেখানে নিরালায় নিজের হাতে আনন্দ-বাসর সাজিয়ে রেখেছেন।

হৃপুরে নির্জন ঘরটীতে আমরা দু'জনে—উনি গল্প করেন, বই প'ড়ে শোনান, ঘরের বাইরে বড় আমগাছটার ঘন পল্লবিত মুকুলিত শাখায় ‘বউ কথা কও’ পাখী তার মানিনী বধূর মধুর মান-ভজন গীতি অবিরাম গেয়ে যায়, আমি চুপ ক'রে শুনি—শুধু শুনি। মুখের ভাবা মৌন নীরব হ'য়ে ষায়, বুকভরা ভাবের উচ্ছাসে !

রাতের ফুল

সন্ধ্যাবেলা আঙুরের জাফ্ৰীৰ কাছে চামেলীৰ ঝোপেৰ-ধাৰে-পাতা বেঞ্চিৱ উপৰ ব'সে আমি এস্বাজ বাজানো অভ্যাস কৱি, উনি গান কৱেন। কখন ওৱা কাঁধে মাথা রেখে স্তৰ হ'য়ে চেয়ে থাকি, দূৰে বাপ্সা-হ'য়ে-আসা পাহাড়েৰ কাঁক থেকে আস্তে আস্তে বেৱিয়ে সন্ধ্যাৱ তকুণ চাদখানি সামনেৰ হেলে-পড়া বাশ-বাড়টাৱ মাথায় এসে পড়ে, ওৱা মুখেৰ 'পৱে নিষ্ঠ জ্যোৎস্না ছড়িয়ে দেৱ, সেই দিকে চেয়ে চেয়ে মনে প'ড়ে ঘায় সেই গানটা—

"এমন চাদেৱ আলো, মৱি যদি সেও ভাল—"

সমাজেৰ অকুটি নেই, লোক-লজ্জাৱ আতঙ্ক নেই, অবাধ মিলনেৰ বিপুল পুলকে দিন-ৱাত্ৰিগুলো মধুৰ—মধুৱতৰ হ'য়ে অবিচ্ছিন্ন সুখ-স্বপ্নেৰ মতো কোথা দিয়ে বে চ'লে ঘায়, টেৱ পাই নে।

হায় ! আমাৱ অভিশপ্ত বিড়িষ্টি জীবনে ক্ষণিকেৱ পাওয়া সেই হৃষ্ণত মুহূৰ্তগুলি যদি কোন দয়াল দেবতাৰ বৱে অকুলন্ত ক'ৱে ব্রাথতে পারতুম !

তা' কি আৱ হয় ?

সে স্বপ্নেৰ দিন কুৱিয়ে এল দেখতে দেখতে।

দিন পনেৱ না যেতেই লক্ষ্য কৱলুম উনি ক্লান্ত হ'য়ে পড়ছেন। বজড বেশী উত্তেজনাৰ পৱ যেমন অবসাদ আপনি এসে পড়ে, এ যেন সেই রকম।

কোন কিছুতেই উৎসাহ নেই আৱ। বেড়াতে কোনদিন ষান, কোনদিন ষান না, কখন 'যেতে ইচ্ছে কৱছে না' ব'লে কোন কাঁকে একলাই বেৱিয়ে পড়েন।

রাতের ফুল

সর্বদাই কেমন উমনা ভাব, একটুতেই বিরত হ'বে ওঠেন।
এ রূপ স্বভাব তো ওর ছিল না!

সে দিন কোথা হ'তে কি জানি যুরে এসে ধূপ ক'রে তরে
পড়লেন শ্রান্তভাবে। একটা দীর্ঘনিঃশ্বাস ফেলে আপন মনেই
বললেন — না! আর তো পারা ষায় না!

—কি পারা ষায় না?—জিজ্ঞাসা করতে বললেন—আর ভাল
লাগছে না এখানে থাকতে। এবার তলী-তলা রেখে ফেলা ষাক।
আমার বুকটা ধড়াস্ ক'রে উঠল—এখনই? এরই মধ্যে?

ওকে বল্লুম—কোথায় ষাবে? কল্কাতায়?

উনি একটু চমকে গিয়ে আমার দিকে কট্টমটিয়ে তাকিলে
তিক্ত স্বরে ব'লে উঠলেন—কল্কাতায় এরই মধ্যে কি ক'রে
ষাই? ষাবার জো আছে কি? আমি মুসৌরী ষাবার কথা
বলছিলুম।

তবু ভাল! কিন্তু কোনখানেই নড়তে ইচ্ছে করে না আর, তব
হয় ঠাই নাড়া হ'লে এ নিছুত শাস্তির নীড় আমার ভেঙে ষায় যদি!

মনে সাহস এনে বল্লুম—তাড়াতাড়ি কি?—আমার তো
এখানে বেশ লাগছে।

—তা' লাগতে পারে, কিন্তু তোমার বেশ লাগলেই ষে আমার
লাগতে হবে, এমন তো কোন কথা নেই!

স্তু হ'বে গেলুম। এ বিরাগ, বিরক্তি কা'র উপর, আমারই
উপর তো? কিন্তু আমার অপরাধ? নিজেই তো সঙে ক'রে
নিয়ে এলেন—আমি কি পারে ধ'রে সেধেছিলুম না কি?

ରାତରେ ଫୁଲ

ଆବାର ସଂଟା ଧାନେକ ବାଦେଇ ଉନି ଆମାର କାହେ ଏସେ ସଥଳ
କୋମଳ ଭାବେ ବଲ୍ଲେନ—ତୁମି ଠିକ ବଲେଇ ରୋଜି, ମୁସୌରୀ ଧାବାର ଏଥଳ
ଭାଡ଼ା କି? ଏ ମାସଟା ଏଥାନେ କାଟିରେ ଗେଲେଇ ହବେ । ତୋମାର
ସଥଳ ଏତ ଭାଲ ଲେଗେଛେ...

ତଥଳ ଯନେର କୁଙ୍କ ଅଭିମାନେର ବେଗ ଆର ଚାପତେ ନା ପେରେ
ଚଟ କରେ ବ'ଳେ ଫେଲିଲୁମ—ଆମାର ଭାଲ-ମନେ କି ଏସେ ଯାଇ, ତୋମାର
ସେଥାନେ ଖୁଶି ସେଥାନେଇ ଚଲ ନା!

—ରାଗ କ'ରୋ ନା ରୋଜି, ତୋମାର ଭାଲର ଜଣେଇ ଆମି.....
ମୁସୌରୀ ଏଥାନ ଥେକେ ଡିନ-ଚାର ହାଜାର ଫିଟ୍ ଉଚୁ, ଆର ‘ହେଲିନ୍‌ଡି
ପ୍ଲେସ୍’, ତାଇ ବଲ୍ଲିଲୁମ । ନଇଲେ ଆମାର କି? ଆମାର ପକ୍ଷେ
ଦେରାହନ, ମୁସୌରୀ, କାଶ୍ମୀର—ସବ ସମାନ !

ଓର କଞ୍ଚକରେ ଏମନ ଏକଟୁ କରଣ ବେଦନାର ଆଭାସ ଛିଲ ସେ,
କଥାଗୁଲି ଆମାର ମର୍ମ ସ୍ପର୍ଶ କରଲେ । ମନେ କରିଲୁମ, ବଲି — ତବେ
କଲକାତାତେଇ ଫିରେ ଚଲ ନା.....

କିନ୍ତୁ ପ୍ରସ୍ତି ହ'ଲ ନା ।

ଓକେ ବ୍ୟଥା ଦିଲେ ମେ ବ୍ୟଥା ସେ ନିଜେର ବୁକେଇ ଏସେ ଲାଗେ !

ଦେରାହନେଇ ଥାକା ହ'ଲ ଆପାତତः ।

ଏଥାନେ ଏସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମି ସତିଇ ଭାଲ ଛିଲୁମ, ତୁ ମାନସିକ
ନୟ ଶାରୀରିକତା । କିନ୍ତୁ କ'ଦିନ ଧ'ରେ ସେଇ ବେଦନାଟା ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ,
ଟେର ପାଞ୍ଚି, ତବେ ତେମନ ବାଡ଼ାବାଡ଼ି ଆର ହସି ନି । ଓକେତେ ବଲି ନି,

রাতের ফুল

বল্লেই তো আবার সেই ডাঙাৰ আৱ ছাই-ভৱ ওষুধেৰ ঘূম প'ড়ে
ষাবে, দৱকাৰ কি ?

অনাৰঙ্গক—অনাৰঙ্গক এ জীৱন !

এ দিকে মনোৰোগ দেৰাৰ অবস্থাও ওঁৱ নয় এখন। সৰ্বক্ষণ
নিজেৰ ভাবেই বিভোৱ ! সময় সময় এত অগ্ৰমনক হ'য়ে পড়েন
যে, সহজে ডেকে সাড়া পাঞ্চালা ষায় না।

আমাৰ সঙ্গ তাঁকে আনন্দ দেৱ না, তাই পাশ কাটিয়ে থাকতে
চান। বুৰতে পাৱি সবই, কিন্তু কি কৰি ? নিৰূপায় ! এক এক
সময় ভাবি—দূৰ হোক ছাই...ওঁৱ স্বৰ্ধেৰ পথ নিষ্কটক ক'ৱে কোন
খানে চ'লে যাই—যে দিকে হু' চোখ ষায়, আবার একবাৰটী ‘ৱোজি’
ব'লে আদৱ ক'ৱে ডাকলেই সব ভুলে যাই ! পোড়া প্ৰাণ বেৱিয়েও
বেৱোৱ না ঈ জগ্নেই বুবি ?

দিনশুলো আবার দীৰ্ঘ হ'য়ে পড়েছে, সময় যেন ফুৰোয় না।

‘বউ কথা কও’ পাৰ্থী ডেকে ডেকে, সেধে সেধে আন্ত হ'য়ে পড়ে,
চামেলীৰ বোপে চামেলীশুলো ফুটে নীৱবে ৰ'বে ষায় ব্যৰ্থতাৰ
অভিমানে, সন্ধ্যাৰ উতলা বাতাসে দ্রাক্ষা-কুঞ্জ শিউৱে ওঠে, চান সেই
বাঁশ-ঝাড়টাৰ পাশে এসে থমকে চেৱে থাকে অবাক হ'য়ে — সবই
তেমনি কিন্তু নিষ্ফল, ব্যৰ্থ !

কত সাধেৱ প্ৰতীক্ষিত মুহূৰ্তশুলি চ'লে ষায়—ওধু উপেক্ষাৰ
ব্যথা নিয়ে, দিন আৱ কাটে না !

রাতের ফুল

হাতে কোন কাজ নেই, একটা কথা বলবার শোক নেই,
গান-বাজনায় কচি নেই, বই প'ড়ে আর কতক্ষণ কাটানো ষায় ?

উনি বেলা থাকতেই বেরিয়ে গেছেন রাজপুরের দিকে। আমাকেও
একবার বলেছিলেন মন-রাধা-গোছ, আমি ষাই নি।

কাজ কি ? আমার সঙ্গ ষদি ওঁর ভালই না লাগে.....

একলাটী বাগানে ঘুরে বেড়াচ্ছিলুম। খানিক আগে এক পসলা
বৃষ্টি হ'য়ে গেছে।

গাছপালাগুলো সব ঘুরে গিয়ে উজ্জ্বল শ্যামল শোভায় ঝল্মল
করছে।

বন-গোলাপ-লতার ধোকা-ধোকা গোলাপগুচ্ছগুলি তখনও টস্-
টস্ ক'রে চোখের জল ফেল্ছিল।

অত্য মনে এ দিক সে দিক ঘুরতে ঘুরতে আমি বাগানের শেষ-
প্রান্তে এসে পড়লুম, এ দিক্টায় এ পর্যন্ত আসি নি কখনো। ঘন
সবুজ আইভি-লতায় ছাওয়া অনুচ্ছ পাঁচিলের ওধারেই আর একখানা
নীল রংয়ের ছোট বাংলো দেখা যাব, তার সামনের কম্পাউণ্ড সবুজ
ঘাসে ঢাকা, কয়েকটা ফল ও ফুলের গাছও আছে।

ওখানে কে থাকে ?

কাছে আসতেই আমার কানে গেল শিশুকঠের অঙ্কুট মধুর
কল্পনি।

পাঁচিলের উপর থেকে উকি মেরে দেখলুম—একটী ছোট ছেলে,
বছরখানেকের হবে হয়তো। সামনের ফুলের কেম্বারির উপর বাঁপিয়ে
প'ড়ে সে ছ'হাতে ফুল ছিঁড়ছে। লাল, নীল, পোলাপী — নানান

ରାତରେ ଫୁଲ

ରହିଲେ ଫୁଲ ମୁଠୋ ଭ'ରେ ଛେଡ଼େ, ଆର ପେଚୁ ପାନେ ଚାମ—ଲେ ବେ
କି ଆନନ୍ଦ—କି ଶୁଣି !

କିନ୍ତୁ ଲେ ଶୁଣିତେ ବାଧା ପ'ଡ଼େ ଗେଲ ତାର ଅଟିରେ ।

—ଓ-ମା ! ମା, ମା ! କି ଦଶ୍ତି ହେଲେ ଗୋ !—କୁଳଙ୍ଗଲୋ ସବ
ହିଁଡ଼େ ଖୁଁଡ଼େ ଦିଲେ ଏକେବାରେ ତଚ୍ନଚ୍ କ'ରେ !—

ବଲତେ ବଲତେ ସେଥାନେ ଛୁଟେ ଏଲୋ ଏକଟୀ ତକଣୀ, ତାର ଦିକେ
ଭାକିଲେ ଛେଲେଟୀ ଖିଲ-ଖିଲ କ'ରେ ହେସେ ଉଠିଲ—ମୁଜୋର ମତ ସାଦା
ବାକ୍ତବକେ ଦୀତ କ'ଟି ବାର କ'ରେ, ଭାରି ସେନ ଏକଟା ମଞ୍ଜା ହସେଛେ !

—ତବେ ରେ ହଷ୍ଟୁ !—ଦୋଷ କ'ରେ ଆବାର ହାସି !—ଲଜ୍ଜା ନେଇ
ତୋମାର ? ଦାଢ଼ ଦେଖିଲେ ସେ ମେରେ ହାଡ଼ ଶୁଣିଯେ ଦେବେ ?

ତକଣୀ ଶିଶୁକେ କୋଲେ ତୁଲେ ନିମ୍ନେ ତାର ଫୁଲୋ ଫୁଲୋ ନରମ ଗାଲ
ହୁଁଟି ଆମର କ'ରେ ଟିପେ ଦିଲେ । ଶିଶୁର ହାସି ଥେମେ ଗେଲ, ମୁଠୋରୁ-
ଭାରା କୁଳଙ୍ଗଲୋ ସବ ତକଣୀର ମୁଖେର ଉପର ଛୁଁଡ଼େ ଫେଲେ ଚୁଲେର ଗୋଛା
ଧ'ରେ ଟାନତେ ଶାମଳ ‘ଘାଃ, ଘାଃ !’ କ'ରେ ।

—ଉଃ ! ଲାଗେ ସେ ! ଛାଡ଼, ଛେଡ଼େ ଦେ ଦଶ୍ତି !

ଶିଶୁର କୁଦ୍ର ମୁଣ୍ଡିବନ୍ଦ କେଶଙ୍ଗଛ ମୁକ୍ତ କରତେ କରତେ ତକଣୀ ମହୀ
ଆମାର ଦିକେ ତାକାତେଇ ଆମି ହେସେ ଫେଲିଲୁମ । ସେ-ଓ ହାସତେ ହାସତେ
ବଲିଲେ—ଏକ କୋଟି ତୋ ହେଲେ, ତାର ବିକ୍ରମ ଦେଖ ନା—

ବ'ଲେ ଆମାର ଦିକେ ଏଗିଲେ ଏଲ । ତକଣୀ ଆମାର ସମବସ୍ତୁସୀଇ
ହବେ । ବେଶ ଗୋଲଗାଲ ଦୋହାରା ଗଡ଼ନ, ଉଞ୍ଜଳ ଶ୍ରାମଳ ବର୍ଣ, ହାସି-ହାସି
ଚଲିଲେ ମୁଖଧାନି, ଏକରାଶ କାଲୋ ଚୁଲ ପିଠ ଝାଁପିଲେ ପଡ଼େଛେ, ତାତେ
ଚିକଣୀ ଶୌଭା, ଚୁଲ ଆଁଚଢ଼ାତେ ଆଁଚଢ଼ାତେ ଉଠେ ଏସେହେ ବୁଝି !

রাতের ফুল

আর শিশু ভারি সুন্দর দেখতে, বেন আধ-কোটা একটা
বাসন্তী গোলাপ !

পাঁচিশের ও ধারে দাঢ়িয়ে তরঙ্গী আমার মুখপানে চেয়ে হাসিযুথে
বললে—আজ যে বড় এ ধারে এলে ভাই ? কখনো তো আস না ।

—এমনি ঘূরতে ঘূরতে, তোমরা ঐ বাংলোটার থাকো বুঝি ?
ক'দিন হ'ল ?

—অনেক দিন, বাবা এখানে আছেন চার-পাঁচ বছর—কি তার
বেশী, আমি অবিভ্রি মাসখানেক হ'ল এসেছি ।

—কিন্তু আমি তো তোমাকে দেখি নি এ'দিন !

—কি ক'রে দেখবে বল ? অনবরত হ'টীতে মুখোমুখী হ'য়ে
ব'সে থাকবে চকা-চকীর মতো, তা' পাড়া-পড়সীর খবর রাখে কে ?

মেঝেটী বক্রদৃষ্টিতে আমার পানে চেয়ে কিক ক'রে হেসে ফেললে,
বললে—রাগ ক'রো না ভাই ! তুমি আমার সমবয়সী, ভাই...
ক'দিন ধ'রেই তোমার সঙে আলাপ করবার জন্তে ছোক্ ছোক্
করছি, কিছুতেই জো পাই নি—আজ যে বড় কর্তাটী তোমার ছেড়ে
দিলেন ?

মেঝেটীর সরলভাবে-বলা সেই কথাগুলি শ্রতিমধুর হ'লেও আমার
মরমের ঠিক ব্যথার জাগিগাতে আঘাত করলে। জোর ক'রে একটু
হাসি এনে বশ্লুম—ছোক্ ছোক্ করবার দরকার কি ছিল ! এক-
দিন চ'লে এলেই তো হ'ত ! এ খোকা বুঝি তোমার ?

—হ্যাঁ, ইনি আমার পুত্রস্ত ! তোমার দেখে কেমন চুপটী
ক'রে আছে দেখ ! বেন কিছু জানে না ! হষ্টু কোথাকার !

ରାତରେ ଫୁଲ

ଖୋକା ଡଖନ ଛଟୁମି ଭୁଲେ ଗିଯି, ମୁଖେ ଏକଟୀ ଆଙ୍ଗୁଳ ଦିଲେ,
ଆମାର ଦିକେ ଅବାକ ହ'ରେ ଚେଯେଛିଲ ଜଗଜଳେ ଚୋଥ ଛ'ଟି ତାର
ମେଲେ । ବାଃ, ତାରି ଶୁନ୍ଦର ତୋ !...କି ମିଷ୍ଟି ମୁଖଧାନି ! ଖୋକା,
ଆସବେ ଆମାର କୋଲେ ?—ଏମୋ, ଏମୋ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛେଲେ !

ଆମି ହାତ ଛ'ଥାନି ବାଡ଼ାହେଇ ଖୋକା ଆମାର କୋଲେ ବାଁପିଯେ
ପଡ଼ିଲ । କତଦିନେର ଚେନା ବେନ ! ଖୋକାର ମା ସକୋତୁକେ ବଲିଲେ—
ଏ କେ ବୈ—ଖୋକନ ? ବଲ୍ ଦେଖି ଏ କେ ?

ଖୋକନ ଆମାର ମୁଖ ପାନେ ଧାନିକ ଚେଯେ ଥେକେ ଆମାର ଗାଲେ
ଛେଟି କଚି ହାତଧାନି ରେଖେ ଆଧ-ଆଧ ମିଷ୍ଟିରେ ବଲିଲେ—ଇଃ !—ମା !

ଶିଶୁକଟ୍ଟେର ସେଇ କୁଦ୍ର ‘ମା’ ଶବ୍ଦେ କି ମୋହ ଛିଲ ଜାନି ନେ, ଏକ
ଅନାସ୍ତାଦିତ ପୁଲକ-ରସେ ଆପ୍ଲୁତ ହ'ରେ ଆମାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତର ଯେନ ସାଡ଼ା
ଦିଲେ ଉଠିଲ, ସେଇ ପ୍ରାଣ-ଗଲାନେ ମଧୁର ଡାକେ ।

—କେ ବୈ ସୋନା ! କେ ବୈ ମାଣିକ ଆମାର !

ଉଦ୍ଦେଶିତ ମମତାର, ଗଭୀର ଆବେଗେ ତାର କଚି ମୁଖେ ଚୁମୋ ଥେଯେ
ଛ'ହାତେ ତାକେ ବୁକେ ଚେପେ ଧରିଲୁମ—ଆଃ ! କି ମଧୁର ନିଙ୍କ ପର୍ଶ ତାର !
ବୁକ ବେନ ଜୁଡ଼ିଯେ ଗେଲ ।

ତକୁଳି ବିଶ୍ଵିତ ପୁଲକିତ ହ'ରେ ହାସତେ ହାସତେ ବ'ଲେ ଉଠିଲ—କି
ଛେଲେ ବାବା ! କୋଲେ ଯେତେ ନା ଯେତେଇ ମା ପାତିରେ ବ'ସେ ଆଛେ !
କିନ୍ତୁ ତୋମାର କୋଲେଇ ଓକେ ମାନିଯେଛେ, ମତି ତୁମି ଯେମନ ଶୁନ୍ଦର—
ତେମନି ଓ—

—ଆର ତୁମି ? ତୁମି ବୁଦ୍ଧି କୁଣ୍ଡିଙ୍ ?

—କୁଣ୍ଡିଙ୍ ନା ହ'ଲେଓ ଶୁନ୍ଦର ତୋ ନଇ ? ଆମାର ଶିଶୁର ବାଡ଼ୀର

ରାତ୍ରେ ଫୁଲ

সକଳେଇ ଖୁବ ଶୁଦ୍ଧ, ନନ୍ଦେରା ସେଇ ମେମେର ମତୋ ଫୁଟ୍ଟିଛଟେ । ତାଦେର ସାମନେ ଆମାର ଏମନ ଲଜ୍ଜା କ'ରେ ଭାଇ !.....ଓ-ମା ! ଓ କି ?—ଖୋକନ ତୋମାୟ କି ରକମ ଚେପଟେ ଆହେ ଦେଖ, ସେଇ କତକାଳେର ଚେନା ! ହଁ ଭାଇ, ତୋମାର କି ଛେଲେପୁଲେ ହୟ ନି ? ତା' ତାଡ଼ାତାଡ଼ି କି ?—ହ'ଲେଇ ତୋ ନାନାନ ଝଙ୍ଗାଟ । ଆମାର ଶାନ୍ତି ବଲେନି...ତୋମାର ଶାନ୍ତି-ନନ୍ଦ କେଉ ନେଇ, ନା ? ଶୁଦ୍ଧ କର୍ତ୍ତା ଆର ଗିନ୍ଧି ?—ବାଃ, ବେଶ ଆହ ଭାଇ ହ'ଟିତେ, କପୋତ-କପୋତୀ ସମ.....

—ରମା ! କୋଥାର ଗେଲି ରେ—ଚୁଲ୍ଲୁଟୁଳ ଆଜ ବାଁଧି ନେ ନା କି ?

ମାସେର ଆହ୍ସାନେ ରମାର ଅନର୍ଗଳ ବାକ୍ୟଶ୍ରୋତେ, ହାସିର ଉଚ୍ଛାସେ ବାଧା ପ'ଢ଼େ ଗେଲ, ସେ—ଏହି ସେ ଯାଇ ମା !—ବ'ଲେ ଖୋକନେର ଦିକେ ହାତ ବାଡ଼ିଯେ ବଲ୍ଲେ—ଆସି ରେ ଖୋକନ ! ଦିଦା ଡାକଛେ । ତା' ହ'ଲେ ଚଲିଲୁମ—ହଁ ଭାଇ, ତୋମାର ନାମ ତୋ ଜିଜ୍ଞେସ କରିଲୁମ ନା !

—ଆମାର ନାମ ରଙ୍ଗନୀ ।

ଖୋକନ ଆମାକେ ଛାଡ଼ିତେଇ ଚାଯ ନା, ଆଶର୍ଯ୍ୟ !—ତାକେ ଜୋର କ'ରେ ରମାର କୋଲେ ଦିଲେ ବଲିଲୁମ—କାଳ ଆବାର ଦେଖା ହବେ ତୋ ?

—ଓ ! ତା' ଆର ବଲିଲେ ? କାଙ୍ଗଳ ଶାକେର କ୍ଷେତ୍ର ଦେଖେଛେ ସଥନ—ଆଜ୍ଞା, କାଳ ତୁମି ଆମାଦେର ବାଡ଼ୀ ଏକବାର ଏସୋ ନା ଭାଇ ! ମା କତ ଖୁଣ୍ଣି ହବେନ, ଏ ଧାରେ ବାଙ୍ଗାଲୀର ବାସ ତୋ ବଡ଼ ଏକଟା ନେଇ ! ଆସବେ ତୋ ? କଥନ ସମୟ ହବେ ବଲ — ଆମି ଏସେ ତୋମାକେ ନିଯମ ଥାବ ।

—ତୋମାକେ ଆସିବେ ନା ଭାଇ, ଆମି ନିଜେଇ ଯାବ ବିଶ୍ଵର ମାକେ ମଙ୍ଗେ କ'ରେ, ତୋମାର କଥନ ସମୟ ଥାକେ.....

রাতের ঝুল

—আমার সময় সর্বিক্ষণই ! কি আর কাজ ? এই খোকনবাবুর
খবরদারী শুধু। আচ্ছা, তা' হ'লে চলি এবার। তুমি এসো কিন্তু,
ভুলো না ভাই!—কর্তা হেডে দেবেন তো ?

মুচকি হেসে চোখের একটা ইসারা ক'রে রমা ছেলেকে নিয়ে
চ'লে গেল। দিব্যি মেঘেটা, আনন্দের ঝরণা ঘেন ! আর খোকন...
কুন্দে ষাহুকর একটা ! ক্ষণিকের আদর-স্পর্শ দিয়ে আমার অতৃপ্ত
বুকে কি আকুল তৃষ্ণাই জাগিয়ে গেল সে !

আমি এতদিন কল্কাতায় আসা পর্যন্ত ঘরের কোণ আঁকড়েই
পড়েছিলুম সোনার খাঁচার বন্ধ পাথীর মতো, যদিও এ বন্দীজ আমার
ইচ্ছাকৃত। উনি কত বলতেন, সময় সময় রাগও করতেন, কিন্তু
আমার সাহস হয় না বাইরের কারণ সঙ্গে মেলা-মেশা করতে, কারণ
আমি তো জানি—আমি কি.....

তবে এই দূর প্রবাসে অচেনা লোকের মধ্যে নিজেকে গোপন
রাখবার কোন হেতু দেখি নে, শুতুরাং রমার সঙ্গে আলাপ করতে
ক্ষতি কি ? তাতে বরং নিঃসঙ্গতার কষ্ট অনেকটা লাঘব হ'তে পারে,
আর...আর সেই নবীর পুতুল খোকনকে কোলে করতে পাই।

শেষের আকর্ষণটাই ঘেন প্রবল হ'য়ে টানছিল আমাকে। শুকে
জিজ্ঞাসা ক'রে পরদিন বৈকালের আগেই রমাদের বাড়ী গেলুম।

আমাকে দূরে থেকে দেখতে পেয়েই রমা ছুটে এল, আমার
হাত ধ'রে সহান্তে সে বল্লে—কি ভাগ্য ! আমি মনে করেছিলুম
গরীবের ঘরে তুমি আসবে না ভাই !

তুমি যদি গরীব, তবে ধনী আর কে

ରାତର କୁଳ

ରମାର ବିନ୍ଦ ବଚନେର ଉତ୍ତରେ କଥାଟା ମନେ ଏଲେଓ ମୁଖ କୁଟେ ବଲ୍ଲତେ
ପାରଲୁମ ନା । ଏହି ଜମକାଳ ହୀରେ-ମୋତିର ଆଡ଼ସରେ ଆଡ଼ାଗେ ଆମାର
ଦୈଘ୍ୟ ସେ କୋଥାୟ ଲୁକିଯେ ଆଛେ, ବେଚାରା ତା' ଜାନେ ନା ତୋ ! ଜାନଲେ
କି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଆଜ ଏମନ କ'ରେ.....

ଆମାର ମୌନ ଭାବେ ରମା ଅସହିଷ୍ଣୁ ହ'ଯେ ବଲ୍ଲେ—କି ହ'ଲ ଭାଇ ?
ମୁଖଧାନା ଅମନ ତାର କେନ ? କର୍ତ୍ତା ବୁଝି ଆସତେ ଦିଚ୍ଛିଲେନ ନା ?

ଆମି ହେସେ ବଲ୍ଲମୁମ — କେନ ଆସତେ ଦେବେନ ନା ? ଏକବାର
ବଲ୍ଲତେଇ ବଲ୍ଲେନ—ବେଶ ତୋ, ସଥନ ଖୁଣ୍ଣି ଷେଓ ।

—ତା' ତୋ ବଲ୍ଲବେନଇ, ଉନି ତୋମାକେ ସେ ରକମ ଭାଲବାସେନ—
ଶ୍ରୀକେ କେ-ଇ ବା ନା ଭାଲବାସେ ? ଏହି ଦେଖ ଭାଇ, ଏହିଟା ଆମାର
ସର, ପାଶେର ଓହ ବଡ ସରଖାନାୟ ମା ଥାକେନ । ଛୋଟ ବାଂଲୋ, ସର
ବେଶୀ ନେଇ ତୋ ? ବାବା ନିରିବିଲି ଥାକତେ ଭାଲ ବାସେନ, ତାଇ.....

ସର ଜୋଡ଼ା ମ୍ୟାଟିଂ ଓ ସତରଫିଲ ଉପର ଏକଥାନା ବଡ ଗାଲିଚାର
ଆସନ ପେତେ ଦିଯେ ରମା ବଲ୍ଲେ—ବ'ସ ଭାଇ, ଆମି ଏ କାଗଜ-
କଳମଞ୍ଚଲୋ ତୁଲେ ରାଖି, ତାରପର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହ'ଯେ.....

—ଚିଠି ଲିଖିଲେ ବୁଝି ? କାକେ ? ବରକେ ?

ରମା ଖାଟେର ଉପର ଛଡ଼ାନ ଦୋ଱ାତ-କଳମ-ପ୍ଯାଡ ତୁଳ୍ତେ ତୁଲ୍ତେ
ସଲାଜ ଭଙ୍ଗିତେ ମଧୁର ହେସେ ବଲ୍ଲେ—ଠିକ ଧରେଛ ତୋ ?—ଏବାର ବଡ଼
ବକୁନୀ ଖେରେଛି ଭାଇ ! ଅବଶ୍ୟ ଚିଠି ଦିତେ ଦେଇ କରାର ଜଣେ, କି
କରି ?...ଖୋକନଟା ବା' ହେବେ—! ଚିଠି ଲିଖିତେ ବସଲେଇ ଅମନି
କାଗଜ ଛିଁଡ଼େ, କାଲି ଫେଲେ ଏକାକାର କ'ରେ ଦେବେ । ମା'ର କାହେ
ଦିଯେ ଏସେଛି, ତାଇ ଏତକ୍ଷଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହ'ଯେ ଲିଖିତେ ପାରଲୁମ—

ରାତରେ ଫୁଲ

—କିନ୍ତୁ ଆମି ସେ ବାଧା ଦିଲୁମ ଏସେ—

—ଓ-ମା, ମେ କି କଥା ! ଚିଠି ଲେଖା ତୋ ଆମାର ହଁଯେ ଗେଛେ,
ଏହି ଦେଖ ନା ?

ବୁମା ଖାମେ-ବଙ୍କ ଚିଠିଧାନା ତୁଳେ ଦେଖାଲେ, ତାର ଶିରୋନାମାର
ପଶକେ ଚୋଥ ବୁଲିଯେ ନିଯେ ବଲ୍ଲୁମ—ତୋମାର ସ୍ଵାମୀ ବୁଝି ଡାକ୍ତାର ?

—ହଁବା, ଏହି ସବେ ଡାକ୍ତାରୀର ଛାପ ନିଯେ ବେରିଯେଛେ, ଆମାର
ଶ୍ଵରୁଙ୍କ ପାଟନାର ଏକଜ୍ଞ ବଡ଼ ଡାକ୍ତାର ।

—କି ଲିଖଲେ ବରକେ ?

—ଓ-ମା ! ତା' ଏଥନ କି କ'ରେ ବଲି ଭାଇ ! ବଙ୍କ ନା କରଲେ
ଚିଠିଧାନା ତୋମାକେ ଦେଖିଯେ ଦିତୁମ । ହାସଛ ଯେ ? ସତି ବଲ୍ଛି—
ଓତେ ଲୁକୋବାର ଆର କି ଆଛେ ? ମେ ସଥନ ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ.....

—ଏଥନ ବୁଡ଼ୋ ହଁଯେ ଗେଛ ବୁଝି ?

ବୁମା ଆମାର କାହେ ବ'ସେ ହାସତେ ହାସତେ ବଲ୍ଲେ—ତା' ମିଥ୍ୟେ
କି ? ଛେଲେର ମା ହ'ଲେଇ ତୋ ବୁଡ଼ୋ...ଏଥନ ସବ ଚିଠିତେଇ ଥାଲି
ଛେଲେର କଥା—‘ଖୋକନ କେମନ ଆଛେ ?’—‘ତାକେ ଥୁବ ସାବଧାନେ
ରାଖିବେ ।’—‘ଖୋକନେର ଜଣେ ଭାରି ମନ କେମନ କରେ ।’—ଏହି ସବ...

—ଆର ଖୋକନେର ମା’ର ଜଣେ ମନ କେମନ କରେ ନା ?

—କି ଜାନି ! କରେ ହସ ତୋ ଅଙ୍ଗ-ସଙ୍ଗ ! ତୋମାଦେର ମତୋ
ଚକା-ଚକୀ ହଁଯେ ବ'ସେ ଥାକା ଅଭ୍ୟାସ ନେଇ ତୋ !—

ବୁମା ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ କ'ରେ ହେସେ ଉଠିଲ । ମେ ଏତ ହାସି କୋଥାରୁ
ପାର କେ ଆନେ !

ଥୁବ ଧାନିକଟା ହେସେ ନିଯେ, ଆମାର ଏକଥାନା ହାତ କୋଳେ

রাতের ফুল

টেনে চূড়ীগুলো নাড়তে নাড়তে রমা মুখধানি রাঙা ক'রে বল্লে—
তা' তোমার কাছে মিথ্যে বল্ব না ভাই, আমাকে ও একদণ্ড
চোখের আড়াল করতে চায় না। নন্দেরা কত ঠাট্টা করে,
এই যে এখানে এসেছি, পাঠাতে কি চায় কিছুতে? নেহাঁ
খণ্ডের বল্লেন খোকনের দাত ওঠার সময়, গরমের তিনটে মাস
দেরাহনে রাখলে ভাল হয়, তাই না আসতে পেলুম।

—কই? তোমার খোকনকে একবার আন না ভাই, একটু
আদর করি—যার লোভে সাত-তাড়াতাড়ি ছুটে এলুম।

—তাই না কি? ওর লোভে? আমার জগ্নে নয়? আঃ
গেল যা! ‘খোকন-খোকন’ ক'রেই সবাই অঙ্গির দেখি। ও হ'য়ে
পর্যন্তই আমার আদর গেছে, শান্তি আগে আমাকে কত আদর
করতেন, এখন ছিট্টির বংশধর নৌলমণিকে নিয়ে ব্যস্ত.....মা'র কাছে
এলে মা'ও.....ঐ দেখ না, আসছেন নৌলমণি আমার!—ও-মা, কে
এসেছে দেখ! সেই যে ষা'র কথা তোমাকে কাল বলছিলুম—বজ্জ
ভাল মানুষ, এতটুকু গুমোর নেই, এত যে বড়-লোকের বউ.....

আমি রমার মাকে প্রণাম ক'রে খোকনকে কোলে নিয়ে বল্লুম—
হয়েছে! আর পরিচয় দেবার দরকার নেই তোমার!

রমার মা আশীর্বাদ করতে করতে আমার আপাদমস্তক একবার
দেখে নিয়ে প্রসন্ন মুখে বল্লেন—বেশ, সুন্দর বউটী তো? কিন্তু এত
রোগা কেন? তোমার কোন অসুখ-টসুখ আছে না কি মা?

মাথা নেড়ে বল্লুম—সেই জগ্নেই তো দেরাহনে আসা, এ দেশটা
না কি স্বাস্থ্যকর।

ରାତର ଫୁଲ

—ହଁ, ଏଥାନକାର ଜଳ-ହାଉରା ଥୁବ ଭାଲ । କିଛିଦିନ ଥାକଣେଇ
ଶେରେ ଉଠିବେ ! ଓ-ମା, ଓ କେ ଗୋ ? ଦାହର ସଙ୍ଗେ ତୋମାର ସେ ଏହାଇ
ମଧ୍ୟେ ଥୁବ ଭାବ ହ'ସେ ଗେଛେ ଦେଖଛି ! ବାଃ ! କେମନ ମୁଖେର ପାନେ
ଚରେ ଆହେ ଚୁପଟି କ'ରେ ! ତୁମି ଛେଲେ ବଡ଼ ଭାଲବାସ, ନା ?

ଖୋକନକେ ଆଦର କରନ୍ତେ କରନ୍ତେ ଆମି ସଲଞ୍ଜଭାବେ ବଳ୍ଲମ—
ବଡ଼ ଶୁନ୍ଦର ଛେଲେଟି ! ଦେଖଲେଇ ମାଯା ହୟ ।

—ଆହା ! ଓ ସେ ମାୟାରଇ ଜିନିଷ ମା ! ତା' ତୋମାରଓ ତୋ
ହବାର ସମୟ ହସେହେ, ବ୍ରୋଗେର ଜଗେଇ ବୁଝି.....ଶାକ୍ ଭାଲ ହ'ସେ ଧାଓ,
ଭଗବାନ୍ ତୋମାର କୋଣେଓ ଅମନି ଏକଟି ଦିନ...ଆମାର ରମାର ଖୋକନ
ହୟ ସୋଲ ପେରିଯେ, ତାତେଇ ଶକ୍ତର-ଶାଙ୍କୁଡ଼ି କି ରକମ ଅଛିର ହ'ସେ
ଉଠେଇଲେନ, ଉଦେରଓ ତୋ ଶୁଇ ଏକଟି ଛେଲେ ଶିବ-ରାତ୍ରିର ସଲ୍ଲତେ—
ଜାମାଇସେର ଆର ଭାଇ ମେଇ କି ନା ? କାଜେଇ.....ନାତିଟି ହସେହେ
ଏଥିନ ଉଦେର ଗଲାର ହାର । ଓର ପାଛେ କଷ୍ଟ ହୟ, ଅସ୍ତ୍ର ହୟ ବ'ଳେ
ପାଠାତେଇ ଚା'ନ ନା । କିନ୍ତୁ ଆମାରଓ ତୋ ଆଦରେର ଜିନିସ, ହ'ଦିନ
ରାତରେ, ଖାଉୟାତେ ଇଚ୍ଛେ କରେ ନା କି ?

ରମାର ମା ତାରପର ଆରଓ କତ ଗଲା କରଲେନ, ଶକ୍ତର-ସରେ ରମାର
ଆଦର କେମନ, ଜାମାଇଟୀର ରୂପ-ଶ୍ରଣେର ପ୍ରଶଂସା, ଛେଲେ ହ'ଟୀର ପଡ଼ାଶୋନାରୁ
କତ ମନ—ଖୋକନେର ବୁଝିର ତାରିଫ, ଆମାର ଏଥାନେ କି ରକମ
ଲାଗଛେ—ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏହି ସବ ନାନା କଥାର ମଧ୍ୟେ ଏକ ସମୟ ତିନି ଚମ୍କେ ଉଠେ ବଲ୍ଲେନ—
ହଁ ଗା ! ଏ କି ! କପାଳେ ସିଂହର ଦାଓ ନି କେନ ? ସିଂଖିଟା ସାଦା ଫ୍ୟାକ୍
ଫ୍ୟାକ୍ କରଛେ ସେ ! ଛି : ଛି : ! ଆଜକାଳକାର ମେ଱େଦେର କି ସେ ବୁଝି

ରାତରେ ଫୁଲ

ହୁଣେଛେ । ଆନ ତୋ ରମା, ସିଂହର-କୌଟୋଟା.....ଯା ସା, ହା କ'ରେ ଦେଖିଛି କି ?

ଆମାର ବୁକ୍ଟା ହୁର ହୁର କ'ରେ ଉଠିଲ ।

ହାଁ ! ସିଂହର ପରତେ ଆମାର କତ ସାଧ ଛିଲ ! ସେଇ ହୋଟିବେଳା ଥେକେଇ, କିନ୍ତୁ କେନ ସେ ପରି ନି ! ପରତେ କି ଦୋଷ ଛିଲ ? କିଛି ନା—ତବୁ କି ସେ ଏକ ସଂକାର ମଜ୍ଜାଗତ ହ'ରେ ରହେଛେ, କେ ହାସବେ, କେ କି ମନେ କରବେ—ଏହି କ'ରେଇ ଏତଦିନ କେଟେ ଗେଲ, ଉନିଷ ତୋ ମୁଖ କୁଟେ ବଲେନ କି ଏକବାରও । ଭାଗ୍ୟ ଆଇବୁଡ଼େ ବେଳାକାର ‘ନୋହା’ ଗାଢା ହାତେ ଆଛେ !

ରମା ଅବିଲମ୍ବେ ସିଂହର-କୌଟୋଟା ମା'ର ହାତେ ଦିଯେ ମୁଖ ଟିପେ ହାସତେ ହାସତେ ବଲିଲେ—ଏ ସେ ତୋମାର ଅନ୍ତାର ମା ! କେଉ ଯଦି ଏ ସବ ପଛକ ନା କରେ—ମେମସାଯେବ ବନତେ ଘାଁ.....

—ରେଖେ ଦେ ତୋର ମେମସାଯେବ !

ରମାର ମା ଆମାର ସିଂଧିତେ ସିଂହର ପରିଯେ କପାଳେ ଏକଟା କୋଟା ଦିଯେ ଚିବୁକ ଧ'ରେ ବଲିଲେନ—ଦେଖ ତୋ କେମନ ଶୁନ୍ଦର ଦେଖାଚେ ଏଥନ ? ଏହୋନ୍ତି ମାନୁଷ, ସିଂହର ନା ହ'ଲେ କି ମାନାଯ ? ଆର ଓତେ ସ୍ଵାମୀର ଅକଳ୍ୟାନ କରା ହୁଏ ସେ ! ସରେ ଶାଙ୍କୁଡ଼ୀ-ନନ୍ଦ କେଉ ନେଇ, ତାହି.....

କି ସେ ବଲିବ ତାକେ, ଭେବେ ପେଲୁମ ନା । ବିଶୁର ମା ଆମାକେ ନିତେ ଏସେ ଦେଖି ଫ୍ୟାଲ୍ ଫ୍ୟାଲ୍ କ'ରେ ଆମାର ମୁଖପାନେ ଚେଷେ ଆଛେ !—ମା ଗୋ ! କି ଲଜ୍ଜା ! କିନ୍ତୁ ଏହି ଲଜ୍ଜାର ଦାରୁଣ ଅସ୍ତିତ୍ବ ମଧ୍ୟେ କିମ୍ବେ ଏକଟା ଅଭିନବ ମଧୁର ଅନୁଭୂତି ଆମାର ବିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିତ୍ରକେ ରାଙ୍ଗିଯେ ତୁଲେଛେ ଓହ ସିଂହର ରାଗେର ମତୋ ।

ରାତର ଫୁଲ

ଏ କି ! ଅଁ—ଏ କି ଗୋ ?

ବାଡ଼ୀ ଏସେ ଡ୍ରେସିଂ ଟେବିଲେର କାହେ ଦୀଢ଼ାତେହେ ଆମାର ଛାଯା
ପଡ଼ଳ ସାମନେର ଆସନାୟ । ଏ ଅପରିପ ଶ୍ରୀ-ମୂର୍ତ୍ତି ଆମାର ଏତଦିନ
କୋଥାଯି ଲୁକାନୋ ଛିଲ ?

ମୁଖ୍ୟ-ବିଶ୍ୱରେ ଆମି ଆରମ୍ଭୀର ମଧ୍ୟେ ନିଜେକେ ଘୁରିଯେ ଫିରିଯେ ବାର
ବାର ଦେଖିଲୁମ, ଦେଖେ ସେବ ଆଶ ମିଟିଛିଲ ନା; ସେଇ ସମସ୍ତ ଉନି
ଏସେ ଉପହିତ । ଆମାର ମୁଖେର ପାନେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ତେହେ ଉନି ସେବ
ଚମକେ ଗେଲେନ—ଏ ଆବାର କି ?

କଥାଟା ଏମନ ଭାବେ ବଲ୍ଲେନ ସେ, ଆମାକେ ମୁଖ ଫିରିଯେ ନିତେ
ହ'ଲ । କାହେ ଏସେ ଟେବିଲେ ଠେସ୍ ଦିଯେ ଆବାର ଜିଜାସା କରଲେନ—
ଆଜ କାଲୀବାଡ଼ୀ ଗିଯେଛିଲେ ନା କି ? ନା ? ତବେ ସେ.....

ଓ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେସ୍ଟା ତୀରେର ମତୋ ଆମାର ବୁକେ ଏସେ ଲାଗଲ,
ମାଟିର ଦିକେ ଚୋଥ କ'ରେ ମୁହଁକମ୍ପିତ ସ୍ଵରେ ବଲ୍ଲୁମ—ରମାଦେର ବାଡ଼ୀତେ
ଗେହଲୁମ, ତାଇ—

—ମେ ଆବାର କେ ?

—ଓହି ସେ ଓଧାରେ ନୌଲ ବାଂଲୋଥାନାୟ ଥାକେ—ଉକ୍କୀଲେର ମେଯେ,
ବାର କଥା ତୋମାକେ କାଲ.....

—ଓ !

ପାଶେର ସୋଫାଥାନାୟ ଆଧ-ଶୋଓରୀ ଭାବେ ବ'ସେ ଉନି କମାଲେ
କପାଲେର ଧାମ ମୁହଁତେ ଲାଗଲେନ । ଓ ଭାବ ଦେଖେ ସ୍ପଷ୍ଟତା ବୋକା
ପେନ—ଆମାର ଏ ଆୟୁଷ୍ମତୀର ସୌଭାଗ୍ୟ-ଚିଙ୍ଗ ଓ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ନି ।
ଲଙ୍ଘାୟ, ଅଭିମାନେ ମରମେ ମ'ରେ ଗିଯେ ଆମି ବ'ଳେ ଫେଲ୍ଲୁମ—

রাতের ফুল

মামাৰ মা-ই তো আমাকে সিঁহুৱ পৱিয়ে দিলেন, বাৱণ কৱতে
পারলুম না—

—তা'তে কি হয়েছে ? বেশ তো !

কথাটাৱ সঙ্গে একটা কল্পমান গভীৱ দীৰ্ঘনিঃখাসেৱ শব্দ প্ৰেৱে
আমি চকিত হ'য়ে দেখলুম—ওঁৱ মুখখানা বিবৰ্ণ হ'য়ে গেছে, মনে
একটা আঘাত লেগেছে নিশ্চয়। কিন্তু আমাৰ কি দোষ ?

ইচ্ছে হ'ল তখুনি, ওঁৱ সামনেই সিঁহুৱটুকু সব মুছে নিশ্চিন্ত
ক'রে ফেলি—হাত উঠল না। মনেৱ ব্যথা মনে চেপে আস্তে
আস্তে চ'লে যাচ্ছিলুম.....উনি ডেকে বল্লেন—শোন !

ফিরে এসে জিজ্ঞাসা কৱলুম—কি বলছ ?

—বলছি, কোথায় যাচ্ছ ? তোমাৰ কোন কাজ আছে না কি ?

—না, আমাৰ আৱ কাজ কি ? অমনি.....

—তা' হ'লে চল না, আজ সিনেমা দেখে আসি। অবশ্য হিন্দী
'ফিল', হিন্দী তো বুবি জান, না ?

—হ্যা, কাশীতে যে স্কুলে পড়তুম, তাতে হিন্দীই তো ছিল
আমাদেৱ—

—ঠিক ঠিক ! তা' হ'লে তুমি তো সবই বুৰতে পারবে, আমি ও
যতদূৰ পাৱি.....কি জানি, কিছু ভাল লাগছে না বেন, একটু
অগ্রমনক্ষ হ'লে হয়তো.....

ইচ্ছে ছিল না আজ কোনখানে যেতে, কিন্তু ওঁৱ মুখ দেখে 'না'
বল্লতে পারলুম না। ওঁৱ এ অশাস্ত্ৰি মূল কাৱণ তো আমিই—
আমাকে নিবেই তো ওঁৱ যত জালা !

ରାତରେ ଫୁଲ

* * * *

ଛବି ଶେଷ ହବାର ଆଗେଇ ଚ'ଳେ ଆସା ହଲ୍, କବୁ ଫିରିତେ ବାରୋଡ଼ା ବେଜେ ଗେଲ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ସଟନା ପ୍ରାୟ ଭୁଲେଇ ଗିରେଛିଲୁମ, ତଥନ ଛାଇବିତ୍ରେ ଶୁରୁଣୀରୁ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଳିଇ ମନେର ମଧ୍ୟେ ମୂର୍ଖ ହରେ ଉଠିଛିଲ । ସେଇ ସବ କଥା ଭାବରେ ଭାବରେ କାପଡ଼ ହେଡ଼େ ଶୋବାର ସବେ ଏସେ ଦେଖି, ଉନି ଆଶୋର ଦିକେ ଚେରେ ବୁକେର ଉପର ହୁଟି ହାତ ରେଖେ ଶୁଦ୍ଧ ହରେ ଦୀଙ୍ଗିରେ ଆହେନ...

ଅମନ କ'ରେ କି ଭାବହେନ ? ଆବାର କି ? ସେଇ ଲିଲି ? ସେ କି ଆର ଭୋଲବାର ? ଏତଦୂରେ—ହାଜାର ମାଇଲ ଭକ୍ତାତେ ଏମେହି ଲିଲିର ଚିତ୍ତା, ଲିଲିର ମୋହ—ନା ନା—ଭାଲବାସା—ଓକେ ମର୍ଯ୍ୟାପିତ୍ତ କରିଛେ, ତବେ ଆର କେନ ? କେନ ଆର ବୃଥା କଷ୍ଟ ପାଉନା — କଷ୍ଟ ଦେଉନା ?

ବାନ୍ଧବିକ—ଓର ମୁଖ-ଚୋଥେର କାତର ଉନ୍ନା ଭାବ ଦେଖେ ଆମାର ଏତ କଷ୍ଟ ହଲ ! ଏତଦିନ ନିଜେର ହଃଖକେଇ ବଡ଼ ମନେ କରେଛି, ସ୍ଵାର୍ଥପରେର ମତୋ, ଆର ଏକଟା ମାନୁଷ ସେ କି ମନୋକଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଛେ ତା' ଚେଯେବେ ଦେଖି ନି ତୋ !

ବ୍ୟଥିତ ହରେ ବଲଲୁମ—ରାତ ହଲ ସେ—ଶୋବେ ନା ? କାପଡ଼-ଚୋପଡ଼ ହେଡ଼େ.....

—ତୁମି ଶୋଇ ଗେ, ଆମି ଏକଟୁ ପରେ.....ଏକଥାନା ଚିଠି ଲିଖେ.....

—ଏଥନ ? ଏତ ରାତେ ? .

—ହ୍ୟା, ଦିନେର ବେଳା ମନେଇ ଛିଲ ନା, ବଡ ଜକୁରୀ ଚିଠି ।

ହଁ ! ଜକୁରୀଇ ବଟେ ! ଭୌଷଣ ଦରକାରୀ ! ନଇଲେ ଏହି ରାତ ହପୁରେ...

রাতের ফুল

এ দরকার এতদিন হয় নি বে এই আশ্চর্য ! আর হ'লেও—আমি
কি দেখতে গেছি ?

আমার বিগলিত চিন্তা নিম্নে কঠিন হ'য়ে উঠল—আবার নৃতন
ক'রে একটা আঘাত পেয়ে.....

আর দ্বিক্ষিণ না ক'রে শুয়ে পড়লুম। যুম এল না—কতঙ্গু, তবু
গোয়েন্দাগিরি করতে প্রয়োজন হ'ল না।

সকাল বেলা উনি তখন ঘুমচ্ছেন, কি একটা কাজে ড্রিং-রুমে
গিয়ে টেবিলের উপর প্যাডের কাগজ ক'থানা ছেঁড়া প'ড়ে রয়েছে,
একে ইংরাজীতে লেখা, তায় কুটি কুটি করা...বোৰবাৰ উপায় নেই,
তবে হস্তাক্ষর বে ওঁ'র সেটা ঠিক ।

টেবিলের নীচে একথানা থাম হ'টুকড়া ক'রে ফেলা হয়েছে,
তুলে দেখলুম তাতে জ্যোতিষবাবুর নাম ও ঠিকানা।

তা' হ'লে আমি কি ভুল বুঝেছি ? কিন্তু...বজুকে চিঠি লেখা,
তাতে এত ছেঁড়াছিঁড়ি করবার কি ছিল ? ষাই হোক.....

ওঁ'র অস্থিরতা বে দিনের দিন বৃদ্ধি পাচ্ছে, তা' বেশ বুৰাতে
পাচ্ছি, ও দিকে কলকাতায় বাবাৰ নাম কৱলেই চ'টে যান, এৱ
মধ্যে একটা রহস্য আছে। নিশ্চয় ! কিন্তু—ধাক্ গে, আর কিছু
জানতে চাই নে, ষা' জেনেছি তাই ষথেষ্ট ! একটুখানি বাপসা
ধাক, নইলে বুক ফেটে ম'রে ষাব বে !

ভাগ্যে এ সময় রমাকে, খোকনকে পেয়েছিলুম। সৱলা আনন্দ

ରାତରେ ଫୁଲ

ପ୍ରତିମା ରମା, ହଁଥ ତାର କାହେ ସେବତେ ପାରେ ନା, ସକଳକେହି ମେ
ନିଜେର ମତ ଶୁଦ୍ଧୀ ମନେ କରେ ।

ଭଗବାନ୍ ତାର ଶୁଦ୍ଧ-ସୌଭାଗ୍ୟ ଅକ୍ଷୟ କରନ ! ହ'ଦିନେର ଆଲାପେହି
ଓ ସେବ ଆମାର କତ ଆପନାର ହ'ସେ ଗେଛେ ।

ଆର ନନ୍ଦନେର ପାରିଜାତ ଖୋକନ ! ଓକେ ବୁକେ ନିଲେ ଆମି ସବ
ଭୁଲେ ଥାଇ, ବୁଝୁକୁ ହୃଦୟ ଆମାର ସାରାକ୍ଷଣି ବ୍ୟାକୁଲ—ଉମ୍ମୁଖ ହ'ସେ
ଥାକେ ଓର ଏତୁକୁ ଅମୃତ-ସ୍ପର୍ଶ ପାବାର ଜତେ ।

ରମା ତା' ବୋବେ, ତାଇ ଆମି ସେତେ ନା ପାରଲେ ଛେଲେକେ ନିଯେ
ମେ ନିଜେହି ଆସେ, କିଞ୍ଚି ଛୋଡ଼ା-ଚାକରଟାର କୋଲେ ପାଠିଯେ ଦେଇ ।
ଆମାର ଏ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟେର ଜୀବନେ ଏଥନ ମେ-ଇ ସାଜ୍ଜନା ।

ମନ୍ଦିରରେ ଖୋକନକେ ନିଯେ ବାଗାନେ ବେଡ଼ାଛିଲୁମ । ହ'ଧାରେ ଝଂ
ବେ-ଝଂରେର ଫୁଲେର ଗାଛ । ଛେଲେ ସେ ଫୁଲ ଦେଖେ, ତାତେହି ଝୁଁକେ ପଡ଼େ,
'ହୁ: ହୁ:' କରେ, କୋଲେ ଧ'ରେ ରାଖା ଦାଇ । ତାର ଛୋଟ ହ'ଟି ହାତେ
ଯତ ଫୁଲ ଧରେ ତା' ଦିଯେ ହ'କାନେ ହ'ଟି ଚାପା ଫୁଲ ଗୁଁଜେ ଆଦର
କରଛି, ପାଇସର ଶକେ ଫିରେ ଦେଖି ଉନି !

ଆମାର କାହେ ଏଗିଯେ ଏମେ ଉନି ହାସତେ ହାସତେ ବଲାନେ—ବା
ରେ ! ଆଜ ସେ ଗଣେଶ-ଜନନୀ ରୂପ ! ଭାରି ଶୁନ୍ଦର ଦେଖାଚେ ତୋ !
କୋଥାଯି ପେଲେ ଏକେ ?

—ଏହି ତୋ ରମାର ଛେଲେ, କୁ'ଦିନେହି ଏମନ ନେଇଟୋ ହ'ସେ ଗେଛେ
ଆମାର ।

—ଶୁନ୍ଦର ଛେଲେଟି ତୋ !

ରାତରେ ଫୁଲ

ଖୋକନେର ଗାଳ ହ'ଟି ଆଦର କ'ରେ ଟିପେ ଉନି ଶିତହାଣ୍ଡେ ଆବାର
ବଲ୍ଲଙେନ—ବେଶ ଛେଲେଟି, ନା ?

ଆମାର ବୁକେର ସ୍ପଳନ ସେଇ ଥେମେ ଏହି ।

କତକ୍ଷଣ ନିଶ୍ଚଳ ନିର୍ବାକ୍ ଥେକେ ଆମି ସଥନ ମୁଖ ତୁଳନ୍ମ, ତଥନ
ଉନି ଚ'ଲେ ଗେଛେନ । ଓ ମନେ କି ହ'ଚ୍ଛିଲ.....ଭଗବାନ ଜାନେନ !

ରାତ୍ରେ ଉନି ସଥନ ବଲ୍ଲଙେନ—ମୁସୌରୀତେ ବାଡ଼ୀ ନେଓସା ହ'ଯେ ଗେଛେ,
ତିନ ଦିନ ଥାକଲେଓ ତିନ ମାସେର ଭାଡ଼ା ଲାଗବେ, କାଜେଇ ଏଥନ
ନା ଗେଲେ.....

ତଥନ ବୁକେର ମାରଖାନଟାର ଆମାର ହାତୁଡ଼ୀର ଘା ପଡ଼ଲେଓ ଆଶ୍ର୍ୟ
ହ'ତୁମ ନା । ଏ ତୋ ଧରା କଥା !

ଏ ଶୁଖୁଟୁକୁଓ ସହିବେ କେନ ?

ହାୟ ରେ ବିଧାତା !

—

ବିଶ୍ୱର ମା'ର କଥା

ପୁରୁଷ ମାନୁଷେର ଆବାର ଭାଲବାସା, ଲୋକେ ଘା' ବଲେ ତା' ମିଥ୍ୟେ
ନୟ ।

ଓ ଜାତଟାକେ ବିଶେଷ କରଲେଇ ଠକ୍କତେ ହୟ । କି ପଣ୍ଡିତ, କି
ମୁଖ୍ୟ, କି ଗରୀବ, କି ବଡ଼ଲୋକ—ସବ ଏକ ଧାତେ ଗଡ଼ା !

ଏହି ଆମାଦେର ବାବୁର ଦେଖ ନା—ପ୍ରଥମ, ସଥନ ଏ ବାଡ଼ୀତେ ଆମି
ଆସି, ଆମିହି କି ଜାନତୁମ ଛାଇ ଭିତରେର କଥା ? ପରେ ଶୁନଲୁମ

ରାତରେ ଫୁଲ

ବେଳାରୀ ଶକ୍ତରେର ମୁଖେ, ଓ ଛୋଡ଼ା ବାବୁର ନାଡ଼ୀ-ନକ୍ଷତ୍ର ସବ ଜାନେ ।
ଭାରି ଚାଲାକ୍ କିନ୍ତୁ—ଓର ପେଟ ଧେକେ କଥା ବାର କରା.....

ହଁ, କି ବଲଛିଲୁମ ? ତଥନ ଏହି ବୁଦ୍ଧିଗୀର କି ଆଦର, କି
ସୋହାଗ, କି ରାମ-ରାଜସି ! ଦେଖେ ମନେ ହ'ତ, ଓ ଯେଣ ମାଟି ଦିରେ
ହେଠେ ଗେଲେ ବାବୁର ବୁକେ ବ୍ୟଥା ଲାଗେ ! ଏମନି ଭାବ, ତାରପର ସେଇ
ଆର ଏକଟୀ ଜୂଟିଲ, ବ୍ୟମ୍ ।

ଆରେ, ଏ ତୋ ଜାନା କଥା, ଯେ ଦିନ ଡ୍ରାଇଭାରେର ମୁଖେ ଶୁନିଲୁମ,
ବାବୁ କୋନ୍ ବାରିଷ୍ଟାରେର ମେଘେକେ ନିଯେ ବାଯଙ୍କୋପେ ଗେଛେ, ସେ ମେଘେ
ଆବାର ଶୁନ୍ଦରୀ, ତଥନି ତୋ ବୁଝେଛି ଆମାଦେର ବୁଦ୍ଧିଗୀର କପାଳ
ଭେଙ୍ଗେଛେ । କିନ୍ତୁ ବୋକା ମେଘେ ଯେ କିଛୁତେ ବୋବେ ନା, ଭାବେ—ବାବୁ
ବୁଝି ତାର ଆଁଚଲେର ଗିଁଟେଇ ବୀଧା ଆଛେ ! ହଁଁ ! ତା କି ଆର
ଥାକେ ରେ ପାଗଳ ! ଲୋକେ ବିଯେ-କରା ଇଣ୍ଡିରୀକେଇ ଭାରି କେମ୍ବାର
କରେ—ଏ ତୋ ହ'ଲ ଗେ.....

ଏ ତୋ ବଲିଲୁମ — ଓ ଜାନ୍ତିକେ ବିଶେଷ କରାଇ ଭୁଲ । ତାରପର
ତୋର ଅତ ନୌଚୁ, ଅତ ନରମ ହ'ୟେ ଥାକା କେନ ରେ ବାପୁ ? ଓରା ସେ
'ନାହିଁ' ପେଲେ ମାଥାଯି ଚ'ଡେ ବସେ ! ଏକଟୁ ଶାସନ ଚାହି ।

କେନ ବିଶୁର ବାପଙ୍କ ଡୋ ଛିଲ — ଏମନେ 'ତେରିମେରି' କରଲେ କି
ହୁବୁ, ଏକଟୁ କିଛୁ ଦୋଷ କ'ରେ ଫେଲିଲେ ମିଳେ ନବମୀର ଉଚ୍ଛୁଗ୍ରୁ କରା
ପାଠାର ମତୋ ଏକେବାରେ ଭରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କ'ରେ କାପତ !

ସେଇ ସେ...ଏଥିଲେ ମନେ ପଡ଼େ, ସେବାର...ବିଶୁ ତଥନ ପେଟେ, ଛିଦ୍ରେ
ମଞ୍ଜଲେର ବିଧିବା ଭାବର ବୌଟାର ସଙ୍ଗେ ପୁକୁର ସାଟେ କି ଫଣ୍ଡି-ନଟି
କରାଇଲ—ଦେଖେ କି ଶାନ୍ତିହ ନା ଦିଲୁମ, ଗୋଟା ହ'ଦିନ ସେତେ ଦିଇ ନି,

ରାତରେ ଫୁଲ

ସରେ ଚୁକ୍ତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ...ମିସେକେ ଗୁଡ଼ ମାରତେ ବାକି ରେଖେଛିଲୁମ...ତାହି
ବ'ଳେ ଶୋଭାମୀର ଉପର ଆମାର ଭତ୍ତି-ଛେଦୀ କି କିଛୁ କମ ଛିଲ ଗା ?

ବୁଦ୍ଧିଗୀ ସଦି ଆମାଦେଇ ଏକଟୁ ଶକ୍ତ ହ'ତ ତା' ହ'ଲେ ଆଜ କି
ଏ ଦଶା ସଟେ ? କେନ ବାପୁ ? ଲୋକେ ସେ...ତା' ତାର ଜଣେଓ ତୋ
ମାଗ-ଛେଲେ—ସବ ଛେଡେ, ଭିଟେ-ମାଟି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଦିଯେ କି ନା କରଇଛେ ?
ଏ ତୋ ଆର ତା' ନୟ ! ବ୍ରାଜଗ କଟେ, କୁମାରୀ...ଆବାଗୀ ମା-ମାଗୀ ହାତେ
ହାତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଯେ ଗେଛେ ମରଣ କାଳେ—ତାର ଏହି ଖୋରାର କରା ?

ଓକେ ଭ୍ୟାଗ କରଲେ ଓ ଏଥିମ ଦୀଢ଼ାଯ କୋଥା ବଳ ଦେଖି ? ତେମନ
ଚାଲାକ-ଚତୁର ହ'ଲେ ସବ-ବାଡୀ ସବ ହାତେର ମୁଠୋର କ'ରେ ନିତ ଏହିନ,
ତା' ତୋ ନୟ । ଓ ମେରେ ନିଜେର ଶୁମ୍ଭୋର ନିର୍ମଳ ! ମୁଖ ଫୁଟେ
ଏକଟା କଥା ବଲିବେ ନା, କାନ୍ଦବେ, ତାଓ ଲୁକିଯେ !

ଏମନି ଧାରା ଶୁମ୍ଭରେ ଶୁମ୍ଭରେ ତୋ ଦେହଟା ପାତ ହ'ସେ ଗେଲ ଓର,
ଓ କି ଆର ସାରବେ ? ରାମଃ ।

ଡାଙ୍ଗାର ଡାକୋ, ଆର 'ଚେଣେ'ଇ ଆମୋ, ମନେର ଶୁଥିଇ ହ'ଲ
ଆସଲ...ଏଥିମେ ବାବୁ ସଦି ନିଜେ ଏକଟୁକୁ ସମ୍ଭ-ଆଭି କରେ.....ତାହି
ବା କହି ? କେମନ ବାହିରେ ବାହିରେ ସୋରେ, କଥିମେ ଶିକାର, କଥିମେ
କିଛୁ । ଦେରାଦୁନେ ଏତଟା ଛିଲ ନା ତୋ, ବୁଦ୍ଧିଗୀଓ ସେଥାନେ ଛିଲ
ଭାଲ, ଏ ପାହାଡ଼େ ଏସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକଟା ଦିନଓ ଫାଁକ୍ ଯାଛେ ନା, ବୁକେ
ବ୍ୟଥା ତୋ ଆଛେଇ, ତାର ଉପର ଆବାର ନିତି ନତୁନ ଉପସଂଗ,
ବକି ପୋରାତେ ହୟ ସବ ଆମାକେଇ, ବାବୁ ତୋ ଡାଙ୍ଗାର ଦେଖିଯେ, ଗୁଡ଼
ଆନିରେଇ ଥାଲାମ ।

ଆର ତାର ନିଜେରେ ମାଥାର ଠିକ୍ ନେଇ, କରେ କି ? ସତି,

ରାତରେ ଫୁଲ

ଆମାର ବାପୁ କରେ, ସେ ରକମ ବାଡ଼ାବାଡ଼ି କରଛେ ଆଜକାଳ,
ରାତେ ଘୁମ ନେଇ, ଦିନେ ଆରାମ ନେଇ, ସମୟେ ନାଗ୍ନୀ-ଥାଗ୍ନୀ ନେଇ,
ଟୋ-ଟୋ କ'ରେ ବେଡ଼ାଛେ, କୋଥାର ଯାଇ, କି କରେ, କେ ଜାନେ ? କେଉଁ
ଆଲାପୀ-ସାଲାପୀଓ ତୋ ନେଇ ଏଥାନେ ।

ଆବାର ବାଡ଼ୀତେ ଥାକଲେଇ କି ସ୍ଵଭବ ଆଛେ ଛାଇ, ଏକଟା ନା
ଏକଟା ଛୁଟୋ ଧ'ରେ ଥିଟି-ମିଟି...ଜାଲାତନ ଆର କି !

ଏମନ ଥିଟି-ଥିଟେ ମେଜାଜ ଆଗେ ତୋ କହି ଦେଖି ନି ! ହ'ରେ ପଡ଼େଛେ
ଗୋ ! ଭାବନା-ଚିନ୍ତେସ୍ଥ ମାନୁଷକେ କି ନା କରେ, ସବାଇ ସବ ସହ କରତେ
ପାରେ କି ?

ମେହି ମୁଖପୋଡ଼ା ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାର ସାହେବ ନା କି ବ'ଲେ ଦିଯେଛେ—ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାର
କଣ୍ଠିତେ ବିଦେଯ କ'ରେ ନା ଏଲେ ହବେ ନା । ଐ ଶକ୍ତରେଇ ବଲେ ବାପୁ,
ସତ୍ୟ-ମିଥ୍ୟେ ଭଗବାନ ଜାନେନ ! କିନ୍ତୁ ତାଇ କି ପାରେ ମାନୁଷ ? ହଁ
ଗା, ଏକଟା ବନେର ପାଥୀ ପୁଷ୍ପଙ୍ଗେ କତ ମାଯା ପ'ଡ଼େ ଯାଇ, ଆର
ଏହିନ ଏକତର ଥେକେ, ଏତ ଭାଲବେସେ, ଶେଷେ କି ନା ଏକେବାରେ
ବିସଜ୍ଜନ ! ଆହା ! ଭାରି ମାଯା ହୟ ଓକେ ଦେଖେ—ଅମନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ପିରତିମେଟୀ !

ବାବୁର ଶବ୍ଦୀରେଓ ତୋ ଦୱାମାଯାର କମ୍ଭି ଦେଖି ନେ, ଚାକର-ବାକର
ସକଳକେଇ କି ରକମ ସବୁ...ତବେ ଆମାର ମନେ ହୟ, ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାର ଅନୁଷ୍ଠେ
ଅନୁଷ୍ଠେଇ ଉନି ଆରୋ ତିତି-ବିରିତି ହ'ରେ ପଡ଼େଛେ । ତାଓ ବଲି ବାପୁ,
ଏହ ଉଚାଙ୍ଗ ବସ, କୁଞ୍ଜିର ସମର, ଏଥନ ଓ ରକମ ସ୍ୟାନ୍-ସ୍ୟାନ୍, ପ୍ୟାନ୍-ପ୍ୟାନ୍
ଭାଲ ଲାଗେ କି ? ତାଇ କି ଏକ-ଆଧ ଦିନ ? ମା—ମା ! ନିଭି
ଲେଗେ ଆହେ, ଆମାଦେଇ ଜାଲାତନ ଧ'ରେ ଯାଇ ।

রাতের ফুল

জবে রোগ তো আর মাঝে নিজের ইচ্ছে করে না, অমন
অস্তির হ'লে চলবে কেন? বিধাতা কপালে ষা' লিখেছেন...

হঁয়া, বাবু আবার মদ ধরেছেন। আগেকার মতো ছিটে-কেঁটা
নম—গেলাস-গেলাস! ওরা বলাবলি করে, তা' আমি বিশ্বে করি
নি, কিন্তু এই পরশু না ভরণ সেই রাত দুপুরে মদ খেয়ে এসে
কি কাণ্ড না করলে, ইস! এক্ষিন আর যাই হোক—বউরাণীর
মুখের উপর একটা উচু কথা বলতে আমরা শুনি নি—সে দিন
একেবারে ষাঞ্জে-তাই—বেশ করছি, খুব করছি। তোমার কি?
আমাকে ভাল-মন বলবার তুমি কে গো? কোথেকে উড়ে এসে
জুড়ে বসেছেন—

এ সব কি কথা! বউরাণী বেচারী শেষ কালে পারে ধ'রে
চোখের জলে ভাসতে ভাসতে বললে— তোমার ষা' খুশী তাই
ক'রো, যাতে তুমি সুখী হও, কিন্তু এমন ক'রে নিজের সর্বনাশ
ক'রো না গো! তোমার হ'টী পারে পড়ি!

তখন বাবু পাগলের মতো হা-হা ক'রে হেসে উঠলেন, বললেন—
আমি সুখী হব? সে পথ তুমি রেখেছ না কি?

বউরাণীর মুখ একেবারে সাদা হ'য়ে গেল। বাবুর পা ছেড়ে
দিয়ে সেই মে বিছানায় গিয়ে পড়লো আর পাশ ফেরবার পর্যন্ত
শক্তি রইল না। বুকের বেদনায় সারারাত ছট্টফটানি, কাকেই
বা বলি? বাবু তো বেহেশ, শঙ্কুরে 'মাথায় বরফ দিয়ে সেই মে
সূম পাড়িয়ে গেল, আর সাড়া-শব্দটা নেই।

মন্তে এক ছাই কেলতে ভাঙা কুলো আমিই আছি! চৌপাশ

ରାତରେ ଫୁଲ

ରାତ ଠାସ ଜେଗେ !—କଥନୋ ମାଲିସ, କଥନୋ ସେଂକ, ଓ ତୋ କେନ୍ଦେଇ
ଆକୁଳ, ବଲେ—ଆର କିଛୁ କ'ରୋ ନା ବିଶୁର ମା ! ଆମାକେ ଭରି
ଥାନେକ ଆଫିମ ଏମେ ଦାଣ ଶୁଧୁ, ସତ ଟାକା ଲାଗେ...ସକଳ ଜାଲାର
ଶାନ୍ତି ହ'ରେ ଘାର୍କ, ଉନିଷ ବାଁଚୁନ, ଆମିଷ ବାଁଚି !

ଆହା ଗୋ ! ବେଚାରୀର କି କଷ୍ଟ ଦେଖ ଦେଖି ! ଆଉହତ୍ୟ କି
ମାନୁଷ ସାଧେ କରତେ ଚାଯ ? ନେହାଂ ଆର ସହିତେ ପାରେ ନା ବ'ଲେଇ
ତୋ ! ମେହି ଥେକେ ଏମନ ଭୟ ଧ'ରେ ଗେଛେ ଆମାର — ଆଜ ସେଇ
ଆମାକେ ଏ କଥା ବଲିଲେ, କାଳ ସଦି ପ୍ରସାର ଲୋଭ ଦେଖିଲେ ଆର
କାଉକେ ଦିଲେ ଆଫିମ ଆନିଲେ ଥାଯ...ଥାଯ...

ମା-ଗୋ ! କଥାଟା ମନେ କରନ୍ତେବେ ଗା ଶିଉରେ ଓଠେ ସେଇ ! ଶେରେ
ଆମାକେଇ ନିଯେ ଟାନା-ଛେଡା କରୁକ ଆର କି ! ଥାନା, ପୁଲିସ—ନା
ବାବା, ଝକ୍ମାରୀ କରେଛିଲୁମ, ବଡ଼ଲୋକେର ବାଢ଼ୀ କାଜ କରନ୍ତେ ଏସେ,
ଦୂର ! ଦୂର ! ଏବାର କଳକେତାଯ ଗିଯେଇ ଏ ଚାକରି ଛେଡେ ଦେବ ।
ଏ ବିଦେଶ ବିଭୁଇତେ କି ଆର କରି, କାକେଇ ବା ବଲି ? ମନିବେରଇ
ସଥମ ହଁଶ ନେଇ, ଆର ଉଁରଇ ବା ଜୀବନେର ଠିକ କି ? ସେ ରଙ୍ଗମ
ବାଡାବାଡ଼ି କରଛେନ, ଶରୀର ଆର କଦିନ ଟିକବେ ? ଏବଇ ମଧ୍ୟ
ଚୋଥେର କୋଲ ବ'ସେ ଗେଛେ, ଅମନ ସେ କାଚା ସୋନାର ମତୋ ରଙ୍ଗ.....
କୋନ୍ ଦିନ ମାତାଳ ହ'ରେ ପାହାଡ଼େର ‘ଧାରେ’ ପ'ଡେ ଗେଲେଇ ତୋ
ଚିତ୍ତିର !

କେ ଜାନେ ବାପୁ ! କବେ କି ଏକଟା ବିତିକିଛି କାଣ ହ'ରେ
ପଡ଼େ, ସର୍ବଦାଇ ଭରେ କାଟା ହ'ରେ ଆଛି । ଏଇ ଚାଇତେ ବାବୁ ସଦି
ଏ ଛୁଟୀର ଏକଟା ଭାଲମତ ବ୍ୟବହା କ'ରେ ଦିଲେ ମେହି ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାରେର

ରାତର ଫୁଲ

ମେଘେକେଇ ସରେ ଆନେ, ତା' ହ'ଲେ ବୋଧ ହସ୍ତିଥାକ୍ ଗେ, କାଜ କି
ଆମାଦେଇ, କଥାଯି ବଲେ, ବଡ଼ ସରେର ବଡ କଥା ! ଶକୁରେ ଛୋଡ଼ାକେ
ତାହି ତୋ ବଲି, ଗରୀବେର ଛେଲେ ଗତର ଖାଟିୟେ ଖେତେ ଏସେହିସ, ତୋର
ଓସବ ଚଚାଯ ଥାକ୍ବାର ଦରକାର କି ରେ ବାପୁ ? ଆରେ ଆମାର ଯୁଧ
ଥେକେଓ କି ଏକଟୀ କଥା ବେରୋତୋ ? କଙ୍ଗଣୋ ନା, କେଟେ ଫେଲ୍ଲେଓ
ନା ! କିନ୍ତୁ କି କରି ବଲୋ ? ବଡ ଆପସୋସ ହସ୍ତ ଓହ ଆବାଗୀର
ଜଣେ । ଏହ ଯେ ସର-ଦୋର ଛେଡେ ମଗେର ମୁଲ୍ଲୁକେ ଏସେହି, ଓର
ମାୟାତେଇ ବନ୍ଦ ହ'ୟେ ନା ? କିନ୍ତୁ ଟେର ହସେହେ, ଆର ନୟ, ଏହ ହ'ଟା
କାନ ଧରୁଛି, ହରିର ଦୟାଯ ଏକବାର କଳକେତାର ଗିରେ ପଡ଼ିଲେ ହସ୍ତ !
ବଡ ଲୋକେର ଚାକରି ଆମାର ମାଥାଯ ଥାକ୍ !

ପବିତ୍ରର କଥା

ନାଃ, ଆର ତୋ ପାରା ଯାଏ ନା !

ଦିନ-ରାତ, ଅଟେ ପ୍ରହର, ମନେର ସଙ୍ଗେ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ-ଯୁଦ୍ଧ କ'ରେ ଏକେବାରେ ଝାଲ୍ପ
ହ'ୟେ ପଡ଼େଛି, ସମ୍ମତ ବୁକଥାନା ଆମାର କ୍ଷତ-ବିକ୍ଷତ ରଙ୍ଗାଳ୍ପ ହ'ୟେ
ପଡ଼େଛେ । ତବୁ ଏ ସଂଗ୍ରାମେର ଆର ବିରାମ ନେଇ ! ବିରାମ ନେଇ !

ଏତଦିନ ସହ କରେଛି, କିନ୍ତୁ ଆର ଶକ୍ତି ନେଇ, ଆର ପାଇଁଛି ନେ
ନିଜେକେ ସାମ୍ଲେ ରାଖିତେ, କୁନ୍କ ଉତ୍ୟକ୍ତ ଚିତ୍ତ ବିଜ୍ଞାହୀ ହ'ୟେ ଉଠିଛେ
ଦିନେ ଦିନେ, ବାନ୍ଧବିକ କି ବେ କରି !

ଏକ ଏକ ସମୟ ଭାବି—ଥାକ୍ ରଙ୍ଗନୀ, ଥାକ୍ ଲିଲି, ଜୀବନଟାକେ

ରାତେର ଫୁଲ

ଉଚ୍ଛ୍ଵାସତାର ଉଦ୍‌ବ୍ରାମ ଶ୍ରୋତେ ତାସିଯେ ଦିଯେ ଚ'ଲେ ଘାଇ ସେ ଦିକେ ନିଯେ
ଥାର । ତଥୁଣି ମନେ ପଡ଼େ ଲିଲିର ବିଦ୍ୟାର୍-କ୍ଷଣେର ଶିଶିର-ଭେଜା ପ୍ରଭାତ-
ପଞ୍ଚେର ମତୋ ଅଶ୍ରୁ-ମଜ୍ଜଳ ସେଇ ହୁଲର ମୁଖ୍ୟାନି, କି ତାର ମେ କାନ୍ତର
ମିନତି—ଆମାକେ ଭୁଲୋ ନା, ତୋମାର ନା ପେଲେ ଆମାର ଜୀବନଟାଇ
ବ୍ୟର୍ଥ ହେଁରେ ଥାବେ, ଜେନୋ—

ଆଃ ! ମେ କି ଭୋଲା ଥାର ? କତ ସବ୍ବ, .କତ ଚେଷ୍ଟାଇ ନା
କରଛି ତାକେ' ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭୁଲେ ଥାକବାର ଜଣେ—ପାରଛି କହି ? ତାର
ସ୍ଵଭବ ସେ ଆମାର ମନେ-ପ୍ରାଣେ, ଚିନ୍ତାର-ଧ୍ୟାନେ, ଶୟନେ-ସ୍ଵପନେ ଅହରହି
ଜେମେ ବର୍ଣ୍ଣିଛେ, ତାଇ ନା ଆଜ ଏହି ଦଶା !

ଲିଲିକେ ଏକଥାନା ଚିଠି ଲିଖେ ସେ ମନେର ଆବେଗ ଶାନ୍ତ କରବ,
ମେ ପଥର ବନ୍ଧ । ଜ୍ୟୋତିଷଦା'କେ ଚିଠି ଦିଲେ ତାର ଖବରଟା ଅନ୍ତଃ
ପାଞ୍ଚା ସେତେ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ସାହସ ହୟ ନା, ଆମାର ଏ ହରିଲଭା
ଷଦି ଧରା ପଢ଼େ ଥାର ! ଲିଲିର ପିତା ବଡ଼ ଶକ୍ତ ଲୋକ, ତାର କଥାର
ଅତୁକୁ ଖେଳାପ ହବାର ଜୋ ନେଇ, ଯା' ବଲେନ, ତାଇ କରେନ, କାଜେଇ...

ଆମାର ଏଥାନକାର ଅବସ୍ଥା ଠିକ ରାମଗିରି ପର୍ବତେ ନିର୍କାସିତ
ପ୍ରିୟା-ବିରହ-ବିଧୁର ଘନେର ମତୋ, ମେ ତବୁ ତାର ବିରହ-ବେଦନାର ମାଧ୍ୟମ୍ୟଟୁକୁ
ନିର୍କିବାଦେ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଅବକାଶ ପେଯେଛିଲ, ଆମାର ସେ ତାଓ
ନେଇ !—ଓହି ସେ ରଙ୍ଜନୀ...

ନିର୍କାସନେର ଆର ଏକ ମାସ ବାରୋ ଦିନ ବାକି । ଏଥିନ ଏକଟା
ଦିନ ସେଇ ଏକ ସୁଗ ବ'ଲେ ମନେ ହୟ, ଥାକ୍, କେଟେଇ ଥାବେ, ଏତ ଦିନ
କେଟେହେ ସଥିନୀ...

রাতের ফুল

কিন্তু তারপর ?

এই ‘তারপরে’র ভাবনাই তো আমাকে আরও পাগল ক’রে তুলেছে, অনিশ্চিত হ’লেও লিলিকে আমি পাব, এ আমার হিস্তি বিশ্বাস, কিন্তু রঞ্জনী—ওর মুখের পানে যে চোখ তুলে চাইতে পারি নে ! ও যখন সংশয়াকুল অভিষ্পন্নী দৃষ্টিতে আমার মুখপানে তাকিয়ে থাকে, তখন আমার বুকের রক্ত হিম হ’য়ে ষায় !

এতটুকু আদর পাবার জগতে রঞ্জনীর কি ব্যাকুলতা ! কিন্তু আদর করতে গেলেই কে যেন পিঠের উপর সপাং ক’রে চাবুক মারে !

তাই তো স’রে স’রে থাকি ডাক্তারের দোহাই দিয়ে।

আমার এ ছলনা সে বোঝে না, কিন্তু বুঝেও বুঝতে চাবুক না—কে জানে !

মনটা এমন খিঁচড়ে আছে যে, আজকাল রঞ্জনীকে অতর্কিতে কথায় কথায় আঘাত দিয়ে ফেলি, সে আঘাত ও বুক পেতে নেয় নৌরবে, ব্যথায় মুখ বিবর্ণ হ’য়ে ষায়, অভিমানে চোখ হ’টী ছলছলিয়ে ওঠে, তবু এতটুকু অনুষ্ঠোগ নেই—আশ্চর্য...

সে দিন মদের নেশায় বেহেশ হ’য়ে রঞ্জনীকে ষা’ না বল্বার, তাই বলেছিলুম না কি, তারই জগতে অনুত্থ হ’য়ে ক্ষমা চাইতে গেলুম, তখনো, একটী কাঢ় বাক্যও তার মুখ থেকে বা’র হ’ল না, শুধু—তুমি নিজের জীবনটাকে নিয়ে এ রুকম হেলা-ফেলা ক’রো না !—ব’লেই আমার হাতধানা নিজের মুখে চেপে কাঁদতে লাগল। এ তো হয়েছে মুক্ষিল ! রঞ্জনী ষদি সাধারণ মেরেদের মতো নিজের

রাতের ফুল

দাবী আনিয়ে বাগড়া করত — তা' হ'লে ওর ঘাসা কাটানো এত
কঠিন হ'য়ে উঠত না।

কিন্তু ওর এই ব্যথা-ভরা মুখ, মমতা-ভরা চোখের অঙ—
আমার অন্তরকে গলিয়ে দেয়...

রঞ্জনীর শরীর 'চেঞ্জ' এসে যেটুকু ভাল হয়েছিল — এখন তার
চেবে চের বেশী ধারাপ হ'য়ে গেছে, সে জন্মে দুঃখ করা আমার
পক্ষে...কি বল্ব ?—সে দিন শিকারে গিয়ে কতকগুলো পাথী শিকার
করেছিলুম, একটা পাথীর ঠিক বুকের মাঝখানটীতে গুলী লেগেছিল—
কি রুকম তার ধড়ফড়ানি !

আজ-কাল রঞ্জনী যখন বুকের যন্ত্রণায় ছটফট করে, তখন
সেই দৃশ্যই মনে প'ড়ে থাক, এও তো আমার এক শিকার ! ওঃ !

এখানকার হ'জন ভাল ডাক্তারকে দেখানো হ'ল, তাঁদের মতে
রঞ্জনীর রোগ আরোগ্যের আশা প্রাপ্ত হুরাশা—যতদিন ভোগ আছে,
তা' হ'মাসও হ'তে পারে, হ'বছৱও.....ঠিক ক'রে বলা থাক না।

কথাটা গোপন রেখেছি রঞ্জনীর কাছে, ও ব্যথা হিটিরিয়ারই
একটা উপসর্গ ব'লে সে বিশ্বাস করেছে কি না জানি নে, তবে
প্রতিবাদ করে নি, প্রতিবাদ সে কখনও করে না।

নির্বাসন—মুক্তি আসন্ন ! কি যে করব ? এখন পর্যন্ত আমার
কর্তব্যই স্থির করা হ'ল না—কবে আর হবে ?

আজ শেষ দিন। এই তিনি মাসের এক একটী দিন, এক

ରାତେର ଫୁଲ

ଏକଟି ମୁହଁର୍ତ୍ତ ହିସାବ କରା ଆମାର ଭୁଲ ହ'ତେ ପାରେ ନା । ମନେ
କରଲେ ଆଜିଇ ଆମି ଫିରିତେ ପାରି, କିନ୍ତୁ ... ଆଃ ! ଏ ‘କିନ୍ତୁ’କେ
ଠେକିରେ ରାଖି କେମନ କ'ରେ ?

ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଚିତ୍ତ, ବିଭାସ ମନ ନିଯେ ବସେଛିଲୁମ ଦୋତଳାର ବାରାନ୍ଦାର—
ସକାଳେ ଥୁବ ଥାନିକଟା ବୃକ୍ଷି ହ'ରେ ଗେଛେ, ଏଥିନ ପାହାଡ଼େ ପାହାଡ଼େ
ଆଲୋ-ଛାଇଯ ଲୁକୋଚୁରି ଖେଳା ଚଲଛେ, ଆମାର ମନେର ମତେଇ...

ବାରାନ୍ଦାର ଧାରେ କାଠେର ଟିବେ-ବସାନେ ଡାଲିଯା ଗାଛେ ଲାଲ,
ଗୋଲାପୀ ରଂଘେର ଡାଲିଯା ଫୁଲଗୁଲି ବୃକ୍ଷିର ଜଳେ ଭିଜେ ନତ ହ'ରେ
ପଡ଼େଛେ, ଅଭିମାନିନୀ ଶୁନ୍ଦରୀର ଅଶ୍ରୁ-ମଞ୍ଜଳ ଢଳ ଢଳ ମୁଖଥାନିର ମତୋ !
ଏମନି ଏକଥାନି ମୁଖ ଆମାର ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ବାର ବାର.....ହାଇ !
ମେ ମୁଖ ଆବାର ଦେଖିତେ ପାବ ଆମି, କବେ କତ ଦିନେ ? ମନ ବେ
ଆର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମାନେ ନା । ଲିଲି, ଆମାର ପ୍ରିୟତମା ଲିଲି । ତୋମାକେ
ଆମି ଆର କତଦିନେ...

ଠୁଣ୍ କ'ରେ କି ଏକଟୁ ଶବ୍ଦ ହ'ଲ, ଚୋଖ ଫିରିଯେ ଦେଖି ରଙ୍ଜନୀ—
ଥାନିକ ତକାତେ କାଠେର ଥାମେ ହେଲାନ ଦିଯେ ଦୀନ୍ତିରେ ଆଛେ, ଆପନ-
ଭୋଲା ଉଦ୍‌ବେଶ ଦୃଷ୍ଟି ତା'ର ଶୁଦ୍ଧ ଦିଗନ୍ତେ ନିବନ୍ଧ । ମୌନ ପାଣୁର ମୁଖଥାନି
କୁଷମଙ୍ଗର ଶ୍ରୀମାନ ଚାନ୍ଦେର ମତୋ ନିଷ୍ପତ୍ତି ।

ମେହି ଉଦ୍‌ବେଶିନୀ ଶୁଦ୍ଧ ନାରୀ-ମୁଣ୍ଡିର ପାନେ ଚେମେ ଆମାର ଉଦ୍‌ଭାସ
ଚିତ୍ତ କରଣ୍ୟ ଭ'ରେ ଗେଲ, ଡାକ୍ଲୁମ—ରଙ୍ଜନୀ ! ଏକଲାଟା ଓଖାନେ କେନ ?
ଏଦିକେ ଏସୋ, ଆମାର କାହେ ।

ରଙ୍ଜନୀ ଧୀରେ ଏସେ ଆମାର ପାଶେର କ୍ୟାମ୍ପ ଚେହାରଥାନୀୟ ବସଲ,
କୋମଳ କଠେ ବଲ୍ଲୁମ—ଏଥିନ ଶରୀରଟା ତୋମାର କେମନ ଲାଗଛେ ?

ରାତରେ ଫୁଲ

—ତାଙ୍କି !

ଆମି ଏକଟୁ ହେସେ ବଲ୍ଲୁମ—ତୋମାର ତୋ ଐ ଏକଇ ଅବାବ—‘ତାଙ୍କି’ !

—ଆର କି ବଲ୍ବ ! ତାଳ ହବାର ଷା’ର ଆଶା ନେଇ...

—କେ ବଲ୍ଲେ ? ତୋମାର ହସ୍ତେ କି ?—ଉର-ଟର କିଛୁ ନେଇ,
ତୁ ବୁକେର ବେଦନା—ଓ କିଛୁ ନୟ, ମାସକୁଳାର ·ପେନ୍—ଡାକ୍ତାର ତାଙ୍କି
ତୋ ମାଲିସ କରତେ ବଲେନ । ତୁମି ଶୀଘ୍ରଗିର ମେରେ ଓଠୋ ରୋଜି !...
ଏମନ କ’ରେ ବାଡ଼ୀ ଛାଡ଼ା ହ’ଯେ ଆର କଦିନ.....

ରଜନୀର ଚେହାରା ଏକେବାରେ ପାଂଶ ହ’ଯେ ଗେଲ, ଚୋଥେର ପାତା
ନେମେ ପଡ଼ିଲ, ପାତଳା ଟେଁଟ ହ’ଥାନି ବାସି-କୁଲେର ପାପ୍ଡିର ମତେ
କାପତେ ଲାଗିଲ ।

ଆର ଆମାର ଭରସା ହ’ଲ ନା କଥା ବଲ୍ଲତେ, କି ଜାନି ରଜନୀକେ
ସଦି ଆବାର ବ୍ୟଧା ଦିଯେ ଫେଲି । ହ’ଜନେଇ ନୀରବ, ସେଇ ନୀରବତା
ଭଙ୍ଗ କ’ରେ ରଜନୀ ବଲ୍ଲେ—ତୁମି ରାଗ କରୋ ବଲ୍ଲେ, କିନ୍ତୁ ଆମି
ତୋମାର କବେ ଥେକେଇ ବଲ୍ଛି ଏବାର ଫେରୋ.....

—କେବା ଷାୟ କି କ’ରେ ? ତୋମାର ଦିକେଓ ତୋ ଚାଇତେ ହୟ,
ଷା’ର ଜଣେ ଏତ୍ତୁର ଆସା—

—ଆମାର ଜଣେ ?

ରଜନୀର ବିରମ ଅଧରେ ଚକିତେ ହାସିର ଝିଲିକ୍ ଖେଳେ ଗେଲ, ଛୁରିର
କଳାର ମତ ଶାଣିତ ତୌର ଲେ ହାସି ! ଆମି ତା’ର ଦିକେ ଚାଇତେ
ପାରଲୁମ ନା ଆର । ରଜନୀ ଏକଟୁ କେବେ ବାଧ-ବାଧ ଭାବେ ବଲ୍ଲେ—
ବାହି ହୋକ୍ କିମେ ଚଲୋ ଏବାର, ଏମନ କ’ରେ ସବ ଛେଡେ-ଛୁଡେ ମୋମିଶୀର

রাতের ঝুল

সঙ্গে ঘোগা হ'য়ে আর কদিন থাকতে পারে মাছুষ ! আমার
জন্মে ভাবনা কি ?...কত আশ্রম.....হাসপাতাল....

রঞ্জনীর শেষ কথাটা আমাকে বজ্রাহতের মতো স্তুতি ক'রে
দিলে। কস্তুর পরে নিজেকে সামলে নিয়ে দেখি, রঞ্জনী সেখান
থেকে উঠে গেছে।

সে দিন ষরে থাকতে আর সাহস হ'ল না, শিকারের ছুতো
করে বেরিয়ে পড়লুম। সারাদিনটী নিরবেশ অবশে কাটিয়ে শ্রান্ত
দেহ-মন নিয়ে বাসায় ফিরছি, পিয়ন ‘টেলিগ্রাম’ নিয়ে গেল।

কে দিলে ‘টেলিগ্রাম’ ? জ্যোতিষদা’ না কি !—কম্পিত বক্সে,
কম্পিত করে, খামখানা খুলে দেখি পত্র-প্রেরক আর কেউ নয়—
লিলি। লিখেছে—

“প্রতীক্ষা করছি, কবে আসছ ?”

আমার শিরায় শিরায় উষ্ণ শোণিতোচ্ছাস নৃত্য ক'রে উঠল
ক্রত তালে। বুকের মধ্যে তোলপাড় করতে লাগল—লিলি সত্যিই
আমাকে ভোলে নি। সে আমার মতোই অধীর উৎকর্ষায় প্রতীক্ষা
করছে.....

কাগজটুকু বুকে চেপে ধরলুম। গভীর আবেগে তার উম্মাদনাময়
মধুর স্পর্শ তীব্র মদিরার মতো আমাকে মত মাতাল ক'রে তুললে।
অহুতাপ, প্রাণি, ধূধা, সংশয়—কিছুই আর মনে নেই। ভারা-
ক্রান্ত চিন্ত আমার ষেন দখিন বাতাসের মতো হালকা হ'য়ে গেল।
আজ মর্শ-বীণায় গভীর শুরে বেজে উঠছে লিলির সেই গানধানি—

ରାତରେ ଫୁଲ

“ଆମାର ପ୍ରିସ୍ତମ ତୁମି ଏହି କଥାଟି
ବଳ୍ଟେ ଦାଓ ହେ ! ବଳ୍ଟେ ଦାଓ !”

ଆଃ ! ନିଜେକେ ଆର ଧ'ରେ ରାଖିତେ ପାରି ନେ ଆଜ, ହାସ୍ଯ-
ପେସାଳା ଆମାର କାନାର କାନାର ଡ'ରେ ଉପ୍ଚେ ପଡ଼େ ସେ !

କିନ୍ତୁ...

ହାସ୍ଯ, ରଜନୀ !...

ରଜନୀର ଶେଷ କଥା

ବିଶ୍ୱର ମା ଏମେହିଲି ଦୂର ନିଯିରେ । ଆର ଭାଲ ଲାଗେ ନା ଛାଇ !
ଆମି ବାଲିଶେ ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜିବେ ବଳ୍ଲୁମ—ଦୂର ଏଥିନ ଢାକା ଦିଲେ ରେଖେ
ଦାଓ ଗେ, ଖେତେ ଇଚ୍ଛେ ନେଇ ।

ରାତ୍ରେ ବେଶ ସୁମ ହେବିଲି, ସେଟା ସୁମ ଅଧିବା ଇନ୍ଜେକ୍ଶନେର ଦରଳଣ
ଆଜିନ ଭାବରେ ହ'ତେ ପାରେ ।

ସକାଳବେଳା ଚୋଥ ଖୁଲିବେଇ ଦେଖି ଉନି ଆମାର ପାଶେ ବ'ସେ ଆହେନ ।
ଆମାର ଗାଯେ ହାତ ଦିଲେ ଅଧୀର ଆଗ୍ରହେ ଜିଜାସା କରଲେନ — କେମନ
ଆହ ରୋଜି ? ରାତିରେ ତୋ ବେଶ ସୁମିଯିବିଲେ, ଆମି ହ'ବାର ଏସେ
ଦେଖେ ଗେଛି ।

ଲେ ବ୍ୟାଗ ପ୍ରଶ୍ନର ଉଭୟରେ ଆମି ରୋଜକାର ମତୋ ‘ଭାଲ ଆଛି’ ବଳ୍ଟେ
ପାରଲୁମ ନା । କେମନ କ'ରେ ବଲି ଗୋ ? ଭାଲ ଜାଲା ହେବେ ! ଓଁର କିନ୍ତୁ...

রাতের ঝুল

এমন রাগ হ'চ্ছিল আমার নিজের উপর ! কোথায় আশা করেছিলুম
যোগের অবসাদ, সারারাত অনাহার, অতিরিক্ত দুর্বলতায় হয়তো
রাতারাতি হাট-ফেল করব, কিন্তু অতটা না হ'লেও অন্ততঃ অচেতন
হ'য়ে প'ড়ে থাকব, তা' নয়, দিবি টন্টনে জ্ঞান নিয়ে আবার
'ভাল আছি' বলতে হবে !

একেই তো ভাল ধাকা বলে !

কি অধর্মের ভোগ আমার !

আমার নীরবতায় উনি হাতখানা সরিয়ে নিয়ে একটা শূক নিঃশ্বাস
কেলে বল্লেন, তা' হ'লে আজও যেতে পারবে না—অ্যা ? কিন্তু...

কি গভীর হতাশা, তাঁর কথার সুরে !

—হ্যাঁ, পারবো বই কি ?

আমি উভেজনার কৌকে তাড়াতাড়ি উঠে বসলুম। গা বিম্ব-বিম্ব
করছিল, মাথা ঘুরছিল, তবু জোর ক'রে উঠে, সমস্ত মানি-অবসাদ
জোর ক'রে ঝেড়ে কেলে বল্লুম—না পারলে তো চলবে না, আজ
বে যেতেই হবে ! খুব পারবো, চল।

আমার মুখের পানে তাকিয়ে উনি একটু থতমত খেয়ে বল্লেন—
না, তা' কেন ? তোমার যদি কষ্ট হয় যেতে, তা' হ'লে.....ঞ্চ
যে গাড়ী রিভার্জ করা হ'য়ে গেছে কি না—সেই হয়েছে মুস্কিল, তবে
নেহাঁ যদি না পারো—

—কেন পারবো না ? খুব পারবো ! খুব পারবো !

কথাটা বলতে বলতে আমি ধাট থেকে নামছিলাম, উনি বাধা
দিয়ে ব'লে উঠলেন—উঠো না, উঠো না—আহা ! অত ব্যস্ত হ'চ্ছ

ରାତର ଫୁଲ

କେନ ? ଏଥିଲେ ଚେର ସମୟ ଆହେ । ବେଶ ଧୀରେ-ସ୍ଵରେ, ଥାଓଯା-ଦାଉୟା
କ'ରେ ବେରୋଲେଇ ହବେ, ସା' ହରଳ ହ'ରେ ପଡ଼େଇ । ଭର କରେ, ଏତଥାନି
ପଥ, କି କ'ରେ ସେ...ଶେଷେ କି.....

—କିମେର ଭର ? ଆମାର ଆର କିଛୁ ହବେ ନା, ଏତତେও କିଛୁ
ହ'ଲ ନା ସଖନ.....

କଥାଟାର ମର୍ମ ସେଇ ଏକେବାରେଇ ବୋରେନ ନି; ଏମନି ଭାବେ—ତା'
ହ'ଲେ ବିଶୁର ମାକେ ପାଠିଯେ ଦିଇ ଗେ, ଏଇ ବେଳା ହାତ-ମୁଖ ଧୂରେ ତୁମି
'ଏଗ-କ୍ଲିପ-'ଟା ଆଗେ ଥେରେ ନାହିଁ, ତାରପର—

ବଲ୍ଲତେ ବଲ୍ଲତେ ଉନି ଚ'ଲେ ଗେଲେନ ।

କିନ୍ତୁ ବିଶୁର ମାକେ ଡେକେ ଦିତେ କିନ୍ତୁ ପାଶ କାଟାବାର ଜଣେ—
ତା' କି ଆମି ଏତୁକୁଓ ବୁଝି ନେ ? ଆମାର କି ମନେ କରେନ.....

ବାନ୍ଧବିକ ଆମାରଙ୍କ କିଛୁ ହ'ଲ ନା, କୋନୋ ବାଧାଇ ଆର ପଡ଼ି
ନା । ବେଶ ଚ'ଲେ ଏଲାମ ।

ଆବାର ସେଇ କଲକାତାୟ, ସେଇ ଆମାର ଭଣ୍ଡ ସ୍ଵର୍ଗେ ଫିରେ ଆସତେ ହ'ଲ ।
ଅନ୍ଧିକାର ପ୍ରବେଶେର ଦୁଃଖ ଲଜ୍ଜା, ବେଦନା ଓ କ୍ଷୋଭ ନିଯିରେ ଆଜ ସେ
ଆମି କଣ ଅପରାଧୀ !

ସକ୍ଷୋଚେ ନେମେ-ପଡ଼ା ଚୋଖେର ପାତା ହ'ଥାନି ଜୋର କ'ରେ ତୁଳେ ଦେଖିଲୁମ,
ଖୁବ୍ ସେ ପ୍ରକୁଳତା ଆର ନେଇ, ମୁଖେ-ଚୋଖେ କେମନ ସେଇ ଉଦ୍‌ଘାଟ ଓ ବିପରୀ
ଭାବ, କେନ ? ଉନି ଏକଳା ଫିର୍ରତେ ପାରଲେଇ ବେଶ ତାଳ ହ'ତ ନା ?...

ହାର ରେ ! ମାଞ୍ଚୁରେ ମୃତ୍ୟୁ ସଦି ନିଜେର ଇଚ୍ଛାଧୀନ ହ'ତ ?...

ଜିନିଷ-ପତ୍ର ତଥିଲେ ସବ ଖୋଲା ହୁଏ ନି । ହାନ କ'ରେ ଏସେ ଦେଖି,

ରାତରେ ଫୁଲ

ଉନି ବେରୋବାର ଜଣେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ! ଏମେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଛଟ୍-ଫଟ୍ କରିଛିଲେନ—ସନ୍ତବ
ହ'ଲେ ହସତୋ ଛେନ ଥେକେଇ ଶୋଙ୍ଗା ଚ'ଲେ ଘେତେନ । ଆମି ବାଧା ଦେବ
ନା ମନେ କ'ରେଓ ହଠାତ୍ ବ'ଲେ ଫେଲିଲୁମ — ତୁମି ବେରୋଛ ନା କି ?

—ହଁଆ, କେନ ?

—ଏତ ବେଳାର ଏକେବାରେ ଖେସେ-ଦେରେ ବେଙ୍ଗଲେଇ ତୋ...

—ଧାବ 'ଥିଲା — ଏତ ତାଡ଼ା କିମେର ?

ନା ତାଡ଼ା କେନ ? ସତ ତାଡ଼ା ତୋମାର ଲିଲିର—

ଉତ୍ତତ-ରସନା ସଂସତ କ'ରେ ଚ'ଲେ ଏଲୁମ ।

ଥାନିକ ବାଦେଇ ଶୁନିଲୁମ ବିଶୁର ମା ବଲ୍ଛେ — ସର ବାଡ଼ା ଏଥିନ ଥାକ୍
ନା ଶକ୍ତର ! ବାବୁ ଯୁମୁଛେନ ।

ଯୁମୁଛେନ ? ତବେ କି ଉନି ଏଥିନୋ ଯାନ ନି ? କଥାଟା ବିଶାସ ହ'ଲ
ନା, ତାଇ ଚୁପି-ଚୁପି ପାଶେର ସରେ ଗିରେ ଦେଖିଲୁମ, ଉନି ଡ୍ରାଇଂ-ରୁମେ
ସୋଫାର ଉପର ଚୋଥ ବୁଝିଯେ ଶୁଣେ, ହସତୋ ମହିଲାରେ ଯୁମୁଛେନ ।

ରିଜାର୍ଡ-ଗାଡ଼ୀତେ ଏଲେଓ ପଥେ ଯୁମେର ବ୍ୟାଘାତ ହେବେଇ ବହି କି ?
ମନେ-ମନେ ସେଥାନେ ଏତ ଡାକା-ଡାକି, ସେଥାନେ କି ଆର ଯୁମ
ଆସେ !

ପା ଟିପେ-ଟିପେ ନିଃଶବ୍ଦେ ସର ଥେକେ ବେରିଲେ ଆସଛି, ଉନି ଡାକଲେନ—
ଶୋନୋ !

ଧୀରେ ଧୀରେ ସସଙ୍କୋଚେ ଜିଜାସା କରିଲୁମ—କହି ? ତୁମି ଗେଲେ ନା ?
—କୋଥାଯା ?

ମେ ଗ୍ରାକାମୋର କଥା ଶୁଣେ ଗା ଜ'ଲେ ଗେଲ ! ଇଚ୍ଛା ହ'ଲ ବଣି—
ସେଥାନେ ବାବାର ଜଣେ ପ୍ରାଣଟା ଛଟ୍-ଫଟ୍ କରଛେ—

রাতের ফুল

কিন্তু কথাটা ঘুরিয়ে নিয়ে বল্লুম—তা' কি ক'রে বল্ব ? তখন
তাড়াতাড়ি ক'রে থাছিলে তাই ।

—থাছিলুম তো ! কিন্তু.....আঃ, আবার কি জো আছে ছাই ?
আবার ! আবার সেই প্রশ্ন ! এ প্রশ্নের উভয়ে এতদিন আমি
চুপ ক'রেই খেকেছি, কিন্তু আজ আর তা' হবে না, ব্যাপারটা যে
রকম দাঢ়িয়েছে, তাতে এটা পরিষ্কার ক'রে নেওয়া দরকার —
কিন্তু কি বলি ? কেমন ক'রে বলি ?

আমার মুখের পানে চেঁঠে উনি বেন একটু অপ্রস্তুত ভাবে কুণ্ঠার
সঙ্গে বল্লেন—দাঢ়িয়ে রাইলে কেন ? ব'সো ! পথে তো তেমন কষ্ট
কিছু হয় নি ? কেবল গরমের জগতে.....

বাইরে মোটরের হৰ্ণ বেজে উঠল তীব্র শব্দে, সে শব্দ আমাদের
'কারে'র নয় । কে এলো ?

উনি সচকিত হ'য়ে শব্দব্যাপ্তে উঠে সাঁটটা গাঁঠে দিতে দিতেই
বেরিয়ে গেলেন দেখতে ।

কে আসবে আবার ? সেই....না এসে কি থাকতে পারে গা ?
এ বে প্রাণের টান ! এখন আর সঙ্কোচ করবার কিছু নেই !
এখন তো রাস্তা খোলা !

আমি অভ্যাগতার জগতে ড্রিঙ্গ-ক্লাম ছেড়ে তাড়াতাড়ি শোবার
ষরে পালিয়ে এলুম, কৌতুহল হ'চ্ছিল দেখবার জগতে খুবই,
কিন্তু সাহস হ'ল না, কি জানি মাঝুমের মন, যদি সহ্য করতে না
পাবি !

অচিরে সামনের করাইডারে হিল্ডালা জুতোর খট-খট শব্দ এবং

ରାତର ଫୁଲ

ମେଘେଲୀ-ଗଲାର ଶକ ଶୋନା ଗେଲ । କରାଇଡାରେ ଓଧାରେ ଡ୍ରୁଇଂ-ରୁମ, ଏ ଧାରେ ଆମାର ଶସ୍ତନ-ସର ।

ଆଡ଼ାଳ ଥେକେ ଶୁଦ୍ଧ ଏକବାରଟୀ ଦେଖବ ବ'ଳେ ଆମି ଲେ ଦିକ୍କାର ଦରଜାର କାହେ ଏଗିଯେ ସାଚି, ଏମନ ସମୟ ଏକଟୀ ପ୍ରୌଳୋକ ଦରଜାର ପର୍ଦା ତୁଲେ ଏକେବାରେ ଆମାର ସାମନେ, ଏ କି ? ଏ ସେ ମାସିମା !

ଆମାର ଦିକେ ତାକିଯେ ମାସିମା ଥମ୍ବକେ ବ'ଳେ ଉଠିଲେନ—ଆରେ ! ରଙ୍ଜନୀ ସେ !—ତବେ ନା ଶନଲୁମ...ହ୍ୟା, ଥୋକନ ?—

କଥାଟା ଶେ କରତେ ନା ଦିଯଇ ଉନି ଶଶବ୍ୟଣ୍ଡେ — ଓ ସରେ ନା, ମାସିମା ! ରଙ୍ଜନୀର ଶରୀର ବଡ ଖାରାପ । ଏଦିକେ ଡ୍ରୁଇଂ-ରୁମେ ଆଶୁନ !— ବଲେ, ମାସିମାର ହାତ ଧ'ରେ ପ୍ରାର ଟେନେଇ ନିମ୍ନେ ଗେଲେନ ।

ଆମି ସ୍ତନ୍ତିତ, ହତବାକ୍ ! ଏ ବାଡ଼ିତେ ଆମାର ଆସା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାସିମା ଏକଦିନଙ୍କ ପଦାର୍ପଣ କରେନ ନି, ତବୁ ତୀର ଆଜକେର ଆସାଟା ତେବେନ ବିଶ୍ୱାସକର ନୟ, କିନ୍ତୁ ଆମାର ସମ୍ବନ୍ଧେ ତିନି ଏମନ କି ଶୁନେଛେନ, ସା'ତେ ଆମାର ଦେଖାମାତ୍ର ଚମ୍ବକେ ଉଠିଲେନ ?

ଆମାର ମୃତ୍ୟୁ, ନା ପରିବର୍ଜନ ?

ଜାନବାର ଜଣେ ମନ ତଥନ ଏତଇ ବ୍ୟାକୁଳ ସେ, ଶେଷକାଳେ ଆମାକେ ବାଧ୍ୟ ହ'ସେ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବିକଳାଚରଣ କରତେ ହ'ଲ ।

ବିଶୁଦ୍ଧ-ଭାବ କାଟିଯେ ଆଣେ ଆଣେ ଆମି କରାଇଡାରେ ଏସେ ଦେଖଲୁମ — ଡ୍ରୁଇଂ-ରୁମେର ଏ ଧାରେର ଦରଜା ଭେଜାନେ ରହେଛେ ଆଲ୍‌ଗା ଭାବେ, ତାର ଫାଁକ ଦିରେ ଭିତରେର ପର୍ଦା ଛାଡା ଆର କିଛୁଇ ଦେଖା ଶାବ ନା ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୋନା ଯାଚେ କତକ କତକ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ଆମି ଦୀରେ ଧୀରେ ସ୍ତ୍ରଚାଲିତେର ମତୋ କଞ୍ଚିତ ଚରଣେ, ସ୍ପନ୍ଦମାନ-
ବଳେ ସେଇ ଦରଜାର କାହେ ଗିରେ କାନ ପାତଳୁମ ।

ମାସିମା ଚାପା-ଗଲାଯି ବଲଛେନ—ଏଁ ! ତୁମ ସେ ଏତ ବୋକା ହେଲେ
ବାବା, ତା' ତୋ ଜାନତୁମ ନା ! କୋଥାଯି ମନେ କରଛି ସେ, ଏକେବାରେ
ଆପନୀ ବିଦେଶ କ'ରେ ଆସବେ ତା' ନୟ ! ସତି, ଏହିନେତ୍ର ଏକଟା
ହେତ୍ତ-ନେତ୍ର କରନ୍ତେ ପାରଲେ ନା !

ଉନି ଏ କଥାର ଉତ୍ତରେ ଆରୋ ଆଣ୍ଟେ, ମୃଦୁ-କୁଣ୍ଡିତସ୍ଵରେ ବଲଲେନ—
ଏ କି ଆର ଅମ୍ଭନି ବଲଲେଇ ପାରା ସାଇ ମାସିମା ? ମାନୁଷେର ପ୍ରାଣ
ତୋ ? ଓ ସେ-ରକମ କାତର ହୁଏ ପଡ଼େଛେ.....

ଆହା ! କାତର ମେ-ଓ କି ଆର ହୁଏ ନି ? ଦେଖଲେ ବୁଝାତେ ବେଚାରୀ
କି କ'ରେ ସେ ଦିନ କାଟାଛେ, ଶୁଜ୍ଜାତୀ ମେ ଦିନ ଦେଖେ ଏମେ କତ ହୁଅ
କରଛିଲ । ସାକ୍ଷ, ଏଥିନ କି-ରକମ ବ୍ୟବହାର କରା ସାଇ ବଲୋ ତୋ ?

—କି ଜାନି ମାସିମା, ଆମାର ତୋ ମାଥା ଶୁଳିଯେ ଯାଛେ, ଏ ସେ
କି ବିଷମ ସମସ୍ତା...ଏତ ଭେବେତ୍ର କିଛୁ ଠିକ କରନ୍ତେ ପାରଛି ନେ ।

—ତା' ତୋ ବଟେଇ, ଆଛା, ପୁରୀତେ ତୋମାଦେର ଏକଥାନା ବାଡ଼ୀ
ଆହେ ନା ? ଓକେ ସଦି ମେଖାନେ...

—ତା' ଶୁଭଲେ ହୁଏ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ମିଃ ବ୍ୟାନାଜ୍ଞୀ ସେ ଚାନ ଓର
ସଙ୍ଗେ ଆମି ଏତୁକୁ କୋନ ସଂଶ୍ରବତ୍ତ ନା ରାଖି, ସେଇ ହେଲେ ମୁକ୍ତି !

—ତା' ହୁଲେ ଏକଟା କାଜ କରଲେ ହୁଏ ନା ?

—କି ?.....

ଏଇ ପରେ ଉଠା ଏତ ଆଣ୍ଟେ କଥା ବଲାଇ ଲାଗଲେନ ସେ, କିଛୁଇ ବୋକା
ଗେଲ ନା । ବୋକାବୁବିର ଦରକାରତେ ଛିଲ ନା ଆର, ସା' ଶନଲୁମ ତା'ଇ ସର୍ଥେଷ୍ଟ !

ରାତର ଫୁଲ

ଆମାର ମାଥା ସୁରେ ଉଠିଲ, ଗା କାପତେ ଲାଗଲ । ହୃଦିଶେର ସ୍ପନ୍ଦନ ଏବାର ବନ୍ଦ ହୁଏ ଯାଏ ବୁଝି ! କୋନମତେ ସାମ୍ବଲେ ନିଷେଷ ଟଳି-ଟଳି ଏସେ ଆମି ବିଛାନାୟ ଓସେ ପଡ଼ିଲୁମ ଉପୁଡ଼ ହୁଏ, ଆମାର ସମସ୍ତ ଶ୍ଵାସତ୍ତ୍ଵୀଗୁଲୋ ତଥନ ଅବଶ, ଅସାଡ ହୁଏ ଯାଚିଲ, ସେବ ମୁର୍ଛା-ହତେର ମତୋ ।

—ବୁଦ୍ଧାଣୀ ! ସୁମୁଲେ ନା କି ଗା ?

କତକ୍ଷଣ ପରେ କି ଜାନି ବିଶୁର ମା'ର ଡାକେ ସେଇ ମୁର୍ଛାପନ୍ଥ-ଭାବ ଥେକେ ଜେଗେ ଆଣ୍ଟେ ଆଣ୍ଟେ ପାଶ ଫିରେ ଓସେ ବଲିଲୁମ — ନା !

—ତା' ହୁଲେ ଓଠୋ, ଠାକୁର ଭାତ ଦିଯେଛେ ସେ ।

—ଉନି...

—ବାବୁ ତୋ ମାସିମାର ସଙ୍ଗେ ଗେଛେନ, ତାଦେର ବାଢ଼ୀତେହି ଥାବେନ । ବଲିଲେନ, ଓନାର ଜଣେ ଅପେକ୍ଷା ନା କରତେ ।

—ତା' ହୁଲେ ତୋମରା ଖେଯେ ନାଓ ଗେ, ଆମାର କିମ୍ବଦେଇ ।

—ଓ-ମା ! ମେ କି କଥା ? କାଳ ଥେକେ ପେଟେ ଅନ୍ଧ ପଡ଼େ ନି, ଆର କିଛୁ ନା ହୋକୁ ହୁଟୀ ମାଛେର ବୋଲ ଭାତ...

—ନା !

—ତା' ହୁଲେ ଫଳ-ଟଳ କିଛୁ...

—ଥାକୁ, ଆମାକେ ବିରକ୍ତ କ'ରୋ ନା ବିଶୁର ମା ! ଶରୀରଟା ବଡ଼ ଥାରାପ ଲାଗଛେ—

—ଶରୀରେର ଅପରାଧ କି ? ଏମନ କ'ରେ ନା ଥେବେ ଓକିମେ ଥାକୁଲେ ଶରୀର ଥାକେ କି କ'ରେ ମା ?

ରାତରେ ଫୁଲ

ଦୁପୂର ଗଡ଼ିରେ ଗେଲ, ବିକେଳଓ ସାଇ, ଓର ଏଥିଲେ ଦେଖା ନେଇ !
ଆଜି ସତ୍ତବଶତା ଭାଲ ମତୋଇ ହ'ଛେ ଆର କି ! ଏକଟି ଅଶାରା
ଅବଳାର ସର୍ବନାଶ କରିବାର ଜଣେ ... କିନ୍ତୁ କିଛୁଇ ଆର କରିବେ ନା
ଗୋ ! ମେ ତୋମାଦେର ଝୁଖେର ପଥ ନିଷ୍କଟକ କ'ରେ ଆପନିଇ ସ'ରେ ଯାବେ
ଏବାର ! ବାନ୍ଧବିକ ଆର ଦେଇ କରା ଚଲିବେ ନା, ଆଜି ନିଶ୍ଚତି ଗଭୀର
ରାତେ, ସେ ଦିକେ ଦୁଃଖ ଥାଇ...କିନ୍ତୁ ଓକେ ଛେଡେ...ନା, ନା, ମେ ଆମି
ପାରିବ ନା ! ଓକେ ଛେଡେ ପ୍ରାଣ ଥାକୁତେ ଆମି.....

ଶକ୍ତର ଏସେ ବଲ୍ଲେ—ମା, ବାବୁ ମୋଟର ଚେଯେ ପାଠିଲେହେନ, ଆର
ବଲେହେନ, ତୀର ଆସିଲେ ରାତ ହ'ତେ ପାରେ, ଏ ବେଳୋଙ୍କ ତୀର ଜଣେ
ଥାବାର ସେବ ନା କରା ହ୍ୟ ।

କଥାଟା ସେବ ତୀରର ମତୋ ଏସେ ବୁକେ ଲାଗିଲ । ବେଶ ତୋ ! ଏସେ
ଆର କାଜ ନେଇ ! ଥାକୁନ ତିନି ତୀର ଲିଲିକେ ନିଯେ, ଝୁଖେଇ ଥାକୁନ !
ଆମି କୋଥାକାର କେ ସେ, ଆମାର ଜଣେ ... ନାଃ, ଦରକାର ନେଇ,
ଆମି ନିଜେର ପଥ ନିଜେଇ ବେହେ ନେବ ଏ ଅବିଚ୍ଛେଷ ମୋହପାଶ ସବଲେ
ଛିଲ କ'ରେ । ଏକ କୋଟା ଚୋଥେର ଜଳଓ ଆର ଫେଲିବ ନା ! କେନ ?
ଅଜ୍ଞାର ନାରୀଙ୍କ କି ଏତି ଅବହେଲାର ଜିନିଷ ? ଏ ଲାଞ୍ଛିତ ଜୀବନେର
ବାନ୍ଧବିକି କି କୋନୋ ମୂଲ୍ୟଇ ନେଇ ?

ଥାକ୍, ଏ କେଂଦେ ମାନ, ସେତେ ସୋହାଗ, ଆର ନା, ତେବେ ହସେହେ !
ଏବାର ଆମି ମୁକ୍ତି ଚାଇ, ଶୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତି !

ଚୋଥ-ଭାଲ ଅଶ୍ରୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ କଟେ ରୋଧ କ'ରେ ଆମି ଗାସେର
ଗହନାଙ୍କଲେ ଏକେ ଏକେ ଫୁଲେ ଆଶମାରିଲେ ରେଖେ ଦିଲୁମ । କେବଳ
ହ'ମାଛି ଚୁଡି ହାତେ ରାଇଲ । କି ହବେ ଆର ଜଞ୍ଜଳ ବ'ରେ ?

রাতের ঝুল

বিশ্ব মা ঘরে এসে হঠাৎ আমার নিরাভরণ মুক্তি দেখে
সবিশ্বরে ব'লে উঠল — ও-মা এ কি ! হার-টার শুলো কি
করলে ?

—ঝুলে রাখলুম, কষ্ট হয় পরতে—

—গহনা পরতে কষ্ট হয় ? এ যে অনাছিষ্টি কথা বাপু !

অনাছিষ্টি হ'লেও সত্যি সত্যি কষ্ট বোধ হ'চ্ছিল। ও শুলো
আমার গায়ে এখন কাঁটার মতো ফোটে যেন ! আমি কি হীরে-
মোতির কাঙাল ? কিছুই চাই নে, রিজ নিঃস্ব হ'য়ে আমি সব
ছেড়ে, সব ফেলে চ'লে ষাব কিন্তু...আমার স্থৱির পাতা থেকে এই
দেড়টা বছর যদি ছিঁড়ে ফেলে দিয়ে যেতে পারতুম, এখানকারটা
এইখানেই, ঐ গহনা শুলোর মতো...তা' কি হয় না ?

আঃ ! আবার ! এ পোড়া চোখের জল কিছুতেই বারণ মানে
না যে ! যতই মুছি ততই...এ যেন অঙ্গুলস্ত হ'য়ে উঠেছে। বুকের ভিতর
কি রকম যেন টন্টন্টন্ট করছে ! আবার সেই বেদনা, উঃ ! মাগো !
আর যে পারি নে ! হ'হাতে বুক চেপে পরিত্যক্ত শয্যায় আবার
লুটিয়ে পড়লুম — হে ভগবান ! এই শোওয়াই যেন আমার শেব
.শোওয়া হয়, আর যেন উঠতে না হয় আমাকে !

বিশ্ব মা বল্লে—শক্তরকে বলি, ডাঙ্গার বাবুকে একবারটা...

—না, কি করবে ডাঙ্গার ?

—তা' হ'লে সেই ওষুধটাই একবার খাও...

—থাক গে ! কিছুই হয় না শতে !

বিশ্ব মা ছাড়ে না, মিনিট কভক বাদেই সে আবার এসে

রাতের ফুল

বল্লে—সোজা হ'য়ে শোও দেখি, এই তেলটা একটু মালিখ ক'রে
দিই, তা' হ'লে ব্যথাটা নরম প'ড়ে থাবে।

—ধাক্ক — আপনিই কম্বৰে ...

—ধাক্ক ভবে ! ওষুধ থাবে না, পথ্য কৱবে না, এ বে জেনে
গুনে, ইচ্ছে ক'রে আস্থাহতো করা মা। ...

আস্থাহত্যা ! আস্থাহত্যা ! বেশ কথাটী তো !

আশ্চর্য ! ব্যথাটা আজ সত্যি সত্যি আপনিই ক'মে গেল —
পূর্ব শীগ্গির ! কায়মনে মৃত্যু কামনা কৱছি ব'লেই কি ? থানিক
পরে সহজভাবে নিঃশ্঵াস ফেলে সোজা হ'য়ে শুয়ে পড়লুম। তখন
আমার দুর্বল মন্ত্রিকে শুধু ঘুরছিল ওই একটী শব্দ—‘আস্থাহত্যা’ !
ঐ বে বিশুর মা ব'লে গেল, এখনি তাই কৱলে হয় না ? এঁয়া !
তা' হ'লে.....ওঁদের সেই লুকিয়ে-শোনা কথাগুলো আবার চকিতে মনে
প'ড়ে গেল—

“মনে কৱেছিলুম আপদ-বালাই বিদেয় হয়েছে, তা' নৱ !”

“এতটুকু সংশ্বর রাখাও চলবে না আর !”

তাই হোক ! এমন ক'রে আপদ-বালাই হ'য়ে, জীবন্ত হ'য়ে
থেকে, মিছে দুঃখ পাওয়া, দুঃখ দেওয়া আর কেন ? এ জীবনের এই-
খানেই শেষ হ'য়ে থাক্ক — কি দুরকার !—বিষ ! তা'ও তো রয়েছে,
ঐ বে মালিখের শিশিটা তার গায়ে বড় বড় লাল অঙ্গুরে
স্পষ্ট ক'রে লেখা ‘পয়জন্ম’ ! ওভেই এ রোগ-জর্জরিত ব্যথাহত জীবনের
অবসান হবে না কি ? তাই হোক ভবে, এ পথ ছাড়া আমার
নিষ্ঠাত্বার আর কোনো উপায় নেই, মরণেই আমার মৃত্যি ! কিন্তু...

ରାତର ଫୁଲ

ମୁଖିର ଆଗେ ସଦି ଝକେ ଏକବାରଟି ତେମନି ନିବିଡ଼ଭାବେ ପେତୁଥିଲା, ଏହି
ଶେଷ ବାର, ଆର କୋଣୋ ଦିନ.....ନାଃ !

ଶକ୍ତର ଘରେ ଏସେ ଫିରେ ସାହେ ଦେଖେ ଡାକଲୁମ—ଶକ୍ତର !

—କି ମା ?

—ବାବୁ ଅନେକ ରାତରେ ଫିରିବେଳ, ନା ?

—ବୋଧ ହୁଯା, ନଇଲେ ଥାବାର କରତେ ନିଷେଧ କରଲେନ କେନ ?

ଆମାର ମୁଖେର ପାନେ ବ୍ୟାଗ୍ର-କଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିତେ ଚେଯେ ଶକ୍ତର ବଲ୍‌ଲେ—ବାବୁକେ
ଡେକେ ଆନି ନା ମା ? ତିନି ତୋ ଜାନେନ ନା ଅମୁଖେର କଥା !

ଛେଲେଟା ଆମାର ମନେର ଭାବ ବୁଝିବେ ପେରେଛେ ନା କି ? ଆମି
ମାଥା ତୁଲେ ବ୍ୟାଗ୍ରଭାବେ ବଲ୍‌ଲୁମ—କୋଥାୟ ପାବେ ତାଙ୍କେ ? ତିନି କି
ଏଥିବେଳେ ମାସିମାର ବାଡ଼ୀତେ.....

—ଯେଥାନେହି ଥାକୁଳ, ବ୍ୟାରିଷ୍ଟାର ସାହେବେର ବାଡ଼ୀଓ ଆମି ଜାନି ମା !

—ଥାକ୍, କି ଦରକାର ? ଏଥିନ ତୋ ଭାଲ ବୋଧ କରିଛି ଏକଟୁ ।

କଥାଟା ବଲ୍‌ଲେ ଏକଟା ମର୍ମ-ଭାଙ୍ଗ ଦୀର୍ଘଖାସେ ସେବ ବୁକଥାନା ଦୌର୍ଗ ହ'ଲେ
ଗେଲ । ହାହା ! ଆମି ତାଙ୍କେ ଡେକେ ପାଠାବ ? ଆର କିମେର ଜୋରେ—
କୋନ୍ ଅଧିକାରେ ? କାଜ ନେଇ ! ଏତଦିନ ଏତ ସହ କରେଛି ସେମନ
କ'ରେ, ତେମନି ଏ ବ୍ୟଥାଓ ସହିବ । ଦାଓ ! ଆମାର ଏ ଭାଙ୍ଗ ବୁକେ ତୁମି
ଯତ ବ୍ୟଥା ଦିଲେ ପାରୋ ଦାଓ...ଓଗୋ ନିଷ୍ଠୁର ! ଆର ତୋ ଦିଲେ ପାରିବେ
ନା ! ଆର କତଙ୍କଣ ! — ଏହି ଶେ ...

ଆବାର ସନ୍ଧ୍ୟା ହ'ଲ । ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟାହି ତବେ ଶେ, ଶେଷ-ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋକ୍ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ପଞ୍ଚମ-ଦିଗଟେ ଛିମ୍ବେଷେର କାଳେ ଅନ୍ତ-ରବିର ଶେଷ ଶିଥାଟୀ
ଏଥିବେ ଜଣହେ, ତାର ଆଭା ବଙ୍କ-କରଜାର ସାର୍ଣ୍ଣିତେ ଠିକ୍ରେ ପଢ଼େ ସମସ୍ତ
ସରଧାନା ଆଲୋଯି ଆଲୋମ୍ବ୍ର କରଛିଲ । କି ମୁଦ୍ରର ଆଲୋ ! ଏ ଆଲୋ
କାଳ ଆର ଦେଖିବେ ପାବ ନା...

ଦେଖେଓ କାଳ ନେଇ ଆର !

ସାମନେର ଟେବିଲେ ଫୋଟୋ-ଷ୍ୟାମେର ମଧ୍ୟେ ଆମାଦେର ହ'ଜନେର ପାଶା-
ପାଶି କ'ରେ ତୋଳା ଫୋଟୋଧାନା ଏଥିବେ ତେମନି ଭାବେ ରାଖା ରମ୍ଭେଛେ ।
ଏହି ସର, ଆମାର କୁଳ-ଶବ୍ୟାର ଶୁଦ୍ଧେର ବାସର, ଏକଦିନ କତ ସାଧ କ'ରେ
ସାଜିରେହିଲୁମ ନିଜେର ହାତେ — ତଥନ ଜାନତୁମ ନା, ଏ ଆର ଏକଜନେର...
ଓଃ ! ଆମାର ଶେଷ-ନିଃଶବ୍ଦ ଏହି ସରେଇ ପଡ଼ିବେ, ଆର କୋଥାଓ ନୟ !...

ମା-ଗୋ ! ତୋମାର ଦୁଃଖିନୀ ରଜନୀକେ ତୋମାର କୋଲେ ଥାନ ଦାଓ,
ମା ! ଏ ଜଗତେ ତାର ଥାନ ହ'ଲ ନା ଆର.....

କାକି, କାକି ! ସମସ୍ତ ଜୀବନଟାଇ ଶୁଦ୍ଧ କାକିର ଉପର ଦିଲେ ଚ'ଲେ
ଗେଲ ! ଆଲୋଟୁକୁଓ ମିଳିଯେ ଗେଛେ କୋଥାୟ, କୋନ୍ ଆଁଧାରେର ଦେଶେ,
କେ ଜାନେ ? ସେ ଦେଶେ କି ଏମନି ! ସାଂବେର ବାପ୍-ମା-ଛାୟା ସନିଯେ-
ଆସା-ବିଷଳତାର ମତୋ ଯେବେ ବୁକ ଚେପେ ଧରଛେ । ଏଥିବେ ଏଲେନ ନା !
କତ ରାତେ ଆସବେନ କେ ଜାନେ ? ସେ ଛେଡେ ଦିଲେ ତବେ ତୋ ?...
କି କ'ରେ ଆସବେନ !

ତାର ଆଗେଇ ତା' ହ'ଲେ.....ହ୍ୟା, କି ହବେ ଆର ଶୁଦ୍ଧ ଚୋଥେର-ଦେଖା
ଦେଖାର ଆଶାର ଥେକେ !

ବିଶୁର ମା ଏସେ ଆଲୋର ଶୁଇଚ୍ଟା ଥୁଲେ ଦିଲେଇ ଆମି ଚୋଥ
ବୁଲିଯେ କ୍ଲେଲ୍ମୁମ ।

ରାତରେ ଫୁଲ

ଆମାକେ ଘୁମନ୍ତ ମନେ କ'ରେ ମେ ନିଃଶ୍ଵରେ ଚ'ଲେ ଗେଲା । ବୀଚ୍‌ଜୁମ !
ଏଥିବେଳେ ଆମ କେଉଁ ନେହି । ଆଣ୍ଡେ-ଆଣ୍ଡେ ଚୋଥେ ମେଲେ ଦେଖି,
ସାମନେ ହାତେର କାହେଇ ଛୋଟ ଟେବିଲଟାର ଉପର ମେହି ଶିଖି.....ତାଙ୍କ
ଲାଲ ଅକ୍ଷରେ ଲେଖାଟା କି ରକମ ଜଳ-ଜଳ କରଛେ ! ଉଃ !.....

ଓ କାର ବୁକେର ରକ୍ତଧାରା ଗୋ ?...ଆମାର ମତୋ କୋନ୍କ ସର୍ବହାରା
ଅଭାଗିନୀର ବୁଝି ?.....

ଓ ଯେ ଏ ଦିକେ ଏଗିଯେ ଆସିଛେ ! ଆମାର ଚୋଥେ ମୁଖେ—ସର୍ବ ଶରୀରେ
ଏକେବାରେ ରକ୍ତ କ'ରେ ଦିଲେ ଯେ ! ଉଃ ! ମା ଗୋ ! ବୁକ ଜ'ଲେ
ଗେଲା, ଜ'ଲେ ଗେଲା ! ଏ ତୋ ରକ୍ତ ନୟ ଆଣ୍ଡନ—ଏ ଆଣ୍ଡନେ ଯେ ଆମାର
ସବ ପୁଡ଼େ ଗେଲା ! ଉଃ-ହ-ହ ! ଚୋଥେଓ ଯେ ଦେଖିତେ ପାଇ ନେ ଆର...
ଅନ୍ଧକାର—ସବ ଅନ୍ଧକାର !...

ଆମାର ବୁକେର କାହେ ଏ କେ ରେ ? ଥୋକନ ? ଓ ଆମାର ଲୋନା
ରେ.....ସ'ରେ ସା, ସ'ରେ ସା ଧନ ! ଏ ଆଣ୍ଡନେ ତୁହି ଯେ ଭୟ ହ'ରେ
ଯାବି ମାଣିକ !

ଅନ୍ଧକାରେ ଓ କାରା ସବ ବକାବକି କରଛେ ? କି ବଲେ ? ବିଶୁର
ମା, ସର୍ବନାଶ, ଆନ୍କ ଆନ୍କ ଡାଙ୍କାର ! ଓ ମା ବାଣିଶ ଆଁଚଢ଼ାଇ କେନ ?
ବୁଦ୍ଧିରାଣୀ.....

ଏ କିମେର ଗଣ୍ଡଗୋଲ ? କିଛିହି ବୋକା ଷାର ନା !

ରୋଜି !...ଓ କେ ? କେ ଡାକଲେ ଗୋ ? ଡାକୋ ଡାକୋ, ଆବାର
ଡାକୋ ! ତୋମାର ଓହି ମଧୁର ଡାକ ଦିଯେ ମଧୁର ସ୍ପର୍ଶ ଦିଯେ ଆମାର

ରାତର ଫୁଲ

ଏ ବୁକେର ଜାଳା ଜୁଡ଼ିଯେ ଦାଓ — ଓଗୋ ଦରଦୀ ଆମାର ! ତୋମାର
ଦେଉରାର ଶେଷ ହ'ରେ ଗେଛେ, ଆମାର ନେଉରାର ଶେଷ ସେ ଏଥିଲେ ହ'ଲ
ନା ପ୍ରିସ୍ତମ !

ଏସୋ, ଓଗୋ ! କାହେ ଏସୋ ! ଆରୋ କାହେ, ଆମି ତୋମାକେ
ଚାଇ, ତୋମାକେ ... ଓଃ !

ମୁହିଁ ଚାଇ ନେ, ସ୍ଵର୍ଗ ଚାଇ ନେ, ଶୁଭ ତୋମାକେ...ଆଃ ! ମା ଗୋ !...

ପବିତ୍ରର କଥା

ଚ'ଲେ ଗେଲେ, ସତିଇ ଚ'ଲେ ଗେଲେ !

ଓଃ ! ଏକବାର, ଶେଷବାର, କ୍ଷମା ଚାଇବାରଙ୍କ ଅବକାଶ ଦିଲେ ନା...
ଶୁଭ ଆମାକେ ଜମ୍ବେର ମତୋ ଚିର-ଅପରାଧୀ କ'ରେ ଗେଲେ !

ଆମି କି ଅନ୍ଧ ହସ୍ତେଛିଲୁମ ? ପାଗଳ ହସ୍ତେଛିଲୁମ ? ଉଃ !

ରୋଜି ! ରଙ୍ଜନୀ ! ରଙ୍ଜନୀଗନ୍ଧା ଆମାର !

ନା, ମେ ନେଇ, ମେ ନେଇ ! ନେଇ—ମେ ଚ'ଲେ ଗେଛେ !

ରଙ୍ଜନୀଗନ୍ଧା ରାତର ଫୁଲ, ରାତର ଆଁଧାରେଇ ଝ'ରେ ଗେଛେ !

— ଶେଷ —

